

T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI

DOĞU AKDENİZ'DE TÜRKİYE'NİN ENERJİ VE GÜVENLİK
STRATEJİLERİ: KIBRIS'IN ROLÜ VE ÖNEMİ

YÜKSEK LİSANS

Soner KIŞLA

OCAK-2026
GÜMÜŞHANE

**T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI

**DOĞU AKDENİZ'DE TÜRKİYE'NİN ENERJİ VE GÜVENLİK
STRATEJİLERİ: KIBRIS'IN ROLÜ VE ÖNEMİ**

**TURKEY'S ENERGY AND SECURITY STRATEGIES IN THE EASTERN
MEDITERRANEAN: THE ROLE AND IMPORTANCE OF CYPRUS**

YÜKSEK LİSANS

Soner KIŞLA

**OCAK-2026
GÜMÜŞHANE**

**T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI

**DOĞU AKDENİZ'DE TÜRKİYE'NİN ENERJİ VE GÜVENLİK
STRATEJİLERİ: KIBRIS'IN ROLÜ VE ÖNEMİ**

**TURKEY'S ENERGY AND SECURITY STRATEGIES IN THE EASTERN
MEDITERRANEAN: THE ROLE AND IMPORTANCE OF CYPRUS**

YÜKSEK LİSANS

Soner KIŞLA

Danışman: Prof. Dr. Ömer UĞUR

**OCAK-2026
GÜMÜŞHANE**

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Yüksek Lisans olarak hazırlamış olduğum “**Doğu Akdeniz’de Türkiye’nin Enerji ve Güvenlik Stratejileri: Kıbrıs’ın Rolü ve Önemi**” isimli bu tezimin, tamamen kendi çalışmam olduğunu, her alıntıya kaynak gösterdiğimi, alıntı yaptığım tüm çalışmaları kaynakçada belirttiğimi ve Gümüşhane Üniversitesi’nin lisanslı kullanıcısı olduğum intihal yazılım programı ile Lisansüstü Eğitim Enstitüsü’nün belirlediği kıstaslara uygun olarak raporladığımı taahhüt ederim. Tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Gümüşhane Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü arşivinde saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği’nin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

08/01/2026

.....
Soner KIŞLA

TEŐEKKÖR

Tez çalışmamın hazırlanması için tavsiyeleri ve deneyimleri ile bana yol göstererek yönlendirmelerde bulunan değerli danışmanım Prof. Dr. Ömer UğUR’a, tez savunmasında bulunan değerli hocalarım Prof. Dr. Metin AKSOY ve Dr. Soner HAMZAÇEBİ’ye, tezimin araştırma kısmındaki desteklerinden dolayı arkadaşlarıma, almış olduğum her kararda ve hayatımın her anında yanımda olan, çalışma sürecim boyunca desteklerini esirgemeyen aileme minnettarım. Elbette çalışmamı sonlandırmamda beni destekleyen ve her daim yanımda olan değerli eşim ile motive kaynağım kızıma sonsuz sevgi ve teőekkürlerimi sunarım.

Soner KIŞLA
GÜMÜŞHANE – 2026

ÖZET

Bu tez, Doğu Akdeniz bölgesinde son yıllarda keşfedilen hidrokarbon kaynaklarının tetiklediği jeopolitik rekabeti ve bu rekabetin merkezinde yer alan Türkiye'nin enerji-güvenlik stratejilerini kapsamlı biçimde incelemektedir. Çalışmada, Doğu Akdeniz'in tarihsel arka planı, jeostratejik konumu ve bölgedeki güç mücadelesini şekillendiren temel faktörler analiz edilerek, enerji kaynaklarının yalnızca ekonomik bir unsur değil, aynı zamanda ulusal egemenlik, deniz yetki alanları ve güvenlik politikalarının ayrılmaz bir parçası haline geldiği ortaya konmuştur. Bu kapsamda Türkiye'nin deniz yetki alanları politikasını belirleyen “Mavi Vatan” doktrini, sondaj ve sismik araştırma faaliyetleri, bölgesel diplomasi girişimleri ve askeri caydırıcılık stratejileri bütüncül bir yaklaşımla değerlendirilmiştir.

Araştırmada Kıbrıs Adası'nın Türkiye açısından sahip olduğu jeopolitik, enerji ve güvenlik boyutları ayrıntılı olarak ele alınmış, KKTC ile yürütülen iş birliğinin Türkiye'nin Doğu Akdeniz politikasındaki belirleyici ve tamamlayıcı rolü vurgulanmıştır. KKTC ile imzalanan deniz yetki alanı ve ruhsatlandırma anlaşmaları, Türkiye'nin bölgedeki meşru haklarını güçlendiren ve enerji arama faaliyetlerine uluslararası hukuk temelinde zemin hazırlayan stratejik adımlar olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca Türkiye'nin bölgedeki dışlayıcı ittifak yapılarına karşı geliştirdiği diplomatik ve askeri denge politikaları da analiz edilmiştir.

Tez, tüm bu unsurlar çerçevesinde Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de izlediği stratejinin enerji bağımsızlığı hedefi ile uluslararası hukuk, diplomasi ve askeri güç unsurlarını birlikte kullanan çok katmanlı bir yapıya sahip olduğu sonucuna varmaktadır. Türkiye–KKTC iş birliği, bu stratejinin hem jeopolitik hem de enerji güvenliği boyutunda temel dayanağını oluşturmakta, Kıbrıs Adası ise Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki uzun vadeli vizyonunun merkezi jeopolitik noktası olarak öne çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Doğu Akdeniz, Enerji, Kıbrıs, Mavi Vatan, Türkiye

SUMMARY

This thesis examines the geopolitical competition triggered by the discovery of hydrocarbon resources in the Eastern Mediterranean and analyzes Turkey's energy and security strategies at the center of this rivalry. By evaluating the region's historical background, geostrategic importance, and the main factors shaping power struggles, the study demonstrates that energy resources have become not only economic assets but also key components of national sovereignty, maritime jurisdiction, and security policies. Within this framework, Turkey's "Blue Homeland" doctrine, drilling and seismic exploration activities, diplomatic initiatives, and military deterrence strategies are assessed through a holistic perspective.

The research focuses on the geopolitical, energy, and security significance of the Island of Cyprus for Turkey and emphasizes the decisive role of cooperation with the Turkish Republic of Northern Cyprus in Turkey's Eastern Mediterranean policy. Maritime jurisdiction and licensing agreements signed with the Turkish Republic of Northern Cyprus are evaluated as strategic steps that reinforce Turkey's legitimate rights in the region and provide a legal basis under international law for energy exploration activities. In addition, the thesis analyzes Turkey's diplomatic and military balancing policies developed in response to exclusionary regional alliance structures.

Overall, the study concludes that Turkey's Eastern Mediterranean strategy represents a multi-layered approach that integrates the goal of energy independence with international law, diplomacy, and military power. Turkey– Turkish Republic of Northern Cyprus cooperation constitutes the cornerstone of this strategy in both geopolitical and energy security terms, while Cyprus stands out as the central geopolitical element of Turkey's long-term vision in the Eastern Mediterranean.

Keywords: Eastern Mediterranean, Energy, Cyprus, Blue Homeland, Turkey

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	III
BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI.....	IV
TEŞEKKÜR.....	V
ÖZET.....	VI
SUMMARY	VII
İÇİNDEKİLER	VIII
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	XI
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	XII
1. GİRİŞ	1
2. DOĞU AKDENİZ’İN JEOPOLİTİK VE ENERJİ POTANSİYELİ.....	5
2.1. Doğu Akdeniz’in Tarihsel Arka Planı	5
2.1.1. Antik Dönemden Osmanlı’ya Bölgenin Rolü.....	5
2.1.2. Osmanlı İmparatorluğu’nun Bölgedeki Hâkimiyeti ve Deniz Stratejileri	7
2.2. Doğu Akdeniz’in Stratejik Önemi	8
2.2.1. Coğrafi Konumun Küresel Bağlantıdaki Rolü.....	9
2.2.2. Enerji Nakil Hatlarının Stratejik Değeri	10
2.2.3. Deniz Güvenliği ve Stratejik Kontrol Noktaları	11
2.2.4. Ekonomik ve Ticari Potansiyelin Jeopolitik Etkileri	13
2.3. Doğu Akdeniz’de Enerji Kaynakları.....	14
2.3.1. Bölgedeki Önemli Doğalgaz ve Petrol Rezervlerinin Keşfi (Tamar, Leviathan, Zohr, Afrodite vb.).....	14
2.3.2. Enerji Kaynaklarının Potansiyeli ve Rezervlerin Küresel Enerji Piyasalarındaki Rolü.....	18
2.4. Bölgedeki Enerji Altyapısı ve Projeleri	21
2.4.1. Mevcut ve Planlanan Boru Hatları.....	22
2.4.2. Enerji İhracat Rotaları ve Lojistik Ağlar.....	25
2.4.3. Altyapı Projelerinin Jeopolitik Etkileri	28
2.5. Bölgesel ve Küresel Aktörlerin Doğu Akdeniz’deki Rekabeti: Realist Teorik Çerçeve	29
2.5.1. Realizm: Uluslararası Rekabetin Teorik Temelleri.....	30
2.5.2. Doğu Akdeniz’in Realist Analizi: Güç Egemenlik ve Deniz Yetki Alanları.....	31
2.5.3. Enerji Kaynakları ve Güç Politikası: Realist Perspektiften Bölgesel Aktörlerin Stratejileri.....	32

2.5.4. Bölgesel İttifaklar ve Çatışmalar.....	36
2.5.5. Küresel Güçlerin Stratejileri	39
3. TÜRKİYE’NİN DOĞU AKDENİZ’DE ENERJİ VE GÜVENLİK STRATEJİLERİ ..	
.....	43
3.1. Stratejik Vizyon ve Tarihsel Arka Plan	43
3.1.1. Türkiye’nin Doğu Akdeniz Stratejisinin Evrimi ve Temel Dinamikleri	43
3.1.2. “Mavi Vatan” Doktrini ve Deniz Yetki Alanları Politikası	44
3.1.3. Enerji Güvenliği, Ekonomik Kalkınma ve Ulusal Çıkar Dengesi	46
3.2. Uygulama Araçları: Enerji Politikaları ve Kapasite İnşası	47
3.2.1. Türkiye’nin Sismik Araştırma Ve Sondaj Kapasitesi	48
3.2.2. Türkiye’nin Enerji Diplomasisi Girişimleri ve KKTC ile Ruhsatlandırma Faaliyetleri	50
3.2.3. Enerji Kaynaklarının Türkiye’nin Arz Güvenliğine Etkisi.....	52
3.3. Hukuki Çekişmeler ve Uluslararası Meşruiyet Arayışı	53
3.3.1. Türkiye’nin Kıta Sahaneliği ve MEB Tezleri.....	53
3.3.2. GKRY’nin MEB İlanlarına Karşı Türkiye’nin Pozisyonu.....	54
3.3.3. Yunanistan’ın Adalar Temelli Tezleri ve Türkiyenin Yanıtı.....	55
3.3.4. Libya ile Deniz Yetki Alanı Mutabakatı ve Bölgesel Yansımaları	57
3.3.5. Türkiye’nin EMGF Karşısındaki Tutumu.....	58
3.4. Stratejik Zorluklar ve Jeopolitik Vizyon.....	59
3.4.1. Diplomatik İzolasyon ve Dışlayıcı Politikalarla Mücadele	60
3.4.2. Küresel Güç Rekabetinde Türkiye’nin Konumu ve Caydırıcılık Stratejisi	61
4. DOĞU AKDENİZ’DE KIBRIS’IN ROLÜ VE TÜRKİYE AÇISINDAN ÖNEMİ ..	65
4.1. Kıbrıs Adası’nın Jeopolitik, Enerji ve Savunma Potansiyeli	65
4.1.1. Kıbrıs Adası’nın Kısa Tarihi.....	65
4.1.2. Kıbrıs Adası’nın Jeopolitik Konumu: Savunma ve Güvenlik Kapasitesinin Stratejik Değerlendirmesi	67
4.1.3. KKTC’nin Liman, Altyapı ve Turizm Potansiyeli.....	71
4.1.4. Kıbrıs Adası’nda Enerji Kaynakları ve MEB Alanları	72
4.2. Türkiye Açısından Kıbrıs’ın Önemi.....	74
4.2.1. Türkiye’nin Kıbrıs Politikasına Yön Veren Stratejik Öncelikler.....	75
4.2.2. Doğu Akdeniz’de Türkiye-KKTC İş Birliğinin Jeopolitik ve Stratejik Etkileri...	79
4.2.3. KKTC’nin Tanınmaması ve Enerji Diplomasisinde Meşruiyet Sorunu	82
4.2.4. GKRY’nin Uluslararası Anlaşmaları ve Türkiye’ye Yönelik Potansiyel Tehditler .	
.....	83

4.2.5. KKTC’de Hava ve Deniz Üssü Kurulmasının Stratejik Gerekliliği ve Bölgesel Etkileri.....	86
4.3. Kıbrıs Adası’nda Yeni İttifakların ve Diplomatik Dengelerin Oluşumu	91
4.3.1. Kıbrıs Sorununun Güncel Jeopolitik ve Enerji Boyutu.....	91
4.3.2. NATO ve AB Çerçevesinde Kıbrıs’ın Güvenlik Rolü.....	93
4.3.3. Doğu Akdeniz’de Enerji Temelli İttifaklar: GKRY-Yunanistan-İsrail Üçgeninin Türkiye’ye Etkileri.....	95
4.3.4. Türkiye’nin Bölgesel İttifaklara Karşı Stratejik Esneklik Politikası	96
4.3.5. Enerji Diplomasisi Yoluyla Barış Arayışları: “Energy for Peace” Yaklaşımı.....	97
5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	100
KAYNAKÇA.....	102
ÖZGEÇMİŞ	114

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Doğu Akdeniz siyasi haritası ve bölgesel aktörler (URL-1, 2025).....	9
Şekil 2. Doğu Akdeniz’de keşfedilen doğalgaz sahaları (URL-2, 2025).....	18
Şekil 3. Doğu Akdeniz’de keşfedilen enerji kaynaklarının muhtemel transfer güzergâhları (URL-3, 2025).....	25
Şekil 4. Doğu Akdeniz boru hattı projesi (EastMed) (URL-4, 2025).....	26
Şekil 5. Doğu Akdeniz’den Türkiye’ye planlanan ve TANAP'a entegre olması düşünülen proje (URL-5, 2025).....	27
Şekil 6. Türk Kıta Sahanelığı ile GKRY sözde MEB'inin kesiştiğı alanlar (URL-6, 2025).	54
Şekil 7. Türkiye ve Yunanistan'ın ortak hak iddia ettiğı bölge (URL-7, 2025).....	56
Şekil 8 Türkiye-Libya anlaşması sonrası BM'ye bildirilen Türk yetki alanı (URL-8, 2025).	58
Şekil 9. Kıbrıs Adası'nın jeopolitik konumu (url-9, 2025).....	68
Şekil 10. Türk İHA ve SİHA'larının indiğı Geçitkale Havaalanı'nın konumu (URL-10, 2025).	88

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
BAE	: Birleşik Arap Emirlikleri
BM	: Birleşmiş Milletler
BMDHS	: Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi
BMGK	: Birleşmiş Milletler Genel Kurulu
BP	: British Petroleum
BRI	: Kuşak Yol Girişimi
BTC Boru Hattı	: Bakü-Tiflis-Ceyhan Boru Hattı
EastMed	: Doğu Akdeniz Boru Hattı Projesi
EMGF	: Doğu Akdeniz Gaz Forumu
EOKA	: Ethniki Organosis Kiprion Agoniston
FSRU Terminali	:Yüzer LNG Depolama ve Yeniden Gazlaştırma Ünitesi
İDA	: İnsansız Deniz Aracı
İHA	: İnsansız Hava Aracı
KKTC	: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
KTBK	: Kıbrıs Türk Barış Kuvvetleri Komutanlığı
KTFD	: Kıbrıs Türk Federe Devleti
KTKA	: Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı
KUMO	: Kıbrıs Ulusal Muhafız Ordusu
LNG	: Sıvılaştırılmış Doğalgaz
MARİ	: Evangelos Florakis Deniz Üssü
MEB	: Münhasır Ekonomik Bölge
NATO	: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
NAVTEX	: Navigational Telex
OGSP	: Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası
OPEC	: Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü
PAPHOS	: Andreas Papandreou Hava Üssü
RAF	: İngiliz Kraliyet Hava Kuvvetleri
SİDA	: Silahlı İnsansız Deniz Aracı
SİHA	: Silahlı İnsansız Hava Aracı
TANAP	: Trans Anadolu Doğalgaz Boru Hattı Projesi

TAP	: Trans-Adriyatik Boru Hattı
TDT	: Türk Devletleri Teşkilatı
TMT	: Türk Mukavemet Teşkilatı
TPAO	: Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı
UMH	: Ulusal Mutabakat Hükûmeti
USGS	: ABD Jeoloji Araştırmaları Kurumu
Vb.	: Ve benzeri
Vd.	: Ve diğerleri

1. GİRİŞ

21. yüzyılın başından itibaren küresel enerji piyasalarında yaşanan dönüşüm, enerji kaynaklarının yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda jeopolitik ve güvenlik boyutlarıyla da değerlendirilmesini zorunlu kılmıştır. Bu bağlamda Doğu Akdeniz bölgesi, keşfedilen hidrokarbon rezervleri, enerji taşıma hatları üzerindeki stratejik konumu ve bölgesel ittifak dinamiklerindeki değişimle birlikte uluslararası siyasetin öncelikli rekabet alanlarından biri haline gelmiştir. Bölgenin jeostratejik değeri, enerji arz güvenliği, deniz yetki alanları uyuşmazlıkları ve askeri konuşlanma süreçleriyle birleşerek hem bölgesel hem de küresel güçler açısından kritik bir çekim merkezi yaratmıştır. Türkiye için bu gelişmeler, ulusal güvenlik, ekonomik sürdürülebilirlik ve enerji bağımsızlığı hedefleri açısından çok boyutlu bir stratejik gereklilik ortaya çıkarmaktadır.

Doğu Akdeniz'in tarihsel rolüne bakıldığında, bölgenin antik dönemlerden Osmanlı İmparatorluğu'na uzanan süreçte ticaret yolları, deniz hâkimiyeti ve stratejik geçiş noktaları bakımından sürekli önem taşıdığı görülmektedir. Bu tarihsel süreklilik, günümüzde enerji taşımacılığı, deniz güvenliği ve ekonomik ağların kontrolü üzerinden yeniden anlam kazanmıştır. Tamar, Leviathan, Zohr ve Afrodite gibi büyük doğalgaz sahalarının keşfi, bölgesel enerji dinamiklerinde kırılma yaratmış, deniz yetki alanlarının sınırlandırılması konusundaki uyuşmazlıkları derinleştirerek diplomatik ve askeri rekabeti artırmıştır. GKRY-Yunanistan-İsrail üçgeninde gelişen enerji iş birlikleri ve Türkiye'nin dışlandığı platformlar, bölgeye yönelik stratejik yaklaşımını yeniden tanımlamasına neden olmuştur.

Türkiye'nin bu süreçte benimsediği "Mavi Vatan" doktrini, deniz yetki alanlarında egemenlik haklarının korunması, enerji kaynaklarına erişim ve deniz gücü kapasitesinin artırılması yönünde kapsamlı bir stratejik çerçeve sunmaktadır. Türkiye, sismik araştırma ve sondaj faaliyetlerini artırmış, KKTC ile ruhsatlandırma anlaşmalarını genişleterek faaliyetlerinin uluslararası hukuk zeminini sağlamlaştırmıştır. Libya ile imzalanan 2019 Deniz Yetki Alanları Mutabakatı ise Türkiye'nin deniz yetki alanları tezinin sahada somutlaşmasını sağlayan kritik bir hamle olmuştur. Bu çerçevede Kıbrıs Adası, Türkiye'nin enerji güvenliği, deniz hâkimiyeti ve bölgesel caydırıcılık politikalarının merkezinde yer almaktadır.

Araştırmanın Amacı ve Soruları

Bu tezin temel amacı, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de yürüttüğü enerji ve güvenlik stratejilerini çok boyutlu şekilde analiz ederek, Kıbrıs'ın bu stratejide oynadığı belirleyici rolü ortaya koymaktır. Tezin hipotezi, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki enerji ve güvenlik stratejilerinin başarısı, Kıbrıs Adası'ndaki jeopolitik konumlanmasına ve KKTC ile geliştirdiği kurumsal-siyasi iş birliğine dayanmakta olup, bu unsurun Türkiye'nin bölgesel dengeyi koruma kapasitesini artırmakta olduğu şeklinde formüle edilmiştir.

Doğu Akdeniz'de hidrokarbon rezervlerinin keşfi, bölge ülkeleri arasında deniz yetki alanlarının sınırlandırılması konusunda ciddi bir rekabet yaratmış, bu süreç özellikle Türkiye ve GKRY arasındaki uyuşmazlıkları derinleştirmiştir. GKRY'nin tek taraflı MEB ilanları, Yunanistan'ın adalara dayanarak geniş deniz yetki alanı iddialarında bulunması ve bölgesel enerji iş birliklerinden Türkiye'nin dışlanması, Türkiye açısından hem hukukî hem de stratejik bir sorun alanı oluşturmuştur. Bu bağlamda çalışmanın temel problemi, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de enerji güvenliği ve ulusal çıkarlarını nasıl koruduğu, bu süreçte Kıbrıs'ın nasıl bir jeopolitik rol üstlendiği ve mevcut rekabet ortamının Türkiye'nin stratejilerini nasıl şekillendirdiğidir.

Çalışmada, Doğu Akdeniz'deki jeopolitik dönüşümün Türkiye'nin enerji ve güvenlik stratejilerini nasıl etkilediği, Kıbrıs Adası'nın, Türkiye'nin bölgesel enerji-politik vizyonunda hangi stratejik işlevleri sağladığı, Mavi Vatan doktrininin, Türkiye'nin Doğu Akdeniz politikalarındaki askeri, diplomatik ve hukuki araçları nasıl şekillendirdiği, Türkiye'nin bölgedeki mevcut ittifak dengeleri karşısında geliştirdiği stratejilerin enerji güvenliği hedeflerine ne ölçüde hizmet ettiği ve Türkiye-KKTC iş birliğinin, Türkiye'nin deniz yetki alanları ve enerji politikaları açısından nasıl bir meşruiyet ve stratejik zemin oluşturduğu sorularına cevap aranmaktadır.

Araştırmanın Metodolojisi ve Önemi

Konu üzerine yazılmış makaleler, tezler, bilimsel dergiler, gazete haberleri vb. yazılı kaynaklar, uluslararası anlaşmalar, resmi belgeler, NAVTEX duyuruları, BM kayıtları, bakanlık açıklamaları gibi dökümanlar, Afrodit Sahası krizi, Libya-Türkiye Deniz Yetki Mutabakatı, GKRY'nin tek taraflı MEB ilanları gibi vakalar ve bölge ülkelerinin enerji-politik stratejilerinin kıyaslanması gibi karşılaştırmalı analizler araştırmamızın kaynakları arasında yer almıştır.

Araştırma üç ana bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde, Doğu Akdeniz'in jeopolitik ve enerji potansiyeli ele alınmakta, bölgenin tarihsel arka planı,

jeostratejik konumu ve keşfedilen hidrokarbon rezervlerinin uluslararası ilişkiler üzerindeki etkileri analiz edilmektedir. Ayrıca deniz yetki alanları tartışmaları, bölgesel güç projeksiyonları ve enerji-jeopolitik rekabetin temel dinamikleri incelenmektedir.

İkinci bölümde, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de izlediği enerji ve güvenlik stratejileri değerlendirilmekte, Mavi Vatan doktrini, Türkiye'nin deniz yetki alanları politikası, askeri-diplomatik girişimleri, enerji arz güvenliği hedefleri ve KKTC ile yapılan ruhsatlandırma süreçleri bütüncül bir çerçevede analiz edilmektedir. Bu bölümde ayrıca Türkiye'nin bölgesel ittifak dengelerine yönelik stratejik yaklaşımı ve dış politika araçları da ele alınmaktadır.

Üçüncü bölümde ise Kıbrıs Adası'nın Doğu Akdeniz bağlamındaki rolü ve Türkiye açısından stratejik önemi incelenmektedir. KKTC'nin Türkiye'nin enerji ve güvenlik stratejilerindeki yeri, adanın askeri-jeopolitik potansiyeli, deniz ve hava üslerinin sağlayacağı stratejik kazanımlar, bölgesel ittifak ağlarının Kıbrıs ekseninde yeniden şekillenışı ve enerji-jeopolitik denklemlerde Kıbrıs'ın konumu detaylı biçimde analiz edilmektedir.

Bu araştırma, Doğu Akdeniz'de giderek karmaşıklaşan enerji-jeopolitik rekabetin Türkiye açısından anlamını bütüncül bir perspektifle ortaya koyarak literatüre önemli bir katkı sunmayı hedeflemektedir. Bölgeye ilişkin mevcut çalışmaların büyük bölümü tekil olaylara, hukuki tartışmalara veya enerji politikalarına odaklanırken, bu tez çok boyutlu bir yaklaşım benimseyerek tarihsel arka planı, deniz yetki alanları uyuşmazlıklarını, askeri-stratejik dengeleri ve Kıbrıs merkezli jeopolitik dönüşümleri bir arada değerlendirmektedir. Bu yönüyle çalışma, Türkiye'nin Doğu Akdeniz stratejisinin yalnızca mevcut politikaların analiziyle sınırlı kalmayıp, bölgesel güvenlik mimarisinin geleceğine dair çıkarımlar da sunmaktadır.

Araştırmada Karşılaşılan Sınırlılıklar

Devletlerin Doğu Akdeniz'e ilişkin stratejik karar alma süreçleri tamamen şeffaf olmadığından, analizler büyük ölçüde açık kaynak verilerine dayanmaktadır. Bölgedeki enerji rezervlerine ilişkin teknik veriler ülkeler arasında farklılık gösterebildiğinden, tahminler belirli hata payı içerebilir. Tez, askeri planlamaların gizlilik içeren yönlerini kapsam dışı bırakmakta, yalnızca açık kaynaklı askeri-diplomatik veriler analiz edilmektedir. Çalışma, ağırlıklı olarak Türkiye perspektifine odaklandığından, tüm aktörlerin stratejilerini aynı derinlikte değerlendirme iddiası taşımamaktadır. Yine yapılan çalışmaya kaynak olan yazılı ve yazısız metinlerin sınırlı olması, bu çalışmada

elde edilen veriler, bu verilerin analizleri ve gruplandırma süreçlerinin uzamasına sebep olmuştur.

2. DOĞU AKDENİZ’İN JEOPOLİTİK VE ENERJİ POTANSİYELİ

2.1. Doğu Akdeniz’in Tarihsel Arka Planı

Doğu Akdeniz, tarih boyunca çok sayıda medeniyetin kesişim noktası olmuş, ticaret, savaş ve diplomasi açısından çok önemli bir stratejik bölge olarak öne çıkmıştır. “Tarihin değişik safhalarında büyük savaşlara sahne olmuş olan Doğu Akdeniz aslında birçok tarihçi ve yazarın “Verimli Hilal” dediği bölgede yer alır.”¹ “Fenikeliler’in deniz ticareti ağları, Antik Yunan’ın sömürgeleştirme faaliyetleri ve Roma İmparatorluğu’nun Akdeniz’i "mare nostrum" yani "bizim denizimiz" olarak tanımlaması, bu alanın tarihsel önemini ortaya koymaktadır.”²

Antik dönemden Osmanlı’ya bölgenin rolü alt başlığı altında, Antik Yunan, Roma ve Bizans dönemlerinde Doğu Akdeniz’in ekonomik, ticari ve stratejik öneminin artışı, liman kentleri, ticaret ağları ve bölgesel güç mücadeleleri incelenecektir. Öte yandan, Osmanlı İmparatorluğu’nun bölgedeki hâkimiyeti ve deniz stratejileri alt başlığında ise Osmanlı’nın 16. yüzyıldan itibaren Doğu Akdeniz’de sağladığı siyasi ve askeri kontrol, deniz yollarının güvenliği, korsanlık faaliyetlerine karşı uygulanan politikalar ve bölgedeki enerji, ticaret ve güvenlik dengelerine etkileri ele alınacaktır. Bu bağlamda Doğu Akdeniz’in tarihsel arka planı, günümüzdeki deniz yetki alanı tartışmaları ve enerji rekabetinin anlaşılmasında temel bir zemin ortaya konulacaktır.

2.1.1. Antik Dönemden Osmanlı’ya Bölgenin Rolü

Akdeniz’e hâkimiyet tarihin her döneminde devletlerin hedefleri arasında yer almıştır. Antik çağlardan itibaren bölge, yalnızca jeopolitik konumuyla değil, zengin tarım alanları, ticaret yolları ve deniz ulaşımı açısından da büyük önem taşımıştır. Mezopotamya, Mısır, Anadolu ve Levant uygarlıkları arasındaki ticaretin kavşak noktası olan Doğu Akdeniz, tarihsel süreçte hem karasal hem de deniz gücünün merkezlerinden biri haline gelmiştir.

Antik Mısır, Fenike, Hitit ve Asur medeniyetlerinin denizler üzerinden yaptığı ticaret faaliyetleri Doğu Akdeniz kıyılarını canlandırmıştır. Özellikle Fenikeliler, Doğu Akdeniz’in önemli liman kentlerinden (örn. Sur, Sayda) Batı Akdeniz’e kadar uzanan sömürge ağları kurmuş ve bölgeyi bir deniz ticareti merkezi haline getirmiştir. Yunan

¹Daniel Pipes, *Greater Syria: The History of an Ambition*, Londra: Oxford University Press, 1990, s. 15.

²Pelegrine Horden ve Nicholas Purcell, *The Corrupting Sea: A Study of Mediterranean History*, Oxford: Blackwell Publishing, 2000

şehir devletleri, sömürge faaliyetleri ile Doğu Akdeniz kıyılarına yayılarak hem siyasi hem kültürel etkilerini genişletmişlerdir. İyonya'dan başlayan bu genişleme, Kıbrıs Adası ve Levant kıyılarındaki yerleşimlerle bölgedeki Helenistik etkilerin artmasına yol açmıştır. Ardından gelen Roma İmparatorluğu dönemiyle birlikte Doğu Akdeniz, Akdeniz havzasının “mare nostrum (bizim denizimiz)” olarak tanımlanmasına neden olacak şekilde merkezi bir rol üstlenmiştir. “Roma, bu coğrafyada istikrarı sağlamış, yollar ve limanlar inşa ederek bölgeyi imparatorluk ekonomisinin can damarı haline getirmiştir.”³

Bizans döneminde ise Doğu Akdeniz, hem dini hem ticari açıdan merkezi bir öneme sahip olmuştur. Ancak bu dönemde bölge, Sasaniler ve daha sonra Müslüman Arap ordularının akınlarına maruz kalmış ve zamanla Arap-İslam egemenliği altına girmiştir. 7. yüzyıl ile birlikte Emeviler ve Abbasiler, Doğu Akdeniz kıyılarında etkisini artırmış, böylece bölgede güç dengeleri yeniden değişmiştir. Orta Çağ'da bölgenin önemi, Haçlı Seferleri ile birlikte farklı bir boyuta taşınmıştır. Haçlılar, Doğu Akdeniz limanlarını etkin bir şekilde kullanmış, böylece bölge limanları ticaretin ve savaşın ana eksenine haline gelmiştir. Venedik ve Ceneviz gibi İtalyan devletleri bu dönemde Doğu Akdeniz'de ticari ve askeri üsler kurarak, bölgedeki ekonomik etkinliğini artırmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun 16. yüzyılda bölgeye hâkim olması, Doğu Akdeniz'in tarihinde yeni bir dönem başlatmıştır. 1571 yılında Kıbrıs'ın fethedilmesiyle birlikte Osmanlılar, Akdeniz'in doğu havzasındaki deniz üstünlüklerini perçinlemişlerdir. “Bu dönemde Osmanlı donanması, Kuzey Afrika'dan Anadolu'ya ve Levant'a kadar geniş bir deniz kontrolü sağlamış, Doğu Akdeniz'i ticaretin yanı sıra askeri ve stratejik bir alan olarak şekillendirmiştir. Osmanlı'nın deniz politikaları ve korsanlık faaliyetleriyle bölge, Avrupalı güçler karşısında bir denge unsuru olarak kullanılmıştır.”⁴ 17. yüzyılın sonlarından itibaren Osmanlı donanmasındaki gerileme, Avrupa denizcilik teknolojisinin ilerlemesi ve ticaret yollarının değişmesi, Doğu Akdeniz'deki Osmanlı egemenliğini zayıflatmaya başlamıştır. 18. yüzyılda Osmanlı, deniz gücünü yeniden tesis etmek amacıyla çeşitli ıslahat girişimlerine yönelmiş, tersaneler modernize edilmiş, yeni gemi inşa faaliyetleri başlatılmıştır. Ancak İngiltere ve Fransa gibi denizci güçlerin Akdeniz'de artan etkinliği, Osmanlı'nın bölgedeki hâkimiyetini korumasını zorlaştırmıştır. Bu dönem, Doğu Akdeniz'in yeniden büyük güç rekabetinin sahnesine dönüşmeye başladığı bir süreç olmuştur.

³Fernand Braudel, *Akdeniz ve Akdeniz Dünyası-1*, (Çev. M. Ali Kılıçbay). 1. Baskı, İstanbul: İmge Kitabevi, 2001

⁴Halil İnalcık, *The Ottoman Empire: The Classical Age 1300–1600*, London: Phoenix Press, 2001

2.1.2. Osmanlı İmparatorluğu'nun Bölgedeki Hâkimiyeti ve Deniz Stratejileri

“16. yüzyıldan itibaren Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğu Akdeniz'e hâkim olmasıyla birlikte bölgede uzun süren bir deniz istikrarı dönemi başlamıştır. Bu dönemde Akdeniz'in doğusu, Batı Avrupa kaynaklarında “Levant” olarak adlandırılırken”⁵, Osmanlı literatüründe genellikle “Doğu Akdeniz” olarak tanımlanmıştır. Bu bölgenin Osmanlı idaresine geçmesi, denizcilik alanlarındaki stratejik planlamalarla mümkün olmuştur.

“Osmanlı, Yavuz Sultan Selim'in 1516-1517 yıllarında gerçekleştirdiği Mısır Seferi sonucunda Memlûkler'i yenmesi ile Anadolu'dan Mısır'a kadar uzanan Akdeniz sahillerini topraklarına katmış ve Akdeniz'i çevreleyen toprakları büyük ölçüde hâkimiyetine almıştır.”⁶ Bu gelişmeler, Osmanlı'nın Akdeniz'i adeta bir iç deniz haline getirdiği bir sürecin başlangıcı olmuş, “Osmanlı, Doğu Akdeniz'deki deniz ticareti yolları üzerinde uzun süreli bir kontrol kurarak bölgedeki ekonomik faaliyetleri yönlendirmiştir.”⁷ Kanuni Sultan Süleyman döneminde, Barbaros Hayreddin Paşa'nın Osmanlı hizmetine girmesiyle donanma büyük bir güç kazanmıştır. 1538 yılında gerçekleşen Preveze Deniz Muharebesi, Osmanlı denizciliğinin zirve noktasını oluşturmuştur. Bu zafer ticari üstünlük açısından da büyük önem taşımaktadır. Osmanlı'nın Doğu Akdeniz'deki hâkimiyetinin en somut örneklerinden biri, 1571 yılında Venediklilerden alınan Kıbrıs Adası'dır. Adanın kontrolünün alınması hem stratejik hem de ekonomik açıdan kilit rol oynamıştır.

Osmanlı'nın deniz stratejileri yalnızca savaşlarla sınırlı kalmamış, tersane faaliyetleri, liman altyapısının güçlendirilmesi ve korsanlık faaliyetlerinin düzenlenmesiyle desteklenmiştir. İstanbul, Gelibolu ve Süveyş tersaneleri, donanmanın inşası ve bakımı açısından merkez işlevi görmüştür. Cezayir, Tunus ve Trablus gibi Garp Ocakları ise hem korsanlık faaliyetlerinin merkezleri olmuş hem de Akdeniz'deki Osmanlı nüfuzunun ileri karakolları olarak görev yapmıştır. Bu yapılar, Habsburglar başta olmak üzere Avrupalı denizci devletlerin ticaret yollarını kesintiye uğratmada etkili olmuştur. Beyrut, İskenderiye, Trablus ve Rodos gibi Doğu Akdeniz limanları,

⁵Abdullah Aydın ve Murad Duzcu, *Doğu Akdeniz'de Yeni Güç Mücadelesi: Enerji, Güvenlik ve Diplomasi*, Genişletilmiş 2. Baskı, İstanbul: Çizgi Kitabevi, 2021, s. 16.

⁶Aydın ve Duzcu, a.g.e., s. 21.

⁷Andrew C. Hess, “The Evolution of the Ottoman Seaborne Empire in the Age of the Oceanic Discoveries, 1453–1525”, *The American Historical Review*, 75 (7), 1892–1919, 1970 <https://alatinacolonia2013.wordpress.com/wp-content/uploads/2013/05/andrew-c-hess-the-evolution-of-the-ottoman-seaborne-empire-in-the-age-of-the-oceanic-discoveries-1453-1525.pdf> (Erişim Tarihi: 03.11.2025)

yalnızca ticaretin gelişmesini sağlamakla kalmamış, aynı zamanda Osmanlı donanmasının lojistik merkezleri olarak stratejik görevler üstlenmiştir.

Ancak 17. yüzyıldan itibaren Avrupa'daki deniz teknolojisinin hızla gelişmesi ve Osmanlı'nın merkezi yönetiminde yaşanan zafiyetler, deniz gücünün zayıflamasına yol açmıştır. Bu dönemde İngiltere, Fransa ve Hollanda gibi denizci devletler Doğu Akdeniz'de etkinlik kazanmış, Osmanlı ise savunmacı bir konuma gerilemiştir. 18. ve 19. yüzyıllarda Osmanlı İmparatorluğu, Doğu Akdeniz'deki etkinliğini sürdürmek ve yeniden güç kazanmak amacıyla donanmasını modernize etmeye yönelik kapsamlı reformlara girişmiştir. Özellikle 1869 yılında Süveyş Kanalı'nın açılması, Doğu Akdeniz'in önemini kat kat artırmıştır. Kanal, Akdeniz'i Kızıldeniz üzerinden Hint Okyanusu'na bağlayarak küresel ticaret yollarının yönünü değiştirmiştir. Bu gelişme Osmanlı açısından hem bir fırsat hem de bir risk oluşturmuştur. Kanalin açılması, Osmanlı topraklarındaki ticari hareketliliği artırmış, ancak aynı zamanda İngiltere başta olmak üzere Batılı güçlerin bölgeye ilgisini ve müdahalesini de yoğunlaştırmıştır.

2.2. Doğu Akdeniz'in Stratejik Önemi

Doğu Akdeniz, tarih boyunca yalnızca bölgesel bir deniz havzası değil, aynı zamanda küresel güç dengelerini etkileyen bir jeopolitik merkez olmuştur. Günümüzde bu bölgenin stratejik önemi, coğrafi konumu, enerji kaynakları, deniz ulaşımı ve ekonomik bağlantılarıyla daha da artmıştır. Bir yandan Avrupa, Asya ve Afrika kıtaları arasında bir köprü görevi görmesi, diğer yandan enerji nakil hatlarının, ticaret yollarının ve stratejik boğazların kesişim noktasında yer alması, bölgeyi hem bölgesel hem de küresel güçler için vazgeçilmez kılmaktadır.

Şekil 1'de görüldüğü üzere, bölge Türkiye, Kıbrıs Adası, Yunanistan'ın güneydoğusu, Suriye, Lübnan, İsrail, Filistin ve Mısır'ın Akdeniz kıyılarını kapsayan çok geniş bir deniz alanını ortaya koymaktadır. Bu konumu nedeniyle Doğu Akdeniz sadece bölgesel bir deniz alanı olmaktan çıkıp, küresel ölçekte önemli olan stratejik ve ekonomik bir merkez haline gelmiştir. “Türkiye ve Suriye üzerinden Mezopotamya ve Yakındoğu’ya, Süveyş Kanalı ile de Arap Yarımadası’na ve Basra Körfezine ulaşmaktadır.”⁸

⁸Cihat Yaycı, *Doğu Akdeniz'in Paylaşım Mücadelesi ve Türkiye*, 1. Baskı, İstanbul: Girdap Kitap, 2021, s. 16.

Şekil 1. Doğu Akdeniz siyasi haritası ve bölgesel aktörler (URL-1, 2025).

Coğrafi konumun küresel bağlantıdaki rolü alt başlığında bölgenin jeopolitik konumu, kıtalararası geçişlerdeki merkezi rolü ve küresel ulaşım ağlarındaki önemi incelenecektir. Enerji nakil hatlarının stratejik değeri alt başlığında petrol, doğalgaz ve sıvılaştırılmış doğalgaz (LNG) taşımacılığı açısından bölgenin önemi ve alternatif enerji koridorları üzerindeki etkisi değerlendirilecektir. Deniz güvenliği ve stratejik kontrol noktaları alt başlığında Doğu Akdeniz'deki limanlar, boğazlar ve deniz yollarının güvenlik dinamikleri ele alınacaktır. Ekonomik ve ticari potansiyelin jeopolitik etkileri alt başlığında ise bölgenin ticaret hacmi, liman ekonomisi ve enerji ticaretindeki payı üzerinden uluslararası rekabete etkileri tartışılacaktır. Bu çerçevede, Doğu Akdeniz'in yalnızca enerji odaklı bir mücadele alanı değil, aynı zamanda küresel ticaret, güvenlik ve diplomasi açısından çok boyutlu bir stratejik merkez olduğu ortaya konulacaktır.

2.2.1. Coğrafi Konumun Küresel Bağlantıdaki Rolü

Doğu Akdeniz, Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarının kesişim noktasında yer alması dolayısıyla, tarih boyunca yalnızca bölgesel değil, küresel ölçekte stratejik bir merkez olarak önem arz etmiştir. Bu coğrafi konum, bölgeyi ticaret yollarının, deniz taşımacılığının ve askeri hareket planlamalarının merkezine yerleştirmiştir. Öyle ki imparatorluklardan sömürgeci güçlere, çağdaş büyük devletlerden küresel aktörlere kadar pek çok siyasi yapının ilgi ve müdahale sahasına dönüşmüştür.

Özellikle Süveyş Kanalı'nın 1869 yılında açılması, Doğu Akdeniz'in küresel deniz ticaretindeki önemini pekiştirmiş ve bölgeyi Avrupa ile Asya arasındaki en kısa deniz güzergâhının kilit noktası yapmıştır. "Günlük ortalama 50 geminin geçiş yaptığı bu kanal, Doğu Akdeniz'i yalnızca bir bağlantı hattı değil, aynı zamanda deniz ulaşım

güvenliğinin sağlanması açısından da kritik bir jeostratejik merkez haline getirmiştir.”⁹ Bu yönüyle Doğu Akdeniz, küresel ticaretin sürekliliği için vazgeçilmez bir rol üstlenmektedir.

Bölgenin bu stratejik değeri yalnızca ekonomik ağlarla sınırlı kalmadığını belirtmek gerekir. Nitekim çevresindeki siyasi istikrarsızlık alanlarına olan coğrafi yakınlığı sayesinde askeri ve diplomatik müdahale kabiliyeti açısından da bir üs konumu taşımaktadır. “Ortadoğu’daki çatışma bölgelerine, Balkanlar’daki kırılğan siyasi yapıya ve Kafkasya’daki kriz dinamiklerine yakınlığı”¹⁰, Doğu Akdeniz’i Avrasya jeopolitiğinin denizsel uzantısı haline getirmiştir. Özellikle Kıbrıs Adası’nın sahip olduğu stratejik konum, bölgesel askeri ve lojistik üstünlük arayışlarında kritik bir merkez olarak değerlendirilmektedir.

Bu bağlamda Doğu Akdeniz, yalnızca bölgesel güçlerin değil, ABD, AB ve Rusya gibi küresel aktörlerin de dikkatini çeken bir stratejik sahaya dönüşmüştür. Söz konusu devletler, bölgede hava üsleri inşa ederek, ileri düzey savaş uçakları ve hava savunma sistemleriyle askeri varlıklarını güçlendirmektedir. Böylece özellikle son dönemde bölgesel krizlere hızlı müdahale yeteneklerini pekiştirmişlerdir. Örneğin, Fransa’nın, GKRY ile ortak tatbikatlara katılması, ABD donanmasının İsrail ve Yunanistan’la yürüttüğü askeri iş birlikleri ile Rusya’nın Tartus Deniz Üssü aracılığıyla bölgedeki mevcudiyetini kalıcılaştırma çabası, bu stratejik mücadeleyi gözler önüne sermektedir.

Doğu Akdeniz’in jeopolitik değeri yalnızca tarihsel bir miras değil, aynı zamanda günümüz uluslararası sisteminin askeri, ticari ve stratejik bağlantılarını kesiştiren dinamik bir güç alanıdır. Üç kıtayı birbirine bağlayan bu eşsiz konum, bölgeyi büyük güç rekabetinin kesişim noktasına dönüştürmüştür. Bu durum kaçınılmaz olarak geçmişte olduğu gibi günümüzde de Doğu Akdeniz’i uluslararası ilişkilerde vazgeçilmez bir merkez haline getirmiştir.

2.2.2. Enerji Nakil Hatlarının Stratejik Değeri

Son yıllarda Doğu Akdeniz’de keşfedilen doğalgaz rezervleri, bölgenin küresel enerji haritasındaki konumunu belirgin biçimde güçlendirmiştir. Bu enerji kaynaklarının uluslararası pazarlara güvenli ve sürdürülebilir biçimde ulaştırılması amacıyla gündeme gelen enerji nakil hatları, yalnızca ekonomik birer altyapı projesi olmanın ötesinde, bölgesel ve küresel düzeyde jeopolitik ve stratejik sonuçlar doğurma potansiyeline

⁹Yaycı, *Doğu Akdeniz’in Paylaşım Mücadelesi ve Türkiye*, s. 22-23.

¹⁰Hulusi Çelikpazu ve Korkmaz Tağma, *Günümüze Kadar Taktik ve Strateji Anlayışı*, Ankara: Harp Akademileri Yayınları, 1983, s. 115-117.

sahiptir. Doğu Akdeniz'i enerji arz güvenliği açısından kritik kılan temel unsur, bu hatların üretici ülkeler ile enerjiye yüksek oranda bağımlı tüketici pazarlar arasında bir köprü işlevi görmesidir. Özellikle AB'nin kaynak çeşitliliğini artırma ve dışa bağımlılığı azaltma politikaları bağlamında bölge, alternatif tedarik rotaları arasında ön plana çıkmaktadır.

Bu çerçevede, İsrail, GKRY ve Yunanistan tarafından desteklenen Doğu Akdeniz Boru Hattı Projesi (EastMed), Avrupa'ya doğrudan enerji akışı sağlamayı hedefleyen en dikkat çekici girişimlerden biridir. Söz konusu hat ile Doğu Akdeniz gazının, deniz altından geçerek Yunanistan üzerinden Avrupa kıtasına ulaştırılması planlanmaktadır. Ancak projenin ekonomik maliyeti, bölgedeki deniz tabanının jeolojik zorlukları ve siyasi istikrarsızlık gibi faktörler, bu hattın uygulanabilirliğini ciddi biçimde sorgulanır kılmaktadır. Alternatif bir güzergâh olarak Türkiye üzerinden geçecek bir boru hattı seçeneği ise daha kısa, teknik açıdan daha uygulanabilir ve ekonomik açıdan daha rasyonel görünmektedir. Ancak bu güzergâhın hayata geçirilebilmesi, Türkiye ile bölge ülkeleri arasında karşılıklı diplomatik uzlaşmayı ve uzun vadeli siyasi iş birliğini gerekli kılmaktadır.

Enerji nakil hatları, yalnızca doğal kaynakların taşınmasına aracılık eden teknik altyapılar değil, aynı zamanda bölgesel güç dengelerinin şekillenmesinde etkili olan stratejik enstrümanlardır. Bu bağlamda, Doğu Akdeniz'deki enerji projeleri teknik ve ekonomik yönlerinin ötesinde, diplomasi, güvenlik, egemenlik hakları ve uluslararası hukuk bağlamında çok katmanlı bir değerlendirme sürecine ihtiyaç duymaktadır. Enerji hatlarının geçtiği güzergâhlar, yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda siyasi tercihlerin ve uluslararası ittifakların bir yansıması olarak da görülmelidir. Bu nedenle, bölgedeki enerji nakil projeleri, aynı anda hem bölgesel iş birliği fırsatları hem de potansiyel gerilim alanları yaratabilecek çok boyutlu jeopolitik araçlar olarak değerlendirilmektedir.

2.2.3. Deniz Güvenliği ve Stratejik Kontrol Noktaları

Doğu Akdeniz, yalnızca coğrafi kesişim noktası olmanın ötesinde, yoğun deniz trafiği ve çok boyutlu güvenlik dinamikleriyle uluslararası sistemin en kritik deniz alanlarından biri olarak öne çıkmaktadır. Süveyş Kanalı üzerinden Kızıldeniz ve Hint Okyanusu'na açılan bu deniz havzası, küresel ticaretin bir kısmına ev sahipliği yapması sebebiyle, deniz yollarının güvenliği açısından stratejik bir sorumluluk alanı yaratmaktadır. Avrupa, Afrika ve Orta Doğu'yu birbirine bağlayan bu deniz güzergâhı,

aynı zamanda bölgesel güç projeksiyonlarının kesiştiği, askeri ve diplomatik rekabetin giderek yoğunlaştığı bir sahaya dönüşmüştür.

Bu bağlamda, Doğu Akdeniz'deki deniz güvenliği, sadece deniz ticaretinin akışını sağlama amacıyla değil, aynı zamanda devletlerin egemenlik iddialarını pekiştirme, caydırıcı askeri kapasite oluşturma ve deniz üzerindeki stratejik hâkimiyetlerini tesis etme çabalarıyla da doğrudan ilişkilidir. Türkiye'nin Mavi Vatan doktrini çerçevesinde KKTC ile geliştirdiği askeri iş birlikleri, NAVTEX (Navigational Telex) ilanları yoluyla deniz yetki alanlarını fiilen ilan etmesi ve sondaj faaliyetlerine sağlanan deniz gücü desteği, bu stratejik güvenlik anlayışının sahadaki somut yansımalarıdır. Benzer şekilde Yunanistan, Fransa ve ABD ile gerçekleştirdiği ortak tatbikatlar ve Girit Adası başta olmak üzere çeşitli bölgelerdeki askeri altyapılarını güçlendirme adımlarıyla deniz egemenliği stratejisini derinleştirmektedir.

Bölgedeki stratejik kontrol noktaları, deniz güvenliği perspektifinden değerlendirildiğinde çok boyutlu bir güç denklemine işaret etmektedir. Kıbrıs Adası, hem coğrafi konumu hem de üzerinde kurulu bulunan askeri tesisler itibarıyla Doğu Akdeniz'deki hava ve deniz denetiminin merkezlerinden biri haline gelmiştir. Yunanistan'ın Girit Adası, yalnızca enerji projelerinin güzergâhı üzerinde yer almakla kalmayıp, aynı zamanda Fransa ve ABD gibi dış aktörler için bir lojistik üs işlevi görmektedir. Türkiye'nin güney kıyılarında yer alan Mersin, Antalya ve İskenderun gibi deniz üsleri, donanmanın bölgedeki caydırıcılığını artıran kilit noktalardır. Buna karşılık İsrail ve Lübnan kıyıları, hem jeopolitik gerginliklerin hem de deniz yetki alanı ihtilaflarının düğümlendiği hassas bölgeler olarak dikkat çekmektedir.

Özellikle Girit-Rodos-Meis (Kastellorizo) hattı, Türkiye ile Yunanistan arasındaki deniz yetki alanı uyuşmazlığının temel odaklarından biridir. Türkiye'ye son derece yakın olmasına rağmen Yunanistan'ın Münhasır Ekonomik Bölge (MEB) iddiasında bulunduğu Meis Adası, uluslararası deniz hukukunun uygulanabilirliği ve yorum farklılıkları çerçevesinde ciddi bir diplomatik ve stratejik gerilim noktası oluşturmaktadır.

Doğu Akdeniz'de deniz güvenliği meselesi, klasik anlamda deniz taşımacılığının korunmasının ötesine geçmiş, askeri üslerin yerleşimi, deniz yetki alanlarının sınırlandırılması, egemenlik iddialarının pekiştirilmesi ve büyük güçlerin bölgesel varlık inşası üzerinden çok katmanlı bir jeopolitik mücadelenin parçası haline gelmiştir. Bu yönüyle bölge, yalnızca bölgesel aktörlerin değil, küresel güçlerin de rekabet ettiği stratejik bir deniz sahası olarak uluslararası ilişkilerde belirleyici bir konuma sahiptir.

2.2.4. Ekonomik ve Ticari Potansiyelin Jeopolitik Etkileri

Doğu Akdeniz, sahip olduğu enerji rezervleri kadar, ulaştırma, deniz taşımacılığı, turizm, balıkçılık ve ticaret potansiyeliyle de önemli bir ekonomik cazibe merkezi konumundadır. Bu ekonomik potansiyel, bölge ülkeleri arasındaki rekabeti sadece enerji kaynaklarıyla sınırlı bırakmamakta, aynı zamanda ticaret yollarının kontrolü, liman altyapılarının geliştirilmesi ve ekonomik iş birliklerinin şekillendirilmesi gibi unsurlar üzerinden jeopolitik düzlemde etkisini göstermektedir. Mısır, İsrail ve GKRY gibi ülkeler, doğalgazı sıvılaştırarak ihraç etmeye yönelik altyapı yatırımlarıyla uluslararası enerji piyasalarında etkin bir aktör haline gelmeye çalışırken, Yunanistan, Girit Adası üzerinden Avrupa'ya açılan bir enerji ve ticaret kapısı olma hedefi taşımaktadır. Aynı zamanda bölgedeki ekonomik projeler, siyasi ittifakları da doğrudan etkilemektedir. Örneğin, Doğu Akdeniz Gaz Forumu (EMGF) gibi oluşumlar, bölgesel iş birliği kadar dışlayıcı politikaların da zeminini oluşturmaktadır. Bu nedenle ekonomik ve ticari potansiyelin yönetimi, Doğu Akdeniz'deki jeopolitik dengeyi belirleyen temel unsurlardan biri haline gelmiş, enerji hatları kadar ekonomik etki alanları da bir güç mücadelesine dönüşmüştür.

İskenderiye ve Damietta'daki LNG tesislerini genişleterek Avrupa pazarına doğalgaz ihracatını artıran Mısır, Zohr sahasındaki büyük gaz keşfinin ardından Doğu Akdeniz'in enerji merkezlerinden biri olmayı hedeflemektedir. EastMed Boru Hattı Projesi ile Tamar ve Leviathan sahalarındaki rezervleri GKRY ve Yunanistan üzerinden Avrupa'ya taşımayı planlayan İsrail ise bölgesel ittifakların şekillenmesinde rol oynamaktadır.

Ekonomik iş birliklerini kurumsallaştırmak amacıyla 2019 yılında kurulan EMGF, Mısır, Yunanistan, GKRY, İsrail, İtalya, Ürdün ve Filistin gibi aktörleri bir araya getirmiş, Türkiye bu oluşumun dışında bırakılmıştır. Bu durum, ekonomik iş birliklerinin aynı zamanda jeopolitik dışlama ve dengeleme stratejileriyle iç içe geçtiğini göstermektedir. Ayrıca GKRY ve Yunanistan, enerji merkezlerine dönüşme hedefleri doğrultusunda AB'nin mali ve siyasi desteğini kullanmakta, bu da bölgedeki enerji projelerini Avrupa'nın enerji arz güvenliği politikalarıyla bütünleştirmektedir. Tüm bu gelişmeler, Doğu Akdeniz'de ekonomik ve ticari projelerin yalnızca kalkınma ve refah amacıyla değil, aynı zamanda bölgesel nüfuz mücadelesinin araçları olarak kullanıldığını ortaya koymaktadır.

2.3. Doğu Akdeniz’de Enerji Kaynakları

Doğu Akdeniz, gerçekleştirilen jeolojik etütler, sismik araştırmalar ve derin deniz sondajlarıyla birlikte önemli miktarda doğalgaz rezervi barındırdığı anlaşılan, enerji jeopolitiğinin yeni merkezlerinden biri haline gelmiştir. 2000’li yılların başından itibaren keşfedilen Tamar, Leviathan, Afrodite ve Zohr gibi büyük doğalgaz sahaları, bölgenin enerji potansiyelini uluslararası kamuoyunun dikkatine sunmuş, bu gelişmeler Doğu Akdeniz’i enerji arz güvenliği, bölgesel kalkınma ve jeopolitik rekabet açısından stratejik bir havza konumuna yükseltmiştir.

Avrupa’nın enerji tedarikinde Rusya’ya olan bağımlılığını azaltma hedefi doğrultusunda alternatif kaynak ve güzergâh arayışları, bu bölgeye yönelik ilgiyi daha da artırmaktadır. “ABD Jeoloji Araştırmaları Kurumu (USGS) tarafından yapılan değerlendirmelere göre Levant ve Nil havzaları, milyarlarca varil petrol ve trilyonlarca metreküp doğalgaz potansiyeliyle dikkat çekmektedir.”¹¹ Söz konusu rezervlerin keşfi, üretimi ve uluslararası pazarlara taşınması yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda siyasi ve diplomatik etkilere de sahiptir. Bu çerçevede, Doğu Akdeniz’deki enerji kaynakları yalnızca bölge ülkeleri açısından bir kalkınma fırsatı değil, aynı zamanda küresel güç dengelerinin yeniden tanımlandığı bir stratejik rekabet alanı haline gelmiştir.

Bölgedeki önemli doğalgaz ve petrol rezervlerinin keşfi alt başlığında, Tamar, Leviathan, Zohr ve Afrodite gibi önde gelen sahaların keşif süreçleri ve rezerv potansiyelleri incelenecektir. Enerji kaynaklarının potansiyeli ve rezervlerin küresel enerji piyasalarındaki rolü alt başlığında bu kaynakların bölge ülkeleri açısından ekonomik getirileri, yatırım olanakları ve ihracat perspektifleri değerlendirilecek, Doğu Akdeniz enerji kaynaklarının Avrupa’nın enerji arz güvenliği, LNG ticareti ve alternatif enerji koridorları üzerindeki etkisi analiz edilecektir. Bu kapsamda Doğu Akdeniz’in yalnızca bir enerji rezerv alanı değil, aynı zamanda küresel enerji rekabetinin merkezinde yer alan stratejik bir havza olduğu ortaya konulacaktır.

2.3.1. Bölgedeki Önemli Doğalgaz ve Petrol Rezervlerinin Keşfi (Tamar, Leviathan, Zohr, Afrodite vb.)

Enerji kaynakları bakımından dışa bağımlı bir ülke konumunda bulunmasına rağmen 1950’li yıllardan itibaren Doğu Akdeniz’de çeşitli jeolojik araştırmalar yapmaya başlayan İsrail’in çalışmaları 2000’li yılların sonlarına kadar sonuçsuz kalmış

¹¹“Assessment of Undiscovered Oil and Gas Resources of the Nile Delta Basin Province, Eastern Mediterranean”, U.S Geological Survey, Mayıs 2010, <https://pubs.usgs.gov/fs/2010/3027/pdf/FS10-3027.pdf> (Erişim Tarihi: 03.11.20205)

ve önemli bir keşfe ulaşamamıştır. Bu süreçte, ülkenin enerji güvenliği ve ekonomik sürdürülebilirliği açısından dış kaynaklara olan bağımlılığını artırmıştır.

“İsrail, 2009 yılında Hayfa’nın yaklaşık 90 kilometre batısındaki açık denizde 280 milyar metreküp doğalgaz rezervine sahip Tamar sahasının keşfi ile 2013 yılından itibaren enerji ihtiyacının büyük bir kısmını karşılamaya başlamıştır.”¹² ABD merkezli enerji şirketi Noble Energy ve İsrail ortaklı Delek Drilling tarafından gerçekleştirilen çalışmalar sonucu yapılan ilave sondaj ve sismik analizlerle sahadaki toplam rezervin 318 milyar metreküpe kadar ulaşabileceği öngörülmüştür. Keşfin sonrasında saha 2013 yılında üretime geçirilmiştir. Tamar sahası, İsrail’in enerji ithalatını azaltma sürecinde ilk stratejik hamle olmuş ve ülke içi enerji talebinin karşılanmasında kısa sürede merkezi bir rol üstlenmiştir.

“İsrail için en önemli keşif ise enerji bağımsızlığını sağlayacak temel kaynak olarak görülen ve Tamar sahasının 47 kilometre güneybatısında yer alan 530 milyar metreküplük doğalgaz rezervine sahip Leviathan sahası olmuştur.”¹³ 2010 yılında yaklaşık 530 milyar metreküp olarak tahmin edilen doğalgaz rezervinin, sonrasında yapılan sondaj çalışmaları ile birlikte yaklaşık 605 milyar metreküp doğalgaz ve 40 milyon varil kondensat içerdiği değerlendirilmiştir. Bu saha, yalnızca İsrail için değil, tüm Doğu Akdeniz için de en büyük doğalgaz rezervlerinden biri olarak kabul edilmektedir. İsrail kıyılarında bugüne dek keşfedilen gazın büyük bir bölümünü barındıran Leviathan sahası, ülkenin enerji güvenliğini artırmıştır.

Noble Energy tarafından işletilmekte olan ve uluslararası enerji piyasalarına entegre edilebilir potansiyeli ile öne çıkan Leviathan sahası 2019 yılı sonunda üretime geçmesiyle birlikte İsrail’in yalnızca iç pazarına değil, enerji ihracatına yönelmesini sağlayacak kapasiteye ulaşmıştır. Bu kapsamda İsrail, Ürdün ve Mısır gibi komşu ülkelere boru hatları aracılığıyla doğalgaz ihracatı gerçekleştirmekte, ayrıca Avrupa pazarlarına LNG sevkiyatı yapma planları üzerinde çalışmaktadır.

Her iki sahada keşfedilen toplam yaklaşık 800 milyar metreküplük rezerv ile İsrail’in mevcut doğalgaz tüketim seviyeleri göz önüne alındığında, yaklaşık 150–200 yıl boyunca iç talebi karşılayabilecek düzeyde bir kapasite sunacağı değerlendirilmektedir. Bu durum, İsrail’in enerji alanında dışa bağımlılığını tamamen

¹²Faruk Can, “Doğu Akdeniz’de Ne Kadar Doğalgaz Rezervi Var?”, *EuroNews*, 5 Mayıs 2019. <https://tr.euronews.com/2019/12/31/dogu-akdeniz-ne-kadar-dogal-gaz-rezervi-var-en-buyuk-payi-hangi-ulkeler-alacak> (Erişim Tarihi: 03.11.2025)

¹³Sabiha Kötek, “İsrail’in Gazze Doğalgazına İhtiyacı Var mı?” *Enerji Günlüğü*, 17 Temmuz 2014, <https://www.enerjigunlugu.net/israilin-gazze-dogalgazina-ihtiyaci-var-mi-9381yy.htm> (Erişim Tarihi: 03.11.2025)

ortadan kaldırmasının yanı sıra, ülkeyi Doğu Akdeniz'in önemli enerji ihracatçılarından biri haline getirecektir.

GKRY, Doğu Akdeniz'deki enerji potansiyelini değerlendirmek amacıyla 2000'li yıllardan itibaren adımlar atmaya başlamış ve bu kapsamda deniz yetki alanlarını belirlemeye yönelik girişimlerde bulunmuştur. 2007 yılında Lübnan, 2010 yılında ise İsrail ile sözde MEB sınırlarını belirlemeye yönelik ikili anlaşmalar imzalayan GKRY, kendi ilan ettiği MEB sınırları içerisinde kalan alanları 13 ayrı bloğa ayırarak ruhsatlandırma bölgeleri olarak ilan etmiştir. Bu bloklar uluslararası enerji şirketlerine faaliyet yürütmeye başlamıştır.

“12 numaralı blokta yapılan çalışmalar sonucunda 2011'de tarihinde Limasol'un 160 km güneyinde 1700 metre derinlikte Afrodit doğalgaz sahasının keşfi duyurulmuştur.”¹⁴ ABD merkezli Noble Energy tarafından yürütülen arama çalışmaları neticesinde keşfedilen bu saha hem GKRY için hem de Doğu Akdeniz bölgesinde hidrokarbon arama faaliyetleri açısından ilk büyük ölçekli doğalgaz keşfi olması nedeniyle kritik öneme sahiptir. Afrodit Sahası'ndaki ilk tahmini rezerv miktarı yaklaşık 129 milyar metreküp olarak açıklanmıştır. “İlk üretim aşamasında beklenen maksimum kapasitenin günde yaklaşık 22 milyon metreküp olduğu Afrodit Sahası'ndan yıllık 8 milyar metreküp doğalgaz üretimi sağlanması planlanmaktadır.”¹⁵ GKRY açısından bu miktar, hem ülke içi enerji ihtiyacını karşılamak hem de bölgesel ihracat potansiyeli yaratmak bakımından stratejik bir fırsat sunmakta olmasına rağmen keşiften bu yana geçen sürede üretime geçiş süreci çeşitli teknik, ekonomik ve siyasi engeller nedeniyle gecikmiş ve ticari ölçekte üretim henüz gerçekleşmemiştir.

“Şubat 2018'de İtalyan Eni firması büyüklüğü 170-230 milyar metreküp arasında olan ve 2 bin metre derinlikte bulunan Calypso 1'deki rezervin keşfini açıklamıştır.”¹⁶ “Doğalgaz sahası keşifleri ve ABD firması Exxon'un ise Glaucus 1 sahasında 142-227 milyar metreküp arasında ki doğalgaz keşfi”¹⁷, bölgenin rezerv bakımından zengin olduğunu da gözler önüne sermektedir.

¹⁴“Aphrodite Gas Field”, *Offshore-Technology*, 04 Haziran 2018, https://www.offshore-technology.com/projects/aphrodite-gas-field/?utm_source=&utm_medium=20-48313&utm_campaign=&cf-view (Erişim Tarihi: 03.11.2025)

¹⁵İsmail Kavaz, “The Energy Equation in the Eastern Mediterranean”, *İnsight Turkey*, 23 (1), 9 Mart 2021, s.139-160, <https://www.insightturkey.com/articles/the-energy-equation-in-the-eastern-mediterranean> (Erişim Tarihi: 04.11.2025)

¹⁶Felipe Sanchez Tapia, Geopolitics of Gas and Militarization in the Eastern Mediterranean. *Spanish Institute for Strategic Studies Analysis*, 5, Şubat 2019, https://www.ieee.es/Galerias/fichero/docs_analisis/2019/DIEEEA05_2019FELIPE-Mediterraneo_ENG.pdf (Erişim Tarihi: 04.11.2025)

¹⁷“Exxon Mobil, Kıbrıs'ta Doğalgaz Bulduğunu Açıkladı”, *Deniz Haber Ajansı*, 28 Şubat 2019, <https://www.denizhaber.net/exxon-mobil-kibrista-dogalgaz-buldugunu-acikladi-haber-87049.htm> adresinden erişildi. (Erişim Tarihi: 28.11.2025)

Son yıllarda, Afrodit sahasının işletilmesi ve ihracata açılması konusunda farklı senaryolar gündeme gelmiştir. Bunlar arasında, İsrail ve GKRY'nin doğalgaz sahalarının ortak boru hatlarıyla Mısır'daki LNG terminallerine bağlanması, ya da Afrodit gazının Mısır üzerinden sıvılaştırılarak Avrupa pazarına sunulması gibi projeler öne çıkmaktadır. Bu planlar, enerji güvenliğini sağlama hedefiyle hareket eden AB tarafından da jeopolitik açıdan desteklenmektedir.

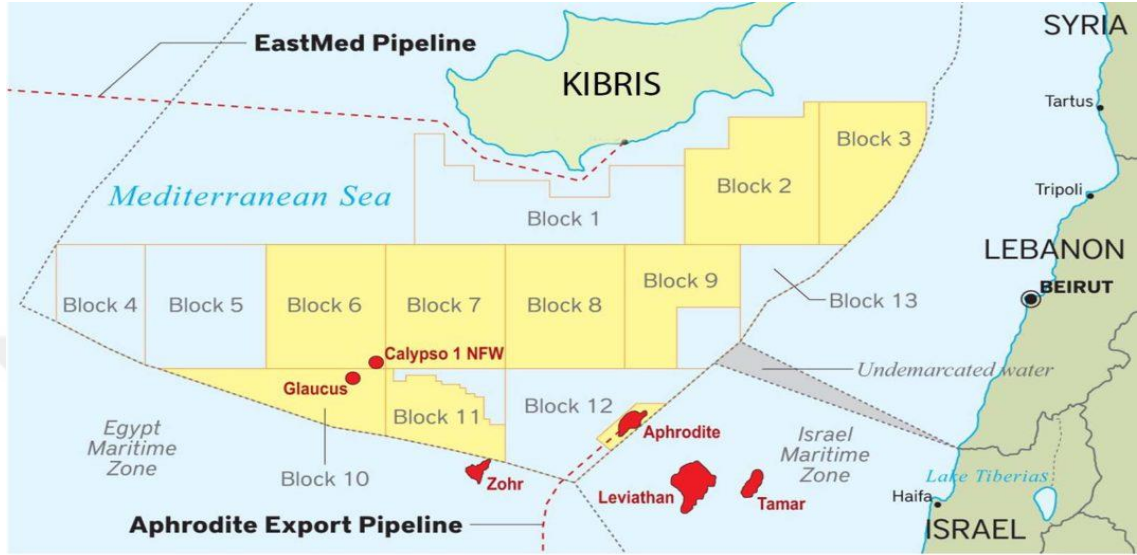
Afrodit Sahası, yalnızca GKRY'nin enerji politikaları açısından değil, Doğu Akdeniz'in genel jeopolitik yapısında da önemli bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Sahanın faaliyete geçirilmesi, bölgedeki enerji denklemine yeni bir boyut kazandırma potansiyeli taşıırken, aynı zamanda çok aktörlü deniz yetki alanı tartışmalarının yanı sıra KKTC'nin egemenlik haklarını da doğrudan ilgilendiren bir mesele haline gelmektedir. GKRY'nin tüm Kıbrıs'ı temsilen hareket etme iddiası, Afrodit sahası özelinde enerji faaliyetlerini yalnızca ekonomik bir girişim olmaktan çıkararak, Kıbrıs meselesinin siyasi ve hukuki boyutlarıyla iç içe geçmiş bir egemenlik sorunu haline dönüştürmektedir.

Nil Havzası'nda yarım asrı aşkın süredir arama ve sondaj faaliyetleri yürüten Mısır, 21. yüzyılda gerçekleştirdiği önemli enerji keşifleriyle Doğu Akdeniz'deki enerji denkleminde merkezi bir konuma yükselmiştir. 2015 yılı Ağustos ayında, Mısır'ın Akdeniz kıyılarına yaklaşık 200 kilometre mesafede, İtalyan enerji şirketi Eni tarafından keşfedilen Zohr Sahası, bölge açısından bir dönüm noktası olmuştur. “Yaklaşık 800 milyar metreküp doğalgaz rezervinin bulunduğu tahmin edilen Zohr sahasının işletmesinde İtalyan ENİ enerjisi şirketinin %60, Rus Rosneft şirketinin %30 ve İngiliz British Petroleum (BP) şirketinin %10 hissesi bulunmaktadır.”¹⁸ Bu saha, sadece Mısır'ın değil, Doğu Akdeniz'in bugüne kadar yapılmış en büyük doğalgaz keşfi olarak bilinmektedir.

Zohr sahasının önemi yalnızca rezerv büyüklüğü ile sınırlı kalmamış, 2017 yılının Aralık ayında, keşfinden yaklaşık iki yıl sonra üretime geçmiştir. Keşif ve üretim süreçlerinde İtalyan Eni şirketinin yanı sıra BP ve Rusya'nın Rosneft gibi büyük enerji şirketlerinin de pay sahibi olması, projeye uluslararası bir boyut kazandırmıştır. Sahadan elde edilen doğalgaz, Mısır'ın iç pazarındaki enerji açığını kapatmada kritik bir rol üstlenmiş, aynı zamanda ülkeyi enerji ithalatçısı konumundan, enerji ihracatçısı konumuna taşıyacak stratejik bir hamleye dönüştürmüştür.

¹⁸“Zohr Ramp-Up: Eni Start-Up The Second Production Unit”, *ENİ*, 26 Nisan 2018. <https://www.eni.com/en-IT/media/press-release/2018/04/zohr-ramp-up-eni-start-up-the-second-production-unit.html> (Erişim Tarihi: 01.11.2025)

Mısır, Zohr sahasının keşfi sonrası enerji diplomasisini güçlendirmiş ve EMGF gibi çok taraflı platformlarda aktif bir rol üstlenmiştir. GKRY, Yunanistan ve İsrail ile enerji alanındaki iş birliğini artırarak, bu ülkelerle siyasi ve ekonomik ilişkilerini derinleştirmiştir. Şekil 2’de bölgede keşfedilen enerji kaynaklarına yönelik bir harita sunulmuştur.

Şekil 2. Doğu Akdeniz’de keşfedilen doğalgaz sahaları (URL-2, 2025).

2.3.2. Enerji Kaynaklarının Potansiyeli ve Rezervlerin Küresel Enerji Piyasalarındaki Rolü

Doğu Akdeniz’de keşfi yapılan büyük ölçekli doğalgaz rezervleri, bölge ülkelerine yalnızca enerji güvenliği değil, aynı zamanda ciddi ekonomik ve ticari fırsatlar da sunmaktadır. Bu kaynaklar, Doğu Akdeniz’i enerji arz çeşitliliği arayışında olan Avrupa başta olmak üzere küresel piyasalara alternatif bir tedarik merkezi haline getirme potansiyeline sahiptir.

Enerji, günümüzde yalnızca ekonomik kalkınmayı destekleyen, sanayi üretimini yönlendiren ve toplumların yaşam standartlarını yükselten bir unsur değil, aynı zamanda devletlerin dış politika tercihlerini ve uluslararası sistemdeki konumlarını doğrudan etkileyen stratejik bir güç aracı haline gelmiştir. Bu bağlamda enerji kaynaklarının ekonomik potansiyeli, her şeyden önce doğalgaz ihracatı ile ilişkilidir. Bölge ülkeleri, ürettikleri doğalgazın iç tüketimi karşılamaı sayesinde enerji ithalatına bağımlılığını azaltmakta, fazlalık üretimlerini dış pazarlara yönlendirerek yüksek miktarda döviz girdisi elde etmeyi hedeflemektedir. Bölge ülkelerinin enerji projelerine yönelik uluslararası yatırım çekme potansiyeli de oldukça yüksektir. Ayrıca, enerji yatırımları yalnızca üretim kapasitesini artırmakla kalmamakta, istihdam, teknoloji transferi,

altyapı geliştirme ve dış ticaretin çeşitlenmesi gibi geniş yelpazede ekonomik getiriler sağlamaktadır. ExxonMobil, TotalEnergies ve Eni gibi çok uluslu enerji şirketlerinin bölgedeki faaliyetleri, bu süreci hızlandırmakta ve ülkelerin uluslararası enerji ağlarıyla daha fazla bütünleşmesine imkân tanımaktadır.

“2012 yılına kadar İsrail, Mısır’dan gaz ithal eden bir ülkeydi. Sina Yarımadası’ndan Güney İsrail’e uzanan bir boru hattı ile gaz tedariki sağlamaktaydı.”¹⁹ Ancak 2011’de Arap Baharı’nın etkisiyle yaşanan siyasi çalkantılar ve güvenlik sorunları, Arish-Ashkelon hattının defalarca sabotaja uğramasına yol açmış, İsrail’in enerji güvenliğini ciddi biçimde tehdit etmiştir. Bu gelişme, ülkenin enerji politikalarında büyük bir dönüşümün başlangıcını oluşturmuştur. 2009 yılında keşfedilen Tamar sahası, İsrail için hem enerji bağımsızlığının tesisinde hem de ihracat kapasitesine ulaşmasında stratejik bir dönüm noktası olmuştur. 2010’da keşfedilen Leviathan sahası ise İsrail’in yalnızca arz güvenliğini sağlamasını değil, aynı zamanda bölgesel ve küresel enerji pazarlarında etkili bir aktör haline gelmesini sağlamıştır. İsrail, bu sayede Ürdün, Mısır ve Avrupa pazarlarına yönelik ihracat projeleri geliştirmiş, enerji diplomasisini dış politikasının önemli bir bileşeni haline getirmiştir.

GKRY açısından 2011’de Afrodit sahasında yapılan keşif, ülkenin enerji ithalatçısından ihracatçıya dönüşme potansiyelini gündeme getirmiştir. Afrodit sahası, yalnızca ekonomik kazanç değil, GKRY’nin diplomatik ilişkilerinde elini güçlendiren bir araç olarak da işlev görmüştür. Ardından gelen Calypso ve Glaucus sahalarındaki keşifler, GKRY’yi Doğu Akdeniz enerji denkleminin önemli bir unsuru haline getirmiş, ülkeyi AB ile enerji güvenliği bağlamında daha yakın iş birliği kurmaya yöneltmiştir. Bu süreç, GKRY’nin bölgesel ittifaklarını güçlendirmesine ve uluslararası arenada konumunu pekiştirmesine katkı sağlamıştır. Özellikle EastMed Boru Hattı Projesi gibi uluslararası enerji taşımacılığı girişimlerinde yer alması, GKRY’nin Avrupa enerji güvenliğine katkı sunan bir ülke konumuna yükselme çabasının önemli bir parçası olmuştur. AB ile olan yakın ilişkilerini enerji alanında stratejik iş birliğine dönüştürmeyi hedefleyen GKRY, bu yolla hem ekonomik kalkınmasını hızlandırmayı hem de jeopolitik ağırlığını artırmayı amaçlamaktadır.

Mısır, 2010’ların başında artan iç talep ve azalan üretim nedeniyle enerji ithalatçısı bir ülke haline gelmişken, Zohr sahasının devreye alınmasıyla birlikte yeniden enerji ihracatçısı konumuna yükselmiştir. Bu değişim, ülkenin enerji güvenliği ve ekonomik istikrarı açısından stratejik bir adım olmuştur. Zohr sahasının devreye

¹⁹İsmail Numan Telci ve Recep Yorulmaz, *Uluslararası Siyasette Doğu Akdeniz*, 1. Basım, Ankara: Ortadoğu Yayınları, 2020, s. 123.

girmesi, Mısır'ı yalnızca ekonomik olarak güçlendirmekle kalmamış, aynı zamanda ülkenin dış politikada EMGF gibi çok taraflı enerji iş birliği platformlarına öncülük etmesini mümkün kılmıştır. Bu sayede Mısır, bölgesel enerji oyununda yeniden merkezi bir aktör haline gelmiştir.

Mısır ayrıca, Zohr sahasının sağladığı avantajla GKRY, Yunanistan ve İsrail ile enerji diplomasisi çerçevesinde yakınlaşmıştır. Bu ülkelerle yapılan üçlü zirveler ve enerji alanındaki teknik anlaşmalar, sadece enerji aktarımı değil, aynı zamanda jeopolitik uyum, güvenlik iş birliği ve ekonomik entegrasyon süreçlerine de katkı sağlamıştır. Mısır LNG altyapısı ve tesisleri (İdku ve Damietta) sayesinde bölge ülkeleri için bir enerji işleme ve ihracat merkezi olma konumunu pekiştirmiştir. GKRY ve İsrail gibi enerji üreticisi ülkeler için Mısır, gazın Avrupa pazarına ulaştırılmasında kritik bir lojistik haline gelmiştir.

Doğu Akdeniz enerji kaynakları, yalnızca ekonomik büyüme ve toplumların refahını artıran bir unsur değil, aynı zamanda devletlerin dış politika yönelimlerini belirleyen, bölgesel ittifaklarını şekillendiren ve uluslararası sistemdeki konumlarını pekiştiren stratejik bir araçtır. Bu nedenle, enerji kaynaklarının ticari değerinin açığa çıkarılması, yalnızca ekonomik istikrar açısından değil, aynı zamanda bölgesel jeopolitik dengelerin geleceği açısından da kritik önemdedir.

Doğu Akdeniz'de keşfedilen doğalgaz rezervleri, bölgesel enerji dengelerinin ötesinde, küresel enerji piyasalarında da dikkat çeken bir unsur haline gelmiştir. “Doğu Akdeniz'de yaklaşık 2000 milyar metreküp doğalgaz keşfinin bir enerji devrimi olduğu ileri sürülebilir.”²⁰ Tamar, Leviathan, Zohr, Afrodite ve Calypso gibi sahalar, sahip oldukları rezerv büyüklüğüyle yalnızca enerji arzını artırmakla kalmamış, aynı zamanda yeni enerji rotalarının ve ittifak ilişkilerinin şekillenmesinde etkili olmuştur.

Küresel enerji arz güvenliği açısından Doğu Akdeniz kaynakları büyük önem taşımaktadır. Özellikle AB, uzun yıllardır Rusya'ya olan doğalgaz bağımlılığını azaltma arayışındadır. Ukrayna-Rusya Savaşı sonrası bu ihtiyacın aciliyeti daha da artmış, alternatif ve güvenilir enerji kaynaklarına olan talep ön plana çıkmıştır. Bu bağlamda, Doğu Akdeniz rezervleri, Avrupa için stratejik bir alternatif olarak öne çıkmakta, hem kaynak çeşitlendirmesi hem de siyasi risklerin azaltılması açısından tercih edilmektedir. İsrail, Mısır ve GKRY'nin doğalgazını Avrupa'ya ulaştırmayı hedefleyen projeler, bu arz güvenliği stratejisinin temel taşlarını oluşturmaktadır.

²⁰Telci ve Yorulmaz, a.g.e., s. 127.

Doğalgaz fiyatlarının küresel düzeyde dengelenmesi, arzın artması ile doğrudan ilişkilidir. Doğu Akdeniz rezervlerinin ticarileşmesi ve üretime geçirilmesi, LNG pazarında yeni arz noktalarının oluşmasına neden olmuş ve bu durum, Asya ve Avrupa piyasalarında fiyatların istikrar kazanmasına katkı sağlamıştır. Örneğin, Mısır'ın Zohr Sahası üzerinden yeniden LNG ihracatçısı konumuna gelmesi, özellikle Doğu Akdeniz havzasında fiyat dengesi üzerinde belirleyici bir rol oynamıştır.

Enerji diplomasisinin bir aracı olarak Doğu Akdeniz rezervleri, bölge ülkelerini uluslararası enerji politikalarının etkin aktörleri haline getirmiştir. Mısır, İsrail ve GKRY'nin EMGF çatısı altında oluşturduğu iş birlikleri, sadece enerji temelli değil, siyasi ve ekonomik yakınlaşmaları da beraberinde getirmiştir. Öte yandan, bu enerji diplomasisi, bölgesel rekabeti de artırmış, bazı ülkelerin dışlanması veya karşı pozisyon alması, Doğu Akdeniz'in bir "enerji çatışma sahası" olma riskini de doğurmuştur. Bu çerçevede, rezervlerin yönetimi ve paylaşımı uluslararası hukuk, deniz yetki alanları ve ekonomik çıkarlar etrafında tartışmalı hale gelmiştir.

Küresel düzeyde hızlanan yeşil enerji dönüşümü sürecinde doğalgazın "geçiş yakıtı" olarak stratejik rolü, Doğu Akdeniz'in önemini daha da artırmaktadır. Karbon emisyonunu kömür ve petrol gibi fosil yakıtlara kıyasla daha düşük seviyelerde tutan doğalgaz, yenilenebilir enerji sistemleri tam anlamıyla kurumsallaşana kadar köprü enerji kaynağı olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda, Doğu Akdeniz'deki doğalgaz kaynakları, küresel temiz enerji hedefleriyle çelişmeden, bu sürecin bir parçası olma potansiyeline sahiptir.

Doğu Akdeniz enerji rezervleri, küresel enerji piyasalarında yalnızca yeni arz kaynakları olarak değil, aynı zamanda jeopolitik, ekonomik ve çevresel boyutlarıyla çok katmanlı etkiler yaratan stratejik unsurlar haline gelmiştir. Bu kaynakların doğru yönetimi, hem bölgesel istikrarı sağlamak hem de küresel enerji mimarisine katkı sunmak açısından kritik öneme sahiptir.

2.4. Bölgedeki Enerji Altyapısı ve Projeleri

Doğu Akdeniz'de enerji kaynaklarının keşfi, bu rezervlerin taşınması ve pazarlanması için yeni enerji altyapısı projelerini gündeme getirmiştir. Yaklaşık olarak 3,5 milyar varil ham petrol ve 10 trilyon metreküp doğalgaz potansiyelinin bulunduğu değerlendirilen bölgedeki enerji altyapısı, yalnızca mevcut boru hatlarından ibaret olmayıp, planlanan yeni hatlar, LNG terminalleri ve lojistik ağlar ile giderek daha stratejik bir hale gelmektedir. Enerji altyapısına yönelik her proje, hem ekonomik hem de jeopolitik düzeyde rekabeti derinleştirmektedir.

Doğu Akdeniz enerji altyapısı, hem bölge ülkelerinin teknik ve ekonomik kapasiteleri hem de jeopolitik ilişkiler tarafından şekillenmektedir. Enerji projeleri yalnızca ekonomik kazanç sağlamayı değil, aynı zamanda siyasi ittifakları güçlendirmeyi ve bölgesel güç dengelerini yeniden kurmayı amaçlamaktadır. Bu yönüyle sadece enerji rezervleriyle değil, bu rezervlerin nasıl ve kimler aracılığıyla dünya pazarlarına ulaştırılacağıyla da stratejik önemini korumaktadır.

Mevcut ve planlanan boru hatları alt başlığında EastMed boru hattı, Trans Anadolu Doğalgaz Boru Hattı Projesi (TANAP), Trans-Adriyatik Boru Hattı (TAP) gibi projeler ve bölge ülkelerinin yeni hat planları incelenecektir. Enerji ihracat rotaları ve lojistik ağlar alt başlığında LNG terminalleri, deniz taşımacılığı rotaları ve enerji koridorlarının küresel ticaretteki önemi analiz edilecektir. Altyapı projelerinin jeopolitik etkileri alt başlığında ise Bu projelerin bölgesel güç dengelerine, ittifak ilişkilerine ve enerji güvenliği stratejilerine etkileri değerlendirilecektir. Bu kapsamda Doğu Akdeniz'deki enerji altyapısının yalnızca ekonomik değil, jeopolitik bir güç unsuru olarak nasıl konumlandığı ortaya konulacaktır.

2.4.1. Mevcut ve Planlanan Boru Hatları

“EastMed, Doğu Akdeniz'deki doğalgazı Avrupa'ya taşımayı amaçlayan bir enerji siyaseti projesidir.”²¹ Yaklaşık 1.900 kilometre uzunluğunda olması planlanan bu boru hattı, hem açık deniz (offshore) hem de kara (onshore) bölümlerinden oluşmaktadır. Proje, Doğu Akdeniz'de özellikle İsrail ve Kıbrıs açıklarında keşfedilen doğalgaz rezervlerinin uluslararası enerji piyasalarına entegre edilmesini amaçlamaktadır.

EastMed projesi, sadece teknik boyutuyla değil, aynı zamanda jeopolitik ve ekonomik etkileriyle de dikkat çekmektedir. AB'nin enerji arz güvenliğini artırma ve Rusya'ya olan bağımlılığını azaltma politikaları çerçevesinde stratejik öneme sahip olan bu proje, aynı zamanda İsrail, GKRY ve Yunanistan arasındaki enerji iş birliğini derinleştirmekte ve bu ülkelerin Doğu Akdeniz'deki jeopolitik konumlarını güçlendirmektedir. Ancak projenin gerçekleştirilmesi, yüksek maliyet, teknik zorluklar ve bölgesel siyasi çekişmeler nedeniyle belirsizlikler içermektedir. Özellikle hattın deniz altından geçecek kısımlarının mühendislik açısından oldukça karmaşık olduğu ve bu durumun maliyeti ciddi şekilde artırabileceği değerlendirilmektedir. “EastMed

²¹Kaan Cenk Salihoğlu, *Küresel Güç Odağında Kıbrıs Sorunu ve Bölgesel Enerji Denklemi: Doğu Akdeniz'de Satranç*, 1. Baskı, İstanbul: Kaynak Yayınları, 2020, s. 98.

projesinin 25 milyar dolar civarında bir maliyeti olması öngörülmektedir.”²² Azerbeycan gazının Türkiye üzerinden Avrupa’ya taşınmasını sağlayan TANAP’ın yaklaşık 8 milyar dolar maliyet içermesi EastMed’in uygulanabilirliğinin sorgulanmasına yol açmaktadır.

Türkiye ise hem jeostratejik konumu hem de sahip olduğu gelişmiş enerji altyapısı sayesinde Doğu Akdeniz’de hayata geçirilmesi planlanan doğalgaz projelerinde merkez ülke konumundadır. Üç kıtanın kesişim noktasında yer alması, Türkiye’yi hem enerji üreticisi ülkeler ile tüketici pazarlar arasında doğal bir köprü haline getirmekte, hem de doğalgazın ekonomik, hızlı ve güvenli bir şekilde Avrupa’ya ulaştırılması açısından önemli bir avantaj sunmaktadır. Bu kapsamda, Türkiye üzerinden gerçekleşmesi öngörülen doğalgaz sevkiyatı için Doğu Akdeniz’de yapılması planlanan boru hatları ile bu boru hatlarının TANAP ile entegre edilmesi, bu sayede doğalgazın halihazırda var olan enerji koridorları vasıtasıyla Avrupa pazarlarına güvenli bir şekilde aktarılması hedeflenmektedir.

Bu alternatif güzergâh, coğrafi kısalık, altyapı uygunluğu ve maliyet etkinliği bakımından Doğu Akdeniz’deki diğer projelere kıyasla daha uygulanabilir görünmektedir. Ayrıca Türkiye’nin, halihazırda TANAP, Rusya’dan başlayıp Karadeniz üzerinden Türkiye’ye aktarılması planlanan doğalgaz boru hattı TürkAkım ve Rusya’dan Türkiye’ye doğalgaz nakletmek için Karadeniz geçişli büyük boru hattı Mavi Akım gibi büyük enerji projelerine ev sahipliği yapması ve Avrupa ile enerji entegrasyonunu sağlayan geniş boru hattı ağı sayesinde, bu projeyi teknik ve operasyonel olarak sürdürebilecek kapasiteye sahip olduğu değerlendirilmektedir. Öte yandan söz konusu güzergâhın hayata geçirilmesinde, Kıbrıs meselesi, Türkiye-GKRY ilişkileri ve bölgesel siyasi çekişmeler gibi engeller bulunmaktadır. Özellikle Kıbrıs Adası üzerinde boru hattı geçişi için uluslararası mutabakatın sağlanması, projeye dair teknik boyutlardan çok diplomatik alanda çözüm üretmeyi gerektirmektedir.

Türkiye üzerinden enerji kaynaklarının Avrupa’ya ulaştırılmasına yönelik değerlendirilen diğer güzergâh olan İsrail-Lübnan-Suriye-Türkiye boru hattı projesi, mesafe açısından kısa, maliyet bakımından daha ekonomik bir alternatif sunmakta ve bölgesel enerji entegrasyonu açısından önemli bir potansiyel taşımaktadır. Ancak bu projenin önündeki en büyük engel, güzergâh üzerinde bulunan ülkelerdeki siyasi ve güvenlik sorunlarıdır. Suriye’de devam eden iç savaş, güvenlik riskleri ve devlet kontrolünün zayıflığı, bu güzergâhın uygulanabilirliğini büyük ölçüde azaltmaktadır.

²²“Yunanistan’ın EastMed Blöf ve Türk Akımı” *Türkiye Uluslararası İlişkiler ve Stratejik Analizler Merkezi (TÜRKSAM)*. 10 Aralık 2020. <https://www.turksam.org/detay-yunanistan-in-eastmed-blofu-ve-turk-akimi-10-aralik-2020>, (Erişim Tarihi: 01.06.2025)

Özellikle İsrail'in son dönemdeki saldırgan politikaları ve bölgedeki güvenliği zedeleyen tutumu, bu projelerin hayata geçirilmesinin önündeki en güncel ve kritik engel olarak öne çıkmaktadır. Bu nedenle, söz konusu proje teknik açıdan mümkün olmakla birlikte, bölgedeki jeopolitik istikrarsızlık nedeniyle enerji diplomasisinin öncelikleri arasında yer almamaktadır.

Yine İsrail gazının Mısır'a ulaştırılması için kullanılan Aşkelon-El Ariş-Mısır Hattı doğrudan Mısır'ın LNG terminallerine bağlantı sağlamakta ve gazın Avrupa'ya taşınmasını kolaylaştırmaktadır. 2020 yılında Mısır ve İsrail arasında bu hattın kullanımına ilişkin anlaşma imzalanmıştır. GKRY, Afrodit sahasından çıkarılacak gazı İsrail'in mevcut altyapısıyla entegre etmek amacıyla deniz tabanında Aphrodite-Tamar/Leviathan Entegrasyonu boru hattını planlamaktadır. Bu boru hattı maliyet avantajı sağlamayı ve üretimi hızlandırmayı hedeflemektedir.

Kaynakların Avrupa'ya ulaştırılması için düşünülen diğer bir proje ise bölgede bulunan doğalgazın mevcut veya yeni tesisler aracılığıyla sıvılaştırılarak transferidir. "LNG ticareti boru hatlarından farklı olarak doğalgaz arz ve talep eden ülkeler arasında bağlantı yolları olmadan gerçekleştirilebilmektedir."²³ "2018 dünya doğalgaz ticareti verileri incelendiğinde bölgeler arası boru hatları toplam transferin yüzde 54,3'ünü karşılarken LNG'nin payı yüzde 45,7 ile oldukça yüksek seviyelere ulaşmıştır."²⁴ Şekil 3'de Doğu Akdeniz'de keşfedilen enerji kaynaklarının muhtemel transfer güzergâhlarına yönelik bir harita sunulmuştur.

²³Kemal İnat, Muhittin Ataman ve Burhanettin Duran, *Doğu Akdeniz ve Türkiye'nin Hakları*, 1. Baskı İstanbul: SETA Kitapları, 2020, s.287-288.

²⁴"BP Statistical Review of World Energy-2019", *British Petroleum (BP)*, <https://www.bp.com/content/dam/bp/business-sites/en/global/corporate/pdfs/energy-economics/statistical-review/bp-stats-review-2019-full-report.pdf> (Erişim Tarihi: 01.06.2025)

Şekil 3. Doğu Akdeniz’de keşfedilen enerji kaynaklarının muhtemel transfer güzergâhları (URL-3, 2025).

2.4.2. Enerji İhracat Rotaları ve Lojistik Ağlar

EastMed boru hattı ile planlamaya göre, hattın ilk aşamasında İsrail’in Leviathan ve Tamar sahaları ile GKRY’nin Afrodite sahası gibi zengin gaz rezervlerinin bulunduğu Levant Havzası’ndan başlayarak, yaklaşık 200 kilometrelik bir açık deniz boru hattı ile Kıbrıs Adası’na ulaşılması öngörülmektedir. Bu noktadan itibaren hat, Kıbrıs ile Girit Adası arasında 700 kilometrelik bir deniz altı bağlantısı ile devam edecek, ardından Girit’ten Yunanistan anakarasına, yani Mora Yarımadası’na kadar yaklaşık 400 kilometrelik bir başka açık deniz geçişi ile ilerleyecektir. “Son olarak, Mora Yarımadası’ndan Yunanistan’ın kuzeybatısına doğru uzanacak 600 kilometrelik kara boru hattı, doğalgazı Avrupa’nın enerji altyapısına entegre edecek şekilde tamamlanacaktır.”²⁵ Şekil 4’de görülen bu proje ile Kıbrıs, Girit ve Yunanistan’a doğalgaz sağlanmasının yanında Yunanistan üzerinden İtalya’ya transfer amaçlanmaktadır. “Projeyle Levant Bölgesi’nde bulunan kaynaklardan Avrupa’ya ilk etapta yıllık 10 milyar metreküp doğalgaz transfer edilmesi düşünülmektedir.”²⁶ Böylece Doğu Akdeniz’deki hidrokarbon rezervleri, Avrupa’nın doğalgaz ithalatında Rusya’ya olan bağımlılığını azaltmaya yönelik kaynak sunacak ve AB’nin enerji arz güvenliğini güçlendirecek yeni bir alternatif oluşturacaktır.

²⁵“Eastmed: A Direct Link to New Sources for Europe”, *İGİ Poseidon*, 2018, <https://igi-poseidon.com/eastmed/> (Erişim Tarihi: 02.06.2025)

²⁶“Who are the Biggest Winners İn the EastMed Gas Game?”, *Oil Price*, <https://oilprice.com/Energy/Crude-Oil/Who-Are-The-Biggest-Winners-In-The-East-Med-Gas-Game.html>, (Erişim Tarihi: 31.05.2025)

Şekil 4. Doğu Akdeniz boru hattı projesi (EastMed) (URL-4, 2025).

Şekil 5’de görülen ve Türkiye üzerinden gerçekleşmesi öngörülen doğalgaz sevkiyatı için tasarlanan olası güzergâh şu şekildedir. Öncelikle, Levant Havzası’ndaki doğalgaz sahalarının Kıbrıs Adası’na bağlanması amacıyla yaklaşık 200 kilometrelik bir açık deniz boru hattı inşa edilmesi planlanmaktadır. Bu boru hattı, Kıbrıs’ın güney kıyılarından kuzeyine, yani GKRY kontrolündeki alanlardan KKTC topraklarına doğru uzanacak 60 kilometrelik bir kara boru hattıyla tamamlanacaktır. Devamında, Kıbrıs’ın kuzeyinden Türkiye’nin Mersin kıyılarına kadar yaklaşık 200 kilometrelik bir açık deniz boru hattı aracılığıyla doğalgaz Türkiye ana karasına ulaştırılacaktır. Türkiye topraklarına ulaştıktan sonra, Mersin’den Eskişehir’e kadar yaklaşık 450 kilometre boyunca uzanacak kapalı bir kara boru hattı sayesinde doğalgaz, Türkiye’nin iç dağıtım ağına entegre edilecektir. “Bu hattın Eskişehir’de sona erdiği noktada ise TANAP ile bağlantı kurulması, bu sayede doğalgazın halihazırda var olan enerji koridorları vasıtasıyla Avrupa pazarlarına güvenli bir şekilde aktarılması hedeflenmektedir.”²⁷

²⁷İnat, Ataman ve Duran, a.g.e., s. 283.

Şekil 5. Doğu Akdeniz'den Türkiye'ye planlanan ve TANAP'a entegre olması düşünülen proje (URL-5, 2025).

Türkiye üzerinden enerji kaynaklarının Avrupa'ya ulaştırılmasına yönelik değerlendirilen bir diğer güzergâh ise İsrail-Lübnan-Suriye-Türkiye boru hattı projesidir. Bu güzergâh kapsamında, İsrail'in Doğu Akdeniz'deki doğalgaz sahaları olan Leviathan ve Tamar bölgelerinden çıkarılan doğalgazın kara boru hatları aracılığıyla kuzeye yönlendirilerek Türkiye'nin Ceyhan ilçesine ulaştırılması ve burada kurulacak bir dağıtım istasyonu üzerinden Avrupa enerji piyasalarına entegre edilmesi öngörülmektedir. Türkiye'nin Ceyhan ilçesi, halihazırda Bakü-Tiflis-Ceyhan (BTC) ve Kerkük-Yumurtalık gibi önemli boru hattı projelerine ev sahipliği yapmakta olup, enerji aktarımı açısından jeostratejik bir merkez işlevi görmektedir.

Mısır, sahip olduğu LNG tesisleriyle Doğu Akdeniz'in en gelişmiş altyapısına sahip ülkesidir. İdku ve Damietta LNG terminalleri, Mısır'ın doğalgazı sıvılaştırarak ihraç etmesini mümkün kılmaktadır. Özellikle Zohr sahasının keşfi ve 2017 yılında üretime geçirilmesi, bu altyapının etkin şekilde kullanılmasını sağlamıştır. İsrail'in Tamar ve Leviathan sahalarında kurulan deniz altı üretim sistemleri ve platformlar ise gelişmiş sondaj teknolojilerinin bölgede aktif şekilde kullanıldığını göstermektedir. "İsraili Delek ve Amerikalı ortağı Noble Enerji şirketleri yüzer LNG tesisinin ön fizibilite çalışmalarını yapmaları için Golar LNG ve Exmar şirketleriyle anlaşmalar sağlamıştır. Söz konusu terminallere yıllık olarak yaklaşık 2.5-5 milyon ton (yaklaşık 3,5-7 milyar metre küp/yıl) arasında doğalgaz işlenmesi ve sonrasında LNG gemileriyle enerji piyasalarına transfer edilmesi düşünülmektedir."²⁸ GKRY ise Afrodit, Calypso ve Glaucus sahalarındaki keşiflerle LNG altyapı çalışmalarına başlamıştır, ancak ekonomik

²⁸İnat, Ataman ve Duran, a.g.e., s. 289.

ve siyasi nedenlerle bu süreç yavaş işlemektedir. “Türkiye’de ise Marmara Ereğli LNG Terminali, EgeGaz Aliğa LNG Terminali, Etki Liman Yüzer LNG Depolama ve Yeniden Gazlaştırma Ünitesi (FSRU) Terminali ve Hatay-Dört Yol FSRU Terminali olmak üzere toplam dört terminal bulunmaktadır. Türkiye bu tesislerin tam kapasiteli bir şekilde çalıştırılması durumunda yıllık 30 milyar metreküp LNG gazlaştırma kapasitesine sahip olmaktadır.”²⁹ Bu tesislerle birlikte Türkiye bölgede önemli bir aktör haline gelmektedir.

2.4.3. Altyapı Projelerinin Jeopolitik Etkileri

Doğu Akdeniz’de enerji kaynaklarının keşfiyle birlikte gündeme gelen altyapı projeleri başta boru hatları, LNG terminalleri, limanlar ve enerji aktarım ağları olmak üzere bölge devletleri arasında güç rekabetini artırmakta ve bölgesel jeopolitik dengeyi yeniden şekillendirmektedir. Bu projeler sadece enerji arz güvenliği ve ekonomik kalkınma açısından değil, aynı zamanda egemenlik hakları, deniz yetki alanları ve askeri-stratejik pozisyonlanmalar açısından da büyük öneme sahiptir.

Doğu Akdeniz’deki altyapı projeleri, MEB ilanlarıyla doğrudan ilişkilidir. İsrail, Mısır, GKRY ve Yunanistan gibi ülkeler arasında yapılan enerji iş birlikleri, bu ülkelerin MEB iddialarını güçlendirme ve fiili durum yaratma amacı taşımaktadır. Örneğin, GKRY’nin Afrodit sahası etrafında geliştirdiği enerji projeleri ve uluslararası şirketlerle yaptığı anlaşmalar, Kıbrıs Türk halkının haklarını görmezden gelerek tek taraflı egemenlik iddiasını perçinlemeye yöneliktir. Bu durum Türkiye ve KKTC tarafından meşru haklara bir tehdit olarak görülmektedir.

EastMed Boru Hattı gibi projeler, sadece enerji taşımacılığı açısından değil, aynı zamanda bir jeopolitik ittifak mimarisi kurma aracı olarak değerlendirilmektedir. İsrail, Yunanistan, GKRY ve Mısır arasında şekillenen bu blok, Türkiye’yi bölgesel enerji denkleminin dışında bırakmayı hedeflemektedir. 2019 başlarında kaynakların paylaşımı, üretimi ve transferi konularında gerçekleştirilen “EMGF” toplantısına Akdeniz’e kıyısı bulunan 7 ülke (Mısır, İtalya, Ürdün, Filistin, İsrail, Yunanistan ve GKRY) katılmış, Türkiye ve KKTC davet edilmemiştir. Bu bağlamda altyapı projeleri, teknik yatırım olmaktan çıkarak bir jeopolitik dışlama aracı haline gelmiştir. Buna karşılık Türkiye, Libya ile 2019’da yaptığı Deniz Yetki Alanları Mutabakatı’yla bu bloğun önünü kesmiş ve kendi deniz yetki iddialarını uluslararası düzeyde meşrulaştırma yoluna gitmiştir.

²⁹“Güneydoğu’da Gaz, Trakya’da Petrol Bulundu”, *Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı (ETKB)*, 07 Ekim 2019. <https://enerji.gov.tr/haber-detay?id=494> (Erişim Tarihi: 01.06.2025)

Enerji altyapısının deniz altından geçirilmesi ya da kıyılarda tesisler kurulması, ülkeleri bu tesislerin korunması için askeri varlıklarını artırmaya itmektedir. Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki sismik ve sondaj gemilerine donanma eşlik ederken, Yunanistan ve GKRY de bölgede deniz kuvvetlerini artırmışlardır. Bu durum, denizlerde askeri hareketliliği artırmakta ve olası çatışma riskini tırmandırmaktadır. Altyapı projeleri, böylece sadece enerji değil, aynı zamanda askeri caydırıcılık ve güvenlik stratejilerinin bir bileşeni haline gelmektedir.

Bölgede çok uluslu şirketlerin rolü, Türkiye-İsrail ilişkileri, mevcut boru hattı ve Ortadoğu'dan Akdeniz'e önerilen boru hattı, bölgedeki sınırlar ve düzen, Arap-İsrail çatışması, Kıbrıs sorunu, mülteci krizi, enerji jeopolitiği, enerji güvenliği ve Avrupa-Akdeniz sorunları dikkate alındığında "Doğu Akdeniz'deki yeni bölgesel düzenin çok taraflı etkiye sahip olduğu ileri sürülebilir. Bu sorunların tümü, göreceli olarak bölgedeki enerji jeopolitik ve doğalgaz bağlantısı ile ilgilidir."³⁰

2.5. Bölgesel ve Küresel Aktörlerin Doğu Akdeniz'deki Rekabeti: Realist Teorik Çerçeve

Realist yaklaşım, uluslararası sistemi anarşik bir yapı olarak tanımlamakta, devletleri ise temel olarak güç, güvenlik ve çıkar kazanımı doğrultusunda hareket eden rasyonel aktörler olarak değerlendirmektedir. Doğu Akdeniz'de enerji kaynaklarının keşfi, deniz yetki alanlarına ilişkin uyuşmazlıklar ve stratejik geçiş yollarının kontrolü, realist teorinin öngördüğü güç mücadelesini somut biçimde ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, bölgedeki rekabet dinamikleri, devletlerin askeri kapasite, diplomatik hamleler ve enerji politikaları üzerinden şekillenmektedir.

Realizm: Uluslararası rekabetin teorik temelleri alt başlığında realist teorinin temel varsayımları ve güç politikalarına bakışı ele alınacaktır. Doğu Akdeniz'in realist analizi: Güç, egemenlik ve deniz yetki alanları alt başlığında bölgedeki deniz yetki alanı tartışmaları ve egemenlik mücadelesi değerlendirilecektir. Enerji kaynakları ve güç politikası alt başlığında enerji kaynaklarının bölgesel rekabet üzerindeki etkisi realist perspektiften incelenecektir. Bölgesel ittifaklar ve çatışmalar alt başlığında aktörlerin çıkar temelli iş birlikleri ve çatışma alanları analiz edilecektir. Son olarak küresel güçlerin stratejileri alt başlığında ise küresel aktörlerin Doğu Akdeniz'e yönelik politikaları ve bölgesel güç dengelerine etkisi ele alınacaktır.

³⁰Telci ve Yorulmaz, a.g.e., s. 128.

2.5.1. Realizm: Uluslararası Rekabetin Teorik Temelleri

Realizm, uluslararası ilişkiler disiplininin en köklü ve etkili teorik yaklaşımlarından biridir. Modern Realizm'in kurucusu Hans Morgenthau, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra uluslararası politikanın ulusal çıkarlar çerçevesinde yönetildiğini öne sürmektedir. Hans Morgenthau "modern dönemde devletlerin çıkarları doğrultusunda hareket ettiği ve uluslararası sistemin anarşik olduğu varsayımında bulunur."³¹ Devletler uluslararası siyasette, güvenliğini sağlamak, hayatta kalmak ve güç projeksiyonunu artırmak için mücadele etmektedir. Realist bakış açısına göre devletler uluslararası politikanın ana aktörleridir. Bir devletin varlığı, o devletin toplumunun refahı için bir gerekliliktir. "Realist yaklaşıma göre bir devletin temel güdüsü, küresel sistemde varlığını sürdürmektir."³² Realizme göre, devletler arası güç mücadelesinde çatışma doğal ve kaçınılmazdır, ancak güç dengesi gibi vasıtalarla bu çatışma durumu sınırlandırılabilir.

Realist teori, uluslararası sistemde merkezi bir otoritenin bulunmaması nedeniyle devletlerin kendi güvenliklerini kendilerinin sağlamak zorunda olduklarını savunmaktadır. Bu durum, devletleri güvenlik ikilemi içine sürüklemekte, bir devletin güvenliğini artırmaya yönelik attığı adımlar, diğer devletler tarafından tehdit olarak algılanabilmektedir. Dolayısıyla realist perspektifte askeri kapasite, stratejik konum, ekonomik güç ve enerji kaynakları, devletlerin uluslararası rekabet içindeki konumlarını belirleyen temel unsurlar arasında yer almaktadır.

Küresel sistemde son dönemde meydana gelen olaylar ve uluslararası aktörlerin bu gelişmeler karşısında sergilediği tutumlara bağlı olarak realizmin öne çıktığı gözlemlenmektedir. "Küresel sistemdeki sorunların güç ile çözüldüğü veya güvenlik stratejilerinin bu çerçevede şekillendiği bir süreç yaşanmaktadır."³³ Realist teoriye göre diğer uluslararası teoriler barışı ve istikrarı tesis etmekte yetersiz kalmış ve başarıya ulaşamamıştır. Son yıllarda güç kullanma tehdidi, kararlılığı ve kabiliyeti en önemli dış politika aracı haline gelmiştir. Bu kapsamda, güç mücadelesinin en yoğun yaşandığı bölgelerden biri olan Doğu Akdeniz'de devletlerin izlediği dış politika, bu çerçevede analiz edilmelidir.

³¹Hans J. Morgenthau, "The Struggle for Power and Peace", *Politics Among Nations*, 1949, New York: Alfred A. Knopf, s. 4-8.

[http://slantchev.ucsd.edu/courses/ps240/04%20Conflict%20with%20States%20as%20Unitary%20Actors/Morgenthau%20-%20Politics%20among%20nations%20\(selected%20chapters\).pdf](http://slantchev.ucsd.edu/courses/ps240/04%20Conflict%20with%20States%20as%20Unitary%20Actors/Morgenthau%20-%20Politics%20among%20nations%20(selected%20chapters).pdf) (Erişim Tarihi: 07.01.2026)

³²John J. Mearsheimer, "Reckless States and Realism", *International Relations*, 23 (2), 2009, s.241-256. <https://www.mearsheimer.com/wp-content/uploads/2019/06/Reckless-States-and-Realism.pdf> (Erişim Tarihi: 07.01.2026)

³³Tayyar Arı ve Mesut Hakkı Caşın, *Doğu Akdeniz: Uluslararası Güç Mücadelesinin Yeni Arenası*, İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık, 2021, s. 95.

Realizm, uluslararası ilişkilerde normatif yaklaşımlardan ziyade güç dengeleri, çıkar çatışmaları ve güvenlik kaygıları üzerinden açıklama sunmaktadır. Özellikle stratejik bölgelerde yaşanan krizler ve rekabet alanları, realist teorinin açıklayıcı gücünü artırmaktadır. Doğu Akdeniz gibi enerji kaynakları, deniz yetki alanları ve askeri varlıkların iç içe geçtiği bir coğrafyada, devletlerin davranışlarını realist teori çerçevesinde değerlendirmek, bölgedeki rekabet dinamiklerini ve güç mücadelesini anlamak açısından önemli bir analitik zemin sunmaktadır.

2.5.2. Doğu Akdeniz'in Realist Analizi: Güç Egemenlik ve Deniz Yetki Alanları

Doğu Akdeniz son yıllarda, enerji kaynaklarının keşfi, deniz yetki alanlarının sınırlandırılması ihtilafları ve bölgesel ittifakların dönüşmesiyle birlikte sadece ekonomik değil, aynı zamanda güvenlik ve diplomasi açısından da önemli bir rekabet alanı haline gelmiştir. Bu durum, realizmin güç, güvenlik ve egemenlik temelli varsayımlarının Doğu Akdeniz özelinde somutlaştığını göstermektedir. Bölge ülkeleri arasında yaşanan jeopolitik çekişmeler, askeri yığınaklar ve diplomatik manevralar, Doğu Akdeniz'i yeni nesil bölgesel çatışmaların merkezine taşımaktadır. Bu bağlamda, enerji merkezli rekabetin ötesine geçerek, çok aktörlü bir güvenlik ve diplomasi krizinin oluştuğu gözlemlenmektedir.

Doğu Akdeniz'deki güvenlik sorunlarının temelinde MEB ve kıta sahanlığı gibi deniz yetki alanlarına ilişkin derin ihtilaflar yer almaktadır. GKRY'nin tek taraflı MEB ilanları, Türkiye'nin kıta sahanlığı vurgusu, Yunanistan'ın adalar temelinde deniz yetki iddiaları ve bu durumların uluslararası deniz hukukunun yorum farklarıyla birleşmesi, deniz güvenliğini kırılganlaştırmaktadır. Bu anlaşmazlıklar çoğu zaman askeri tatbikatlara, deniz kuvvetlerinin bölgeye intikaline ve NAVTEX ilanlarına neden olarak gerginliği tırmandırmaktadır.

Doğu Akdeniz'deki güvenlik dengeleri, klasik devlet merkezli çekişmelerin ötesinde bloklaşmalar üzerinden şekillenmektedir. GKRY, Yunanistan, İsrail ve Mısır arasında enerji merkezli stratejik iş birlikleri, EastMed Boru Hattı Projesi gibi somut altyapı projeleriyle pekiştirilmekte, bu durum Türkiye'yi dışlamaya yönelik bir güvenlik mimarisi yaratmaktadır. EMGF'nin Türkiye ve KKTC'nin dışlandığı bir yapı olarak kurulması, diplomatik dışlanmanın bölgesel güvenlik stratejilerinin bir uzantısı olduğunu göstermektedir. Türkiye ise KKTC ile ruhsat anlaşmaları, Libya ile Deniz Yetki Alanı Mutabakatı (2019) ve çok taraflı enerji konferansı çağrısı gibi adımlarla bu mimariyi kırmaya çalışmakta, diplomatik karşılıklar üretmektedir.

Bölgedeki devletler, enerji üzerinden şekillenen çıkar çatışmalarını çözebilmek adına çok sayıda diplomatik girişimde bulunmuştur. “Bugüne dek Akdeniz’de; Fas, Tunus, Suriye, GKRY, Libya, İsrail ve Lübnan olmak üzere yedi devlet MEB ilan etmiştir.”³⁴ Yunanistan-Mısır MEB Anlaşması, İsrail-GKRY-Yunanistan Üçlü Zirveleri, Mısır-BAE-Suudi Arabistan’ın Doğu Akdeniz’e yönelik ilgi politikaları, Türkiye’nin Libya ile anlaşmaları, rekabetin diplomatik boyutunu gözler önüne sermektedir. Ancak diplomatik çözüm mekanizmaları çoğunlukla dışlayıcı formda geliştiğinden, uluslararası hukuk zemininde kapsayıcı bir denge kurulamamıştır. Bu durum, çatışmanın diplomatik çözüm yerine hukuki tartışmalarla kilitlendiği bir yapı ortaya çıkarmıştır.

Bölge ABD, Rusya, Çin, AB gibi küresel güçlerin çıkar mücadelelerine de sahne olmaktadır. ABD’nin Yunanistan ve GKRY ile artan askeri iş birlikleri, Fransa’nın GKRY ile savunma anlaşmaları ve donanma konuşlandırmaları, Rusya’nın Suriye üzerinden Akdeniz’deki kalıcılığı ve Çin’in enerji yatırımlarıyla bölgeye dolaylı katılımı, bölgesel güvenlik denklemini küresel güç rekabetine dönüştürmektedir. Bu gelişmeler, Doğu Akdeniz’i yalnızca yerel bir enerji alanı değil, aynı zamanda NATO, AB, Şanghay İşbirliği Örgütü gibi güvenlik mimarilerinin de test edildiği bir jeopolitik alan haline getirmiştir.

Doğu Akdeniz’deki rekabet, enerji kaynaklarının çok ötesinde güvenlik ve diplomasi katmanlarında derinleşen çok boyutlu bir çatışma ve etkileşim alanıdır. Deniz yetki alanları, enerji güzergâhları, bölgesel ittifaklar ve küresel güçlerin stratejik çıkarları, bölgeyi potansiyel bir çatışma sahasından, bölgesel düzenin yeniden tanımlandığı bir jeopolitik alana dönüştürmüştür. Türkiye, KKTC, Yunanistan, GKRY, İsrail, Mısır gibi aktörler arasında yaşanan gerilimlerin ancak kapsayıcı, çok taraflı ve uluslararası hukukla uyumlu diplomatik mekanizmalar sayesinde yönetilebilir hale geleceği değerlendirilmektedir. Aksi halde Doğu Akdeniz’in yalnızca enerji değil, güvenlik ve istikrar açısından da yüksek riskli bir kırılma alanı olmaya devam etmesi muhtemeldir.

2.5.3. Enerji Kaynakları ve Güç Politikası: Realist Perspektiften Bölgesel Aktörlerin Stratejileri

Türkiye, Yunanistan, GKRY, Mısır, İsrail, Lübnan ve Suriye, hem enerji keşifleri hem de bu kaynakların çıkarılması, taşınması ve pazarlanması konusunda çeşitli

³⁴Cihat Yayı, *Sorular ve Cevaplar ile Münhasır Ekonomik Bölge (MEB) Kavramı*, 1. Baskı İstanbul: Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, 2019, s.40-42.

politikalar geliştirmektedir. Bu politikalar, çoğu zaman deniz yetki alanları anlaşmazlıkları ve siyasi rekabetle karşılık bulmaktadır. Bu süreç, realizmin enerji kaynaklarını güç ve egemenlik unsuru olarak gören yaklaşımını Doğu Akdeniz özelinde somutlaştırmaktadır.

“GKRY, 2000’li yılların başından itibaren bölgedeki doğalgaz rezervlerinin varlığını kullanarak enerji üzerinden uluslararası meşruiyetini artırmaya çalışmaktadır. Bu amaçla İsrail, Mısır ve Yunanistan ile enerji iş birlikleri geliştirmekte ve deniz yetki alalarını sınırlandırmaya yönelik faaliyetlerde bulunarak anlaşmalar yapmaktadır. Bu kapsamda doğalgaz İsrail ile GKRY arasında ekonomik iş birliği için önemli bir ortak zemin oluşturmaktadır.”³⁵ Özellikle Afrodit sahasında yapılan keşiflerle çok uluslu enerji şirketlerine de ruhsat vermektedir. GKRY’nin bu adımları, hem KKTC’nin hem de Türkiye’nin bölgedeki hak iddialarıyla çatışmakta ve mevcut siyasi bölünmüşlüğü derinleştirmektedir.

“Yunanistan bölgenin önemli enerji kaynaklarına sahip olan Rusya, Hazar ve Doğu Akdeniz bölgesinden gelen gaz ve petrol boru hatları açısından stratejik transit rota üzerinde yer almaktadır.”³⁶ Doğu Akdeniz’deki enerji potansiyeli nedeniyle, deniz yetki alanlarını genişletme politikası sürdüren Yunanistan, Mısır ve İtalya gibi ülkelerle deniz sınırlandırma anlaşmaları imzalayarak, enerji ve deniz yetki alanı siyasetini diplomasiyle pekiştirmeyi amaçlamaktadır. “Aynı zamanda bölgede GKRY ile ortak hareket ederek EastMed Boru Hattı Projesi’ni desteklemekte, Türkiye’yi dışlayıcı bir jeopolitik strateji izlemektedir. Yunan-Türk, Yunan-İtalyan doğalgaz boru hattı anlaşmaları, Burgas-Alexandroupolis petrol boru hattı ve Güney Akım projesi Yunanistan’ı enerji denkleminde jeopolitik olarak önemli hale getirebilecek adımlar arasındadır.”³⁷

Tarihsel süreçte dışa bağımlı konumda bulunan İsrail, 2009 yılında keşfedilen Tamar ve 2010 yılında keşfedilen Leviathan sahaları ile birlikte enerji güvenliği ve tedariki noktasındaki zayıflığını azaltmaya başlamıştır. 2013 yılında kullanıma başlanılan Tamar ve 2015 yılında kullanıma başlanılan Leviathan gazları ile enerji üretiminin büyük kısmını kendisi karşılaşacak duruma gelmiştir. “Doğalgaz keşifleriyle ülke içindeki talep karşılandıktan sonra İsrail’in en önemli amacı keşfedilen rezervlere yapılan yatırımları karşılamak, doğalgazın bölge ülkelerine ihraç edilmesi yoluyla ekonomik ve siyasi ilişkilerini güçlendirmek ve bölgesel anlamda siyasi gücünü

³⁵Amanda Midkiff, “Shifting Dynamics in the Eastern Mediterranean: The Developing Relationship Between Greece and İsrail”, *Perspectives on Business and Economics*, 30, 2012, s.46. <https://files.core.ac.uk/download/pdf/228652355.pdf> (Erişim Tarihi: 04.11.2025)

³⁶Telci ve Yorulmaz, a.g.e., s. 160.

³⁷Telci ve Yorulmaz, a.g.e., s. 163.

artırmak olmuştur.”³⁸ İsrail, bu kaynakları Avrupa’ya ihraç etmek üzere GKRY ve Mısır ile iş birliklerine gitmiş, ayrıca, enerji güvenliği bağlamında Türkiye yerine GKRY-Yunanistan-Mısır hattı üzerinden Avrupa pazarına ulaşmayı tercih etmiş ve bu tercihini EastMed projesi ile somutlaştırmıştır. Ancak son dönemde, ekonomik maliyet ve siyasi riskler nedeniyle İsrail-Türkiye enerji iş birliği yeniden gündeme gelmiştir.

Mısır Ortadoğu’nun en kalabalık nüfusuna sahip ülkesi durumunda olması nedeniyle enerji talebinde büyük artış yaşamaktadır. 1960’lı yıllarda doğalgaz üretimine başlayan Mısır “2003’te Arap Doğalgaz Boru Hattı üzerinden İsrail, Ürdün ve Suriye’ye ilk doğalgaz ihracatı gerçekleştirilmiştir.”³⁹ “2010 yılında başlayan Arap Baharı ile birlikte Mısır’ın enerji tüketimi artmış ve doğalgaz ihracatı sekteye uğramış, fakat 2015 yılında keşfedilen Zohr Sahası ile yeni bir süreç başlamıştır. Bu çerçevede Mısır’ın doğalgaz keşifleri sonrasında ilk amacı iç talebi karşılayarak dışa olan bağımlılığı azaltmak, ikinci amacı ise ülkenin coğrafi konumu, enerji konusundaki tecrübesi ve altyapısına göre şekillenmektedir.”⁴⁰ Süveyş Kanalı, doğalgaz sıvılaştırma tesisleri ve coğrafi konumu sayesinde Mısır enerji transfer merkezi olmayı hedeflemektedir. İdku ve Damietta LNG tesisleri ile bölgedeki gazı sıvılaştırarak Avrupa’ya ulaştırmayı planlamakta ve GKRY ile yakın enerji iş birlikleri yürütmektedir. Yunanistan ve GKRY ile yaptığı MEB anlaşmaları, Mısır’ı Doğu Akdeniz’deki Yunan-GKRY blokunun önemli bir üyesi haline getirmiştir.

2009 yılından beri Arap Doğalgaz Boru Hattı ile enerji ihtiyacını Mısır’dan ithal ederek karşılayan Lübnan, Arap Baharı ile birlikte Mısır’da yaşanan ayaklanmalar ile gaz ihtiyacını karşılama noktasında sıkıntılar yaşamıştır. 2010 yılında denizde petrol ve doğalgaz rezervlerinin araştırılması hakkında bir kanun çıkaran Lübnan, aynı yıl deniz yetki alanlarının sınırlarını belirten bildirimi Birleşmiş Milletler’e (BM) sunmuştur. “1982 Deniz Hukuku Sözleşmesi’ne taraf olan ve bu sözleşmeye göre karasuları ve MEB alanın ilan eden Lübnan”⁴¹ kendi alanında 10 blok ilan etmiştir. Doğu Akdeniz’deki enerji rekabetine deniz yetki alanı anlaşmazlıkları nedeniyle sınırlı olarak katılabilen Lübnan, özellikle İsrail ile çakışan bölgeler sebebiyle, ABD arabuluculuğunda anlaşmalar yapmıştır. “Enerji ihtiyacını büyük oranda elektrik üzerinden çözüme kavuşturan Lübnan’ın gazı ekonomiye katması ile ülkedeki doğalgaz

³⁸Charles Ellinas, John Roberts ve Harry Tzimitras, “Hydrocarbon Development in the Eastern Mediterranean: The Case for Pragmatism”, *Atlantic Council*, 1 Ağustos 2016, s.3, <https://www.atlanticcouncil.org/in-depth-research-reports/report/hydrocarbon-developments-in-the-eastern-mediterranean/> (Erişim Tarihi: 04.11.2025)

³⁹Karagöl ve Özdemir, *Türkiye’nin Enerji Ticareti Merkezi Olmasında Doğu Akdeniz’in Rolü*,1. Baskı, Ankara: SETA Vakfı, 2017, s .18.

⁴⁰İnat, Ataman ve Duran, a.g.e., s. 162.

⁴¹Aylin Ünver Noi, “Analysis - Gas For Peace or War İn Eastern Mediterranean?”, *Anadolu Ajansı - AA*, 15 Mart 2018, <https://www.aa.com.tr/en/analysis-news/analysis-gas-for-peace-or-war-in-eastern-mediterranean/1089967> (Erişim Tarihi: 03.11.2025)

kullanımının artması ve muhtemel ihracattan da ülke ekonomisinin toparlanması beklenmektedir.”⁴² Ancak siyasi istikrarsızlık ve ekonomik kriz, ülkenin enerji potansiyelini etkin biçimde kullanmasını engellemektedir.

Suriye 2003 yılında deniz yetki alanlarına yönelik haklarını bir yasa ile düzenlemiş fakat 2011 yılında başlayan iç savaş nedeniyle Doğu Akdeniz’deki enerji denklemlerine fiilen dâhil olamamıştır. Son yıllarda kendi kıta sahanlığında gaz üretmeyi planlayan Suriye 2019 yılında gaz arama ve çıkarma çalışmaları da yürütmeye çalışmaktadır. İlerleyen süreçte istikrar sağlanması halinde, Suriye’nin de deniz yetki alanları ve enerji kaynakları bağlamında yeniden sürece dâhil olması olası görülmektedir.

Enerji üreten ülke olma vizyonu, Türkiye’nin Doğu Akdeniz politikasının temel eksenlerinden birini oluşturmaktadır. Türkiye, Doğu Akdeniz’deki enerji rezervlerini, enerji arz güvenliğini çeşitlendirme ve enerji ithalat bağımlılığını azaltma aracı olarak görmektedir. Bu doğrultuda Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı (TPAO) öncülüğünde 2018 yılından itibaren bölgede aktif bir arama ve sondaj stratejisi benimsenmiştir. Türkiye kendi filosuna ait Fatih, Yavuz ve Kanuni sondaj gemileri, Oruç Reis ve Barbaros Hayreddin Paşa sismik araştırma gemileri ile millî enerji arama kapasitesini oluşturmuştur. Bu faaliyetler Türkiye’nin hem kendi kıta sahanlığında hem de KKTC’nin yetkilendirdiği alanlarda yoğunlaşmıştır.

Doğu Akdeniz’deki deniz yetki alanı anlaşmazlıkları, Türkiye’nin uluslararası deniz hukukuna ilişkin pozisyonunu da belirgin hale getirmiştir. Türkiye, 1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi’ne (BMDHS) taraf olmamakla birlikte, kıta sahanlığı esasına dayalı deniz yetki alanı anlayışını benimsemektedir. Özellikle Meis Adası gibi küçük adaların geniş deniz yetki alanı oluşturmayaacağına dair ispatlar, Türkiye’nin tezlerinin merkezinde yer almaktadır. Bu çerçevede geliştirilen Mavi Vatan doktrini, deniz yetki alanlarında statü oluşturma ve denizlerdeki ekonomik kaynaklara sahip çıkma hedefini içermektedir. “Türkiye Mavi Vatan stratejisi kapsamında, Doğu Akdeniz’de deniz yetki alanlarına yönelik bir hak ihlaline karşı her türlü tedbiri alma kararlılığı göstermektedir.”⁴³ Aynı zamanda bölgede diplomatik müzakere yolunu kapatmamakta, NATO ve AB gibi uluslararası örgütler nezdinde girişimlerde bulunmaktadır. Bu durum Türkiye’nin bölgede saldırgan bir realizm izlemediğini göstermektedir.

⁴²“Lebanon warns Neighbors Against Using Disputed Territory For EastMed Gas Pipeline?” *Reuters*, 07 Mart 2019, <https://www.reuters.com/article/world/lebanon-warns-neighbours-against-using-disputed-territory-for-eastmed-gas-pipeline-idUSKCN1QO1IX/> (Erişim Tarihi: 21.06.2025)

⁴³Arı ve Caşın, a.g.e., s. 103.

2.5.4. Bölgesel İttifaklar ve Çatışmalar

Doğu Akdeniz’de keşfi yapılan enerji rezervleri, bölge ülkeleri arasında sınır anlaşmazlıklarını ve ittifak mücadelelerini derinleştirmiştir. Bölgedeki enerji rezervleri nedeniyle MEB konusundaki anlaşmazlıklar Türkiye’nin, Yunanistan ve GKRY ile karşı karşıya gelmesine neden olmuştur. Bu denkleme İsrail’in Türkiye’ye karşı tutumu eklenmiş, Mısır, GKRY, Yunanistan, Ürdün ve İsrail arasındaki siyasi ilişkiler gelişmeye başlamıştır.

İsrail, Avrupa pazarına Yunanistan ve GKRY ile ticari ve diplomatik ilişkilerini geliştirerek doğalgaz sağlamayı hedeflemektedir. Doğu Akdeniz’den çıkarılan gazın İsrail’den Avrupa’ya ulaştırılması mümkün kılacak bir boru hattı inşası kararlaştırılan Yunanistan, GKRY ve İsrail arasındaki ilk üçlü zirve 2016 yılında yapılmıştır. İlerleyen süreçte İtalya oluşuma dâhil olmuştur. 2018 yılında anlaşma sonuç kazanmış, Avrupa’ya taşınacak gazın İsrail, Kıbrıs, Yunanistan üzerinden boru hattı inşası ile taşınması kararlaştırılmıştır.

Lübnan-İsrail arasında ise gerilim yaşanmakta ve bu gerilim kara sınırları ile deniz alanlarının paylaşımını içermektedir. “2000 yılında tesis edilen mavi hattı kara sınırı olarak kabul etmeyen Lübnan’ın 2010’da BM’ye sunmuş olduğu MEB planı da İsrail’in deniz alanı iddiaları ile uyuşmamış ve taraflar arasında 850 km²’lik ihtilaf alanı oluşmuştur.”⁴⁴ Süreç 2017 yılında iki blok lisanslanması ile sonuçlanmıştır. Bu kapsamda özellikle Doğu Akdeniz’de keşfedilen enerji kaynakları taraflar arasındaki ihtilafı büyötmüştür. 9. bloğa sahip olması nedeniyle ilerleyen dönemlerde bölgede aktif olacağı değerlendirilen Lübnan kendi bölgelerinde sondajlama faaliyetleri için gerekli ruhsatları 2018 yılında vermeye başlamıştır. Fakat halihazırda Ürdün ve Mısır’a gaz ihraç eden İsrail 9. bloğu kendi alanı olarak görerek kendi çıkarlarına zarar gelmesine karşı çıkmaktadır.

İsrail ve Mısır bölge ülkeleri ile iyi ilişkiler kurarak ekonomik ve siyasi güç elde etmeyi planlamaktadırlar. İki ülke birbirleri ile iş birliği içerisinde olmasının yanında doğalgazın Avrupa’ya ihracı ve Türkiye ile yaşanan anlaşmazlıklar sebebiyle de ortak hareket etmektedirler. “Bölgede İsrail’in Leviathan sahasından temin edilen doğalgazın Avrupa’ya Mısır sıvılaştırma tesisleri üzerinden pazarlanması beklenmektedir.”⁴⁵ Avrupa’ya uygun fiyata doğalgaz nakledilmesini amaçlaması nedeniyle AB tarafından

⁴⁴Ana Stanic ve Sohbət Karbuz, “The Challenges Facing Eastern Mediterranean Gas and How International Law Can Help Overcome Them”, *Journal of Energy and Natural Resources Law*, 2020, s. 1-35, <https://repository.bilkent.edu.tr/server/api/core/bitstreams/4d997e1c-1eee-4694-8207-16583c31f4a6/content> (Erişim Tarihi: 04.11.2025)

⁴⁵Eytan Halon, “Israel Starts Exporting Natural Gas to Egypt, Energy Ministers Say”, *The Jerusalem Post*, 16 Ocak 2020, <https://www.jpost.com/breaking-news/israel-starts-exporting-natural-gas-to-egypt-energy-ministers-say-614214> (Erişim Tarihi: 20.06.2025)

da desteklenen proje ile İsrail doğalgaz ihracatçısı olacak, Mısır'da enerji merkezi olma yolundaki hedefine ulaşacaktır.

GKRY ilan ettiği MEB'indeki uluslararası hukuka aykırı ruhsatlandırma ve sondaj faaliyetleri ile Türkiye karşıtı enerji iş birliği faaliyetleri yürütmektedir. Türkiye ise GKRY'nin hak iddia ettiği deniz yetki alanlarının önemli bir bölümünün kendi deniz yetki alanları ile örtüşmesi ve KKTC'nin haklarını göz ardı etmesi nedeniyle reddetmektedir. Türkiye'nin deniz yetki alanlarına yönelik uyuşmazlık yaşadığı diğer ülke ise Yunanistan'dır. Yunanistan'ın Girit, Rodos, Kaşot, Kerpe ve Meis adaları hattını esas alan ortay hatta dayalı olarak GKRY, Mısır ve Libya ile MEB sınırı çizme çabaları, Türkiye'nin Anadolu yarımadasından kaynaklanan deniz yetki alanları ile büyük ölçüde örtüşmektedir. Türkiye, bu kapsamda Libya ile 2019 yılında imzalanan Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılması Mutabakatı ile uluslararası hukuki ve jeopolitik bir adım atmıştır. Bu anlaşma, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki izole edilme çabalarına karşı verdiği diplomatik yanıt niteliğindedir. Yine Yunanistan ve Mısır arasında deniz sınırı bulunmamasına rağmen 2020 yılında imzalanan MEB anlaşması da bölgedeki enerji kaynaklarının paylaşımına yönelik tartışma konusu olmaktadır.

“GKRY ve Yunanistan, Mısır ve İsrail ile siyasi ekonomik ve güvenlik alanında iş birliği adımları atmakta, Türkiye ve KKTC'nin Doğu Akdeniz faaliyetlerini engellemeyi amaçlamaktadır. İki ülke çeşitli uluslararası kurum ve kuruluşlarla Yunanistan'ın Ege Denizi ve Akdeniz'deki yetki alanları konusunda iddialarına temel teşkil eden Seville Haritası'nın⁴⁶ uygulanmasına zemin hazırlamakta, Türkiye bölgeden izole edilmeye çalışılmaktadır.”⁴⁷

Doğu Akdeniz'de keşfedilen enerji rezervleri bölgede çatışmaların sebebi olduğu kadar, bölge ülkelerinin ticari menfaatlerini elde etmeleri için bir iş birliği düzenini de oluşturmaktadır. Doğu Akdeniz gazının İsrail, GKRY ve Yunanistan üzerinden Avrupa'ya ihracını hedefleyen EMGF bölgesel iş birliğini güçlendirmek amacıyla 2019 yılında Kahire'de, İsrail, Mısır, GKRY, Yunanistan, İtalya, Ürdün ve Filistin'in öncülüğünde kurulmuştur. Boru hatları, LNG taşımacılığı, yenilenebilir enerjiyle entegre sistemler ve ortak pazar hedefleri forumun konuları arasında yer almıştır. Fakat bölgede barış ve istikrarın sağlanmasına hizmet edeceği değerlendirilen foruma Türkiye, KKTC, Libya ve Suriye dâhil edilmemiştir.

⁴⁶Seville Haritası, Sevilla Haritası, Yunanistan'nın Ege Denizi ve Akdeniz'deki yetki alanları konusunda iddialarına temel teşkil eden bir çalışma, “Sevilla Haritası Nedir?: Yunanistan'ın Tezini Dayandırdığı, ABD'nin 'Hukuki Önemi Yok' Dediği Harita”, *BBC News*, 2022, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-54244760> (Erişim Tarihi: 10.06.2025)

⁴⁷Yaycı, *Doğu Akdeniz'in Paylaşım Mücadelesi ve Türkiye*, s. 36-73.

Bölgesel ittifak dinamikleri yalnızca kıyıdaş ülkelerle sınırlı kalmamış, bölge dışı aktörlerin müdahil olmasıyla daha da karmaşık bir hal almıştır. Akdeniz’e kıyıdaş ülkeler arasında yer almamasına rağmen İran, Doğu Akdeniz’e yakından ilgi duyan bölge ülkeleri arasındadır. “İran enerji kaynaklarının nakli hususunda alternatif güzergâhlar oluşturmak sebebiyle Doğu Akdeniz’de nüfuz sahibi olmayı hedeflemektedir.”⁴⁸ 2010 yılında ortaya atılan ve İran, Irak, Suriye güzergâhı üzerinden kurulması planlanan “İslami Boru Hattı” projesi ile İran gazının Avrupa’ya ihracı gündeme gelmiştir. Bu boru hattı ile birlikte İran’ın Avrupa açısından doğalgaz tedarikçisi listesine girmesi amaçlanmıştır. Fakat Suriye iç savaşı nedeni ile bu proje hayata geçirilememiştir. Doğu Akdeniz’de keşfedilen enerji sahaları İran’ın petrol ve doğalgaz konusundaki güçlü konumunu zayıflatmıştır. Bu sebeple İran en önemli doğalgaz bölgelerinden biri olacağı değerlendirilen Doğu Akdeniz’de gelecek dönemde etkili olmayı amaçlamaktadır.

Doğu Akdeniz’de keşfedilen doğalgazın bölge ve bölge dışı ülkelere ihracı konusunda alternatif oluşturması, Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri (BAE)’nin bölgedeki etkilerini de azaltmaya başlamıştır. Bu etkiyi artırmak amacıyla Suudi Arabistan ve BAE; Mısır, İsrail, Libya, Yunanistan ve GKRY ile diplomatik ve ticari ilişkilerini ilerletmiş, aynı zamanda Katar, Türkiye ve İran’ın kurduğu bloğa karşılık, Suudi Arabistan, BAE, Mısır ve İsrail bloğu kurulmasını amaçlamıştır. İki ülke Doğu Akdeniz’de Türkiye’yi yalnızlaştırmak ve ilerleyen süreçte bölgeye yapmayı planladıkları yatırımlar sebebiyle İsrail-Mısır ekseninde yer almaktadır. İran’ı İsrail’den daha büyük bir tehdit olarak gören Suudi Arabistan ve BAE gibi körfez ülkeleri Amerikan ekseninde kümelenerek İsrail ile ilişkilerini normalleştirmektedir.

Suriye’de sekiz yıldır devam eden iç savaş, Lübnan-İsrail arasındaki anlaşmazlıklar, KKTC-GKRY arasındaki problemler, gerginleşen Mısır-Türkiye ilişkileri ve Ortadoğu’nun en önemli sorunlarından Filistin meselesi sebebiyle bölgede süregelen çatışma ortamı, iş birliği sağlanması durumunda kazanılması mümkün olan ekonomik faydaların önünde engel olmaya devam etmektedir. Dolayısıyla Doğu Akdeniz’de enerji kaynakları etrafında şekillenen iş birliği ve çatışma dinamikleri, sadece ekonomik değil aynı zamanda siyasi ve güvenlik boyutlarıyla da bölgesel istikrarı doğrudan etkilemektedir.

⁴⁸Pepe Escobar, “Syria: Ultimate Pipelineistan War”, *Counter Punch*, 8 Aralık 2015, <https://www.counterpunch.org/2015/12/08/syria-ultimate-pipelineistan-war/> (Erişim Tarihi: 20.06.2025)

2.5.5. Küresel Güçlerin Stratejileri

Doğu Akdeniz, sahip olduğu zengin enerji kaynakları, stratejik deniz yolları ve jeopolitik konumu nedeniyle yalnızca bölge ülkelerinin değil, küresel güçlerin de ilgi odağı haline gelmiştir. ABD, Rusya, Çin ve AB gibi aktörler, bu bölgede enerji güvenliği, askeri varlık, diplomatik nüfuz ve ticari çıkarlar ekseninde çok boyutlu stratejiler geliştirmektedir.

ABD'nin Doğu Akdeniz'deki temel stratejik hedefleri arasında Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) müttefikleriyle iş birliğini güçlendirmek, Rusya ve Çin'in bölgedeki etkisini sınırlamak ve Türkiye'nin artan bölgesel rolünü dengelemek yer almaktadır. Bunun yanı sıra ABD, hem enerji kaynaklarının güvenli biçimde geliştirilip Avrupa'ya ulaştırılmasını sağlamak hem de bölgedeki güç dengesi açısından kritik gördüğü İsrail için istikrarlı bir güvenlik ortamı oluşturmak istemektedir. ABD, İsrail, Mısır, Yunanistan ve GKRY ile enerji ve güvenlik iş birlikleriyle Doğu Akdeniz'deki çıkarlarını korumaya çalışmaktadır. “Yine İsrail, Yunanistan ve GKRY arasındaki gaz ittifakını desteklemek maksadıyla ExxonMobil ve Noble Energy gibi şirketlerden yararlanmaktadır.”⁴⁹ Mısır, Yunanistan, GKRY ve İsrail öncülüğünde kurulan EMGF'yi destekleyen ABD, bu ülkelerin haklarını koruyacağını belirtmiştir. “ABD, EastMed projesine destek vermesi, GKRY'nin NATO'ya alınması fikrinin ortaya atılması ve GKRY'ne uygulanan silah ambargosunun kaldırılması gibi faaliyetleriyle Rusya ve Türkiye'nin bölgedeki varlık alanını kısıtlamayı amaçlamıştır.”⁵⁰ Bu strateji, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki enerji ve deniz yetki alanı politikalarını doğrudan etkilemiş ve Türkiye'yi daha bağımsız bir enerji ve güvenlik yaklaşımı geliştirmeye yöneltmiştir. Enerji diplomasisi yanında, ABD'nin bölgedeki askeri üsler ve deniz kuvvetleri varlığı da caydırıcılık temelinde stratejik öncelik taşımaktadır. Doğu Avrupa'da Rusya'yı çevrelemek amacıyla kurulan NATO'nun altyapısından da yararlanan ABD, İncirlik'teki hava üssüne ek olarak Romanya'da da askeri bir üs kurmuştur. Türkiye'nin NATO'daki rolünü dengelemeye çalışan ABD, Rusya ve Çin gibi aktörlerle kurabileceği yakınlaşmaları da sınırlı tutmak istemektedir.

Rusya açısından Doğu Akdeniz, enerji güvenliği, askeri erişim ve jeopolitik nüfuz açısından stratejik bir bölgedir. “Doğu Akdeniz bölgesindeki varlığını artırma konusunda Suriye üzerine odaklanan Rusya askeri olarak 1971 yılından beri Tartus

⁴⁹Ali Murat Alhas, “Energy Resources in Eastern Mediterranean: an Overview”, *Anadolu Ajansı - AA*, 15 Haziran 2019, <https://www.aa.com.tr/en/economy/energy-resources-in-eastern-mediterranean-an-overview/1504786> (Erişim Tarihi: 24.06.2025)

⁵⁰Inat, Ataman ve Duran, a.g.e., s. 150.

Limanı'nda bulunan üssü ile varlık göstermektedir.”⁵¹ Suriye, Rusya'nın Ortadoğu'ya açılan tek kapısı olduğundan, Suriye üzerindeki etkisiyle bölgedeki değişiklikleri denetlemek, dengeleri kontrol altında tutmak ve kendi stratejik önemini artıran adımlar atmaktadır. “Ortadoğu'da askeri bir üs oluşturarak, NATO ülkelerine alternatif bir güç haline gelmeyi ve bölgedeki denizcilik aktivitelerini artırarak bu durumdan siyasi olduğu kadar, özellikle enerji arayışıyla ekonomik çıkar da kazanmaya çalışmaktadır.”⁵² “Tarihsel ve siyasi ilişkiler nedeniyle Türkiye'nin Doğu Akdeniz bölgesinde gerçekleştirdiği sondaj faaliyetlerine tepki gösterse de, Doğu Akdeniz'de güçlü olma hedefi ve Avrupa pazarını kaybetmemek istemesi nedeniyle, AB-ABD iş birliğine karşı 2013'de Lübnan ile yaptığı iş birliği mutabakatı ile Lübnan'ın gaz ve petrol sektöründe de etkili olmaktadır.”⁵³ Doğu Akdeniz'de geliştirilen enerji projelerinin Rus gazına rakip olması ülkeyi bu projelere temkinli yaklaştırmaya itmekte, bu nedenle de bölgede istikrarsızlık senaryolarından fayda sağlayabilecek bir konumda bulunmaktadır. Rusya'nın Doğu Akdeniz'deki askeri ve enerji odaklı varlığı, Türkiye ile zaman zaman rekabet alanları yaratmakla birlikte, Suriye sahası ve enerji iş birlikleri üzerinden iki ülkeyi kontrollü bir iş birliği ve denge siyaseti içinde tutmaktadır.

“Çin'in Doğu Akdeniz'e ilgisi, büyük ölçüde Kuşak ve Yol Girişimi (BRI) çerçevesinde şekillenmektedir. Çin ve Kuzey Amerika'nın doğu kıyısı arasında konteyner nakli giderek daha fazla Süveyş Kanalı ve Akdeniz'den sağlanırken, Avrupa'ya giden kara ve deniz yollarının Doğu Akdeniz'de bir araya gelmesi nedeniyle, bölge Çin'in İpek Yolu'nun canlandırılmasında anahtar rol oynamaktadır.”⁵⁴ “Kasım 2013'te Çin Hükûmeti Başkanı tarafından duyurulan proje Çin, Orta Asya, Rusya, Orta, Doğu ve Batı Avrupa'yı bir araya getirmeye, Çin'i Orta Asya ve Batı Asya üzerinden Basra Körfezi ve Akdeniz'e bağlamayı hedeflemiştir.”⁵⁵ 60 ülkenin dâhil olduğu proje ile birlikte Dünyanın en büyük ticaret ülkesi olan Çin, farklı ülkeler arasında bağlantıyı geliştirerek uluslararası lojistik maliyetlerini azaltmayı planlamaktadır. “Çin, Kuşak ve Yol Girişimi kapsamında Doğu Akdeniz'de liman inşaatı, hızlı tren, lojistik tesisler enerji, askeri, tarım ve finans başta olmak üzere çok sayıda önemli yatırıma imza

⁵¹Yurdagil Altun ve Ata Atun, “Ortadoğu ve Doğu Akdeniz'de Dengeler Değişiyor”, *TURAN-SAM*, 10 (39), 2018, s. 10. https://www.researchgate.net/profile/Ahmet-Ikiz-2/publication/311809012_DEMOKRAT_PARTI_DONEMI_TURK_DIS_POLITIKASI/links/5e09dcde299bf10bc383092a/DEMOKRAT-PARTI-DOENEMI-TUERK-DIS-POLITIKASI.pdf (Erişim Tarihi: 03.11.2025)

⁵²Çağatay Özdemir, “Rusya'nın Doğu Akdeniz Stratejisi”, *SETA Yayınları*, 230, Ocak 2018, s. 12. <https://media.setav.org/tr/dosya/2018/01/rusya-nin-dogu-akdeniz-stratejisi.pdf> (Erişim Tarihi: 22.06.2025)

⁵³Michal Kranz, “Russia expands ties in Lebanon's oil, gas sector”, *Al-Monitor*, 10 Nisan 2019, <https://www.al-monitor.com/originals/2019/04/lebanon-american-russia-influence-energy-sectors.html> (Erişim Tarihi: 22.06.2025)

⁵⁴Frans Paul van der Putten, “Infrastructure and Geopolitics: China's Emerging Presence in the Eastern Mediterranean”, *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 18 (4), 2016, s. 339-340.

⁵⁵Aydın ve Duzcu, a.g.e., s. 113.

atmıştır.”⁵⁶ Bu bölgeyi Avrupa ile Asya arasındaki ticaretin kesişim noktası olarak gören Çin’li şirketlerin özellikle Yunanistan’ın Pire Limanı’na yaptığı yatırımlar ve bölge limanlarındaki artan ekonomik etkinliği, Çin’in Akdeniz üzerindeki stratejilerini ortaya koymaktadır. Çin, aynı zamanda Doğu Akdeniz’deki yatırımlarını ve ekonomik nüfuzunu artırarak ABD’nin bölgedeki etkisini dengelemeyi hedeflemektedir. Çin’in Kuşak ve Yol Girişimi kapsamında Doğu Akdeniz’de artan ekonomik varlığı, Türkiye’yi Asya ile Avrupa arasındaki lojistik ve ticari geçiş noktası açısından stratejik bir konuma taşımakta ve ekonomik iş birliği kadar jeopolitik dengeleme imkânı da sunmaktadır.

“Avrupa’nın doğalgaz ithalatında bakıldığında Rusya’ya olan yüksek oranlı bağımlılığı dikkat çekmektedir. Bu nedenle AB politikalarını öncelikle kaynak ülke çeşitliliğini artırmak amacıyla yürütmektedir.”⁵⁷ AB için enerji bağımlılığını azaltmaya yönelik, Yunanistan ve GKRY üzerinden Doğu Akdeniz enerji kaynaklarına uzanma fırsatı önemli bir noktadır. Bunun yanında petrolün büyük kısmını Akdeniz ülkelerinden karşılaması ve bu ülkeleri pazar olarak görmesi sebebiyle bu ülkelere önem vermektedir. AB’nin Akdeniz politikası bölge ülkeleri ile ekonomik ve ticari ilişkileri geliştirmek üzerine şekillenmiştir. “1972 yılında Paris Zirvesi’nde duyurulan Küresel Akdeniz Politikası, Akdeniz ülkeleri ile teknik ve mali iş birliği, ortak ticaret politikası, gıda yardımı ile ekonomik ve sosyal politikalar alanında ortak faaliyetler yapılmasını öngörmüştür.”⁵⁸ 1990 yılında Küresel Akdeniz Politikası, Akdeniz ülkelerinde ekonomik reformların teşvik edilmesi, yabancı sermayeyi artıracak düzenlemeler, bölge ülkelerinde kalkınmanın teşvik edilmesi amaçlarıyla güncellenerek Yenilenmiş Akdeniz Planı adını almıştır. 1995 yılında on beş AB üyesi devlet ve on iki Akdeniz devleti olmak üzere yirmi yedi katılımcı tarafından başlatılan Barselona Süreci ile birlikte Akdeniz Ortaklığı olmuştur. Programın amacı Akdeniz’in barış adası haline getirilmesi, bölge ülkeleri ile ekonomik, siyasi ve kültürel ilişkilerin derinleştirilmesi olmuştur. “Barcelona süreci ile birlikte AB’nin Akdeniz ülkeleri ile ilişkileri kurumsallaşmaya başlamıştır. Yeni dönemde AB esas olarak, Akdeniz’de barış ve istikrar tesis etmeyi, bölge devletlerinin ekonomik ve sosyal bakımdan kalkınmasını hedeflemiştir.”⁵⁹

⁵⁶Aydın ve Duzcu, a.g.e., s. 109.

⁵⁷İnat, Ataman ve Duran, a.g.e., s. 281.

⁵⁸“Commission Memorandum on a Community Policy for a Development Cooperation”, *European Union*, 1972. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/bc0461df-94fd-4eb9-b7f6-ddef10d05aef> (Erişim Tarihi: 03.11.2025)

⁵⁹“Euro-Mediterranean Partnership: implementation of the multilateral aspects of the Barcelona Declaration”, *European Commission*, 1997. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/memo_97_36 (Erişim Tarihi: 03.11.2025)

2000’li yıllarda Rusya-Ukrayna arasında yaşanan gerginlikler nedeniyle enerji tedarikine yönelik güvenlik endişeleri yaşayan AB, alternatif gaz tedarik kaynağı konusunda Doğu Akdeniz’e daha çok önem vermeye başlamıştır. Özellikle 2004 yılında GKRY’nin AB’ye tam üye olarak kabul edilmesi, birliğin Doğu Akdeniz’e yönelik ilgisini artırmış ve bölgedeki politikalarının daha doğrudan şekillenmesine yol açmıştır. GKRY’nin üyeliğiyle birlikte AB, Doğu Akdeniz’deki enerji kaynaklarına erişim konusunda kurumsal bir dayanak elde etmiştir. “Akdeniz Ortaklığı ile öngörülen hedeflere ulaşmada birçok alanda sorun ve gecikmeler yaşanması üzerine program AB tarafından 2007 yılında Fransa Cumhurbaşkanı’nın önerileri ile güncellenmiş ve Akdeniz İçin Birlik adını almıştır.”⁶⁰ 2010 yılından itibaren AB, Doğu Akdeniz havzasına ilişkin politikasına ekonomik olarak yaklaşmaya başlamış, bölgede keşfedilen doğalgazın Avrupa’ya taşınması ve Rus doğalgazına olan bağımlılığın azaltılması hedeflenmiştir. Deniz yetki alanlarının sınırlandırılması meselesinde Yunanistan ve GKRY’ne taraf olarak KKTC ve Türkiye’yi görmezden gelen AB, Sevilla Haritası’nı referans alması sebebiyle ara bulucu rolünü yitirmiştir. ABD’nin 2015 yılı sonrasında jeopolitik mücadelenin hızlanmasıyla Rusya karşıtlığı sebebiyle Akdeniz’e tekrar yoğunlaşması sonrasında, AB’nin bölgedeki faaliyetleri ABD ile uyum göstermeye başlamıştır.

Doğu Akdeniz, artık yalnızca bölge ülkelerinin değil, küresel güçlerin de doğrudan müdahil olduğu bir enerji ve jeopolitik rekabet alanı haline gelmiştir. Küresel güçlerin stratejik çıkarları, enerji güvenliğinden deniz ticaret yollarına, askeri varlık inşasından diplomatik nüfuz mücadelesine kadar geniş bir yelpazede şekillenmektedir. Bu çerçevede bölgedeki çok aktörlü yapı, iş birliğini olduğu kadar çatışma riskini de beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla Doğu Akdeniz, önümüzdeki yıllarda da küresel rekabetin önemli noktalarından biri olmaya devam edecektir.

⁶⁰Ceren Şençelebi, “European Union and Mediterranean: Before and After the Arab Spring”, *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 14 (1), 2015, s. 141. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/847438> Erişim Tarihi: 04.11.2025)

3. TÜRKİYE’NİN DOĞU AKDENİZ’DE ENERJİ VE GÜVENLİK STRATEJİLERİ

3.1. Stratejik Vizyon ve Tarihsel Arka Plan

Türkiye’nin Doğu Akdeniz stratejisi, tarihsel miras, enerji güvenliği ve ulusal çıkarların korunması hedefleri üzerine inşa edilmiştir. Bölge, sahip olduğu zengin hidrokarbon kaynakları, uluslararası enerji koridorları ve jeopolitik önemi nedeniyle Türkiye açısından yalnızca ekonomik bir alan değil, aynı zamanda güvenlik ve egemenlik meselesidir. Bu strateji, tarihsel süreçte Osmanlı’dan günümüze uzanan deniz politikalarının bir devamı niteliğini taşıırken, güncel jeopolitik gelişmeler ışığında yeniden şekillenmiştir.

Türkiye’nin Doğu Akdeniz stratejisinin evrimi ve temel dinamikleri alt başlığında, Türkiye’nin tarihsel süreçte Doğu Akdeniz’e yönelik politikalarının gelişimi, bu politikaları şekillendiren jeopolitik, ekonomik ve güvenlik temelli dinamikler değerlendirilecektir. Mavi Vatan doktrini ve deniz yetki alanları politikası alt başlığında, Türkiye’nin deniz yetki alanlarına bakışı, Mavi Vatan doktrininin ortaya çıkışı, bu doktrinin askeri ve diplomatik boyutları ile uluslararası hukuk çerçevesindeki yansımaları ele alınacaktır. Enerji güvenliği, ekonomik kalkınma ve ulusal çıkar dengesi alt başlığında ise Doğu Akdeniz enerji kaynaklarının Türkiye’nin enerji arz güvenliğine katkısı, ekonomik kalkınma hedefleriyle ilişkisi ve ulusal çıkarlar bağlamında nasıl bir denge politikası izlendiği tartışılacaktır.

3.1.1. Türkiye’nin Doğu Akdeniz Stratejisinin Evrimi ve Temel Dinamikleri

1. Dünya Savaşı’nda Almanya’nın yanında yer alan Osmanlı Devleti, savaşın kaybedilmesiyle Mondros ve Sevr Antlaşmaları’nı imzalamak mecburiyetinde kalmış, Mondros ile başlayan işgallere tepki olarak ortaya çıkan Millî Mücadele’nin TBMM tarafından idare edilmesiyle yeni bir dönem başlamıştır. Doğu, Batı ve Güney cephelerinde kazanılan başarılar ile 1923 yılında Lozan Antlaşması imzalanmış ve Türkiye’nin Doğu Akdeniz stratejisinin temelleri şekillenmeye başlamıştır. Lozan Anlaşmasına göre karasuları 3 mil olarak belirlenmiş ve bu sınırlar içerisinde kalan Bozcaada, İmroz, Tavşanlı Adaları Türkiye’ye bırakılmış, diğer Ege adaları Yunanistan’a, Trablusgarp İtalya’ya, Kıbrıs adası ise İngiltere idaresine bırakılmıştır. Lozan Anlaşması’nda kıta sahanlığı ve MEB kavramları deniz hukukunun o dönemdeki

sınırlı kapsamı nedeniyle ele alınamamış ve hukuksal bir zemine oturtulamamıştır. Bu dönemde Türkiye'nin önceliği, savaş sonrası ekonomik toparlanma olduğundan, Doğu Akdeniz politikasında daha çok mevcut durumun korunması hedeflenmiştir.

1940'lı ve 1950'li yıllarda, Soğuk Savaş'ın başlamasıyla birlikte Türkiye'nin bölgesel politikası NATO üyeliği (1952) ve Batı bloğuyla uyum çerçevesinde şekillenmiştir. Bu süreçte Doğu Akdeniz, Sovyetler Birliği'ne karşı bir cephe hattı olarak önem kazanmış, fakat enerji kaynakları ve deniz yetki alanı tartışmaları dönem şartlarında belirleyici bir yer tutmamıştır. 1960'ta Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulması ve 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı ise Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki stratejik yaklaşımında bir kırılma noktası olmuş, Kıbrıs Türklerinin güvenliği ve adadaki siyasi statü meselesi, Türkiye'nin bölgesel politikasının ana eksenlerinden biri haline gelmiştir. 1980'li ve 1990'lı yıllarda deniz yetki alanı tartışmaları, özellikle Ege Denizi odaklı olmuş, Doğu Akdeniz'de de etkisini göstermeye başlamıştır. 1982 BMDHS, MEB ve kıta sahanlığı konularını uluslararası hukuka dâhil etmiş, ancak Türkiye bu sözleşmeye taraf olmamıştır.

2000'li yılların sonlarından itibaren, Doğu Akdeniz'de hidrokarbon rezervlerinin keşfi bölgenin stratejik önemini artırmaya başlamış ve Türkiye politikasında da yeni bir dönem başlamıştır. “2011'de GKRY'nin tek taraflı MEB ilanı ve uluslararası enerji şirketleriyle yaptığı ruhsat anlaşmaları, Türkiye'yi aktif bir enerji ve deniz yetki alanı stratejisi geliştirmeye yöneltmiştir.”⁶¹ Bu dönemde Türkiye, Mavi Vatan doktrini çerçevesinde deniz jeopolitiğini yeniden tanımlamış, kendi sismik araştırma ve sondaj gemilerini devreye almış, KKTC ile ruhsatlandırma anlaşmaları yapmış ve 2019'da Libya ile imzaladığı Deniz Yetki Alanı Mutabakatı ile Doğu Akdeniz'deki tezlerini uluslararası düzeyde güçlendirmiştir.

Bu tarihsel süreç, Türkiye'nin Doğu Akdeniz stratejisinin aktif bir deniz jeopolitiğine dönüşmesine zemin hazırlamıştır. Günümüzde bu strateji, diplomatik girişimlerin yanı sıra askeri caydırıcılık, enerji diplomasisi ve uluslararası hukuk mekanizmalarıyla desteklenmekte ve Türkiye bölgede Akdeniz'e en uzun kıyı şeridine sahip olan ülke olması konumuyla egemenlik haklarını ve ulusal çıkarlarını korumaya çalışmaktadır.

3.1.2. “Mavi Vatan” Doktrini ve Deniz Yetki Alanları Politikası

Türkiye'nin deniz stratejisinde öne çıkan “Mavi Vatan” doktrini, ilk olarak Amiral Cem Gürdeniz tarafından kavramsallaştırılmıştır. “Gürdeniz'e göre; Mavi Vatan

⁶¹Mustafa Kibaroglu, *Eastern Mediterranean Countries and Issues*, Ankara: Foreign Policy Institute, 2009.

kavram olarak Türkiye'nin ilan edilmiş veya edilmemiş tüm deniz yetki alanları (iç sular, kara suları, kıta sahanlığı, MEB) akarsu ve göllerini kapsamına alır. Sembol olarak Türkiye'nin 21. yüzyılda yüksek stratejik hedefi olması gereken, devleti ve halkı ile denizcileşmesinin sembolüdür. Doktrin olarak Anadolu'yu çevreleyen denizlerle, Anadolu periferisindeki diğer okyanus ve denizdeki hak ve çıkarlarını korumaya ve geliştirmeye yönelik jeopolitik bir yol haritasıdır. Mavi Vatan bağımsız dış ve güvenlik politikasını savunur.”⁶² “Ege ve Doğu Akdenizde karşı karşıya kalınan bir konjonktürde karadaki Misak-ı Milli'nin denizdeki karşılığıdır.”⁶³

Doktrin, Türkiye'nin 21. yüzyıldaki yüksek stratejik hedeflerinden biri olarak denizlerdeki hak ve menfaatlerinin korunmasını ve geliştirilmesini merkeze almaktadır. Bu bağlamda özellikle Ege Denizi ile Doğu Akdeniz'deki deniz yetki alanı tartışmalarında temel bir referans noktası oluşturmaktadır. Türkiye, Doğu Akdeniz'deki hidrokarbon kaynaklarının keşfi ve paylaşımı süreçlerinde artan gerilimler karşısında bu doktrini aktif bir politika aracı olarak kullanmaktadır. “AB ve ABD desteğiyle, Türkiye'yi çevreleyen denizleri kontrol etme girişimlerini sürdüren Yunanistan'ın, deniz üstünlüğünü sona erdirebilmek için ortaya atılan Mavi Vatan doktrini bu bağlamda yeni Doğu Akdeniz stratejisinin temelini oluşturmaktadır.”⁶⁴ Türkiye Mavi Vatan yaklaşımı doğrultusunda diplomatik müzakereler, uluslararası hukuk argümanları ve gerektiğinde askeri caydırıcılık unsurlarını devreye sokmaktadır.

Askeri açıdan bakıldığında, Mavi Vatan doktrini Türkiye'nin donanma modernizasyonunu hızlandırmış, deniz kuvvetlerinin caydırıcılığını artırmış ve Doğu Akdeniz'de aktif varlık göstermesini sağlamıştır. Sismik araştırma ve sondaj gemilerinin deniz kuvvetleri eşliğinde faaliyet göstermesi, Türkiye'nin sahadaki kararlılığını ve stratejik özerkliğini pekiştirmiştir. Ayrıca doktrin, deniz tatbikatlarının kapsamının genişletilmesine ve NATO içindeki askeri konumunun güçlendirilmesine katkı sunmuştur.

Siyasi açıdan ise Mavi Vatan doktrini, Türkiye'nin bölgesel deniz yetki alanları tartışmalarında güçlü bir müzakere zemini oluşturmuş, uluslararası kamuoyuna denizlerdeki hak ve çıkarlarının kırmızı çizgi olduğunu göstermiştir. Doktrin, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de KKTC ile iş birliğini derinleştirmesine, bölgedeki enerji denklemlerinde aktif rol almasına ve deniz yetki alanları konusunda alternatif diplomatik ittifaklar kurmasına zemin hazırlamıştır. Bununla birlikte Türkiye'nin dış

⁶²Cem Gürdeniz, “Mavi Vatan'dan Açık Denizlere-1”, *Deniz Bülten*, 24 Ağustos 2025, <https://www.denizbulten.com/mavi-vatandan-acik-denizlere-i-58509h.htm> (Erişim Tarihi: 28.11.2025)

⁶³Senol Çarık, *Doğu Akdeniz'de Rekabet: Savunma, Diplomasi, Enerji*, İstanbul: Yılmaz Basım 2021, s.59-72

⁶⁴Yaycı, *Doğu Akdeniz'in Paylaşım Mücadelesi ve Türkiye*, s. 50-73.

politikada bağımsızlık vurgusunu güçlendirerek, hem küresel aktörlerle hem de bölgesel güçlerle ilişkilerinde denge politikasının merkezine yerleşmiştir.

Doktrin Türkiye'nin deniz yetki alanları, enerji güvenliği ve jeopolitik çıkarları çerçevesinde hem ulusal egemenliği güçlendirmeyi hem de Doğu Akdeniz'de uzun vadeli stratejik bir denge tesis etmeyi amaçlayan bütüncül bir yaklaşımı temsil etmektedir. Bununla birlikte doktrin, uluslararası deniz hukukuna taraf olan ülkelerle yaşanan uyuşmazlıkların çözümünde diplomasi ve diyalog kanallarının da önemini vurgulamaktadır.

3.1.3. Enerji Güvenliği, Ekonomik Kalkınma ve Ulusal Çıkar Dengesi

Türkiye ve Yunanistan arasında yaşanan gerilimler, Kıbrıs meselesi, Filistin sorunu ve deniz yetki alanı uyuşmazlıkları devam ederken Doğu Akdeniz'de meydana gelen enerji keşifleri ve enerjinin paylaşımı konusundaki krizler bölgedeki durumun hem ekonomik hem de güvenlik boyutu ile ele alınmasını zorunlu kılmaktadır.

Doğu Akdeniz, enerji kaynaklarının keşfiyle birlikte yalnızca bölgesel değil, aynı zamanda küresel güç mücadelesinin merkezlerinden biri haline gelmiştir. Özellikle son yıllarda ortaya çıkarılan hidrokarbon rezervleri, enerji güvenliği kavramını ön plana taşımış ve bölge ülkelerinin stratejik önceliklerini yeniden şekillendirmiştir. Türkiye açısından enerji güvenliği, yalnızca enerji arzının sürekliliği değil, aynı zamanda kaynak çeşitliliği, enerji nakil hatlarının güvenliği ve transit ülke rolünün güçlendirilmesi anlamına gelmektedir. Bu bağlamda Doğu Akdeniz, Türkiye'nin enerji temin stratejisinin önemli bir parçası olarak değerlendirmektedir.

Bölgedeki enerji rezervlerinin Avrupa pazarına ulaştırılması, ekonomik kalkınma potansiyeliyle de doğrudan bağlantılıdır. Enerji gelirlerinin bölgesel istikrarı destekleyecek biçimde paylaşılması, hem küresel aktörler, hem de bölge devletleri açısından önemli fırsatlar sunmaktadır. Ancak bu süreç, deniz yetki alanı sınırlandırmaları, MEB ilanları ve siyasi anlaşmazlıklar nedeniyle ciddi bir rekabet alanına dönüşmektedir. “Doğu Akdeniz’de zengin doğalgaz enerji kaynaklarının araştırılması, paylaşımı ve Avrupa’ya aktarılması üzerine inşa edilen GKRY, İsrail, Mısır ve Yunanistan arasındaki iş birliğine ve oluşan yumuşak dengeye karşı”⁶⁵, Türkiye'nin mutabakat sonrası Libya iç savaşına müdahil olması ve Doğu Akdeniz’de

⁶⁵Emre İşeri ve Panagiotis Andrikopoulos, “Energy Geopolitics of the Eastern Mediterranean: Will Aphrodite's Lure Fuel Peace in Cyprus?”, *Middle Eastern Analysis*, 5 (51), Mart 2013. https://www.researchgate.net/publication/332683661_Energy_Geopolitics_of_the_Eastern_Mediterranean_Will_Aphrodite's_Lure_Fuel_Peace_in_Cyprus_Dogu_Akdeniz'in_Enerji_Jeopolitigi_Afrodite'in_Cazibesi_Kibris'ta_Baris_mi_Tesvik_Edecek (Erişim Tarihi: 03.11.2025)

petrol ve doğalgaz arama gemilerinin faaliyetleri ile karşılık vermesi bölgede çatışmalara yol açmıştır.

Türkiye, ekonomik kalkınma hedefleri ve ulusal çıkarları doğrultusunda Doğu Akdeniz’de çok boyutlu bir strateji izlemektedir GKRY, İsrail, Mısır ve Yunanistan’ın, Türkiye ve KKTC haklarını ihlal eden faaliyetlerini BM’ye bildirerek bölgede dayatmaları engellemekte, kıta sahanlığını ilan ettiği bölgede sismik araştırma faaliyetleriyle siyasi, ekonomik ve askeri varlığını sürdürmekte, Libya ve KKTC ile imzaladığı anlaşmalar ile de kendi belirlediği MEB haklarını güvence altına almaktadır. GKRY’nin dayatmaları karşısında, Rum kesimi ile eşit haklara sahip olan KKTC ile iş birliği içinde bulunarak bölgedeki enerji politikalarını KKTC’nin haklarını savunma noktasında araç olarak kullanmaktadır.

“Yunanistan’ın AB ve ABD’nin siyasi desteğiyle Türkiye’yi denizlerden çevreleme politikasını engellemeye çalışmakta, artan enerji bağımlılığı azaltmaya yönelik olarak araştırmalar yapmakta ve enerji nakil hatlarının merkezinde bulunması sebebiyle bu hatların güvenliğini sağlamaya yönelik enerji politikası oluşturma stratejisi izlemektedir.”⁶⁶ Bu politikalar, Türkiye’nin bölgedeki enerji denkleminde hem üretici hem de transit ülke konumunu güçlendirmeyi, aynı zamanda enerji nakil hatlarının güvenliğini sağlamayı amaçlamaktadır.

Enerji güvenliği ve ekonomik kalkınma arasındaki bu hassas denge, ulusal çıkarların korunmasıyla doğrudan bağlantılıdır. Türkiye, bir yandan uluslararası enerji piyasalarındaki konumunu sağlamlaştırmak, diğer yandan da deniz yetki alanı tartışmalarında haklarını korumak için diplomatik, hukuki ve gerektiğinde askeri caydırıcılık unsurlarını eş zamanlı olarak kullanmaktadır.

3.2. Uygulama Araçları: Enerji Politikaları ve Kapasite İnşası

Türkiye’nin Doğu Akdeniz stratejisinin temel bileşenlerinden biri, enerji kaynaklarının araştırılması, çıkarılması ve millî ekonomiye kazandırılmasıdır. Bölgedeki hidrokarbon rezervleri, hem ulusal enerji arz güvenliği hem de Türkiye’nin jeopolitik etkisini artırma hedefleri açısından stratejik öneme sahiptir. Bu bağlamda Türkiye, hem teknolojik kapasitesini geliştirmekte hem de hukuki ve diplomatik araçları etkin şekilde kullanarak Doğu Akdeniz’de aktif bir enerji politikası yürütmektedir. Bu çerçevede uygulama araçları, hem teknolojik kapasite hem de diplomatik açılımlar bağlamında ele alınmaktadır.

⁶⁶Mert Bilgin, “Turkey’s Energy Strategy: Synchronizing Geopolitics and Foreign Policy with Enerhy Security”, *Insight Turkey*, 17 (2), 1 Nisan 2015, <https://www.insightturkey.com/author/mert-bilgin/turkeys-energy-strategy-synchronizing-geopolitics-and-foreign-policy-with-energy-security> (Erişim Tarihi: 03.11.2025)

Türkiye'nin sismik araştırma ve sondaj kapasitesi alt başlığında Fatih, Yavuz, Kanuni sondaj gemileri ile Barbaros Hayrettin Paşa ve Oruç Reis sismik araştırma gemilerinin faaliyetleri incelenecektir. Türkiye'nin enerji diplomasisi girişimleri ve KKTC ile ruhsatlandırma faaliyetleri alt başlığında bölgesel ve küresel aktörlerle yürütülen diplomatik girişimler, KKTC ile yapılan ruhsat anlaşmaları, deniz yetki alanı mutabakatları ve ortak enerji projeleri ele alınacaktır. Enerji kaynaklarının Türkiye'nin enerji arz güvenliğine katkısı alt başlığında ise bölgedeki enerji kaynaklarının Türkiye'nin uzun vadeli enerji stratejisine etkisi tartışılacaktır. Bu çerçevede Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de sahada fiili varlığını güçlendiren, diplomasiyle desteklenen ve enerji arz güvenliğine doğrudan katkı sağlayan bir politika izlediği ortaya konulacaktır.

3.2.1. Türkiye'nin Sismik Araştırma Ve Sondaj Kapasitesi

Türkiye, Doğu Akdeniz'deki enerji kaynaklarına yönelik artan rekabet ortamında bağımsız enerji arama ve sondaj kabiliyetini geliştirmek amacıyla son yıllarda önemli adımlar atmıştır. Bu kapsamda, derin deniz sondaj gemileri ve sismik araştırma gemileri filoaya dâhil edilerek Türkiye'nin deniz yetki alanlarındaki arama faaliyetleri hızlandırılmıştır.

“2013 yılında satın alınan Barbaros Hayrettin Paşa, 2014 yılında önce Karadeniz'de çalışmaya başlamış, sonrasında Akdeniz'e geçmiştir. 2017 yılında TPAO tarafından satın alınan ve kendi sınıfındaki 16 gemi arasında en yüksek teknolojiye sahip gemi olarak gösterilen Fatih gemisi derin deniz sondajına devam etmektedir. Altıncı nesil teknolojiye sahip olan gemi altı metre yükseklikteki dalga boyunda bile sabit kalma özelliğine sahiptir. Fatih'in yanı sıra ikinci sondaj gemisi olarak Yavuz envantere girmiştir. 2020 yılında ise Kanuni isimli yeni sondaj gemisi alınmış Türkiye bu gemilerle Doğu Akdeniz'de petrol ve doğalgaz aramasında aktif bir rol üstlenmeye başlamıştır.”⁶⁷ Barbaros Hayrettin Paşa ve Oruç Reis gemileri ile sismik araştırmalar yapılmakta ve sondaj yerleri belirlenmekte, Fatih, Yavuz ve Kanuni gemileri ile de kuyular açılmaktadır.

Gemilerin teknik kapasiteleri dikkate alındığında, Fatih, Yavuz ve Kanuni gemileri altıncı nesil derin deniz sondaj teknolojilerine sahip olup 12.000 metreye kadar sondaj yapabilme kapasitesine sahiptir. Bu gemiler, dinamik konumlandırma sistemleri sayesinde zorlu deniz koşullarında dahi faaliyetlerini sürdürebilmekte, yüksek basınç ve sıcaklık koşullarında derin rezervuarları test edebilmektedir. Sismik araştırma gemileri

⁶⁷İnat, Ataman ve Duran, a.g.e., s. 237-238.

olan Barbaros Hayrettin Paşa ve Oruç Reis ise üç boyutlu (3D) ve iki boyutlu (2D) sismik veri toplama kapasitesine sahiptir. Oruç Reis aynı zamanda kendi enerjisini üretebilme özelliği sayesinde uzun süreli araştırma görevlerini bağımsız şekilde yerine getirebilmektedir.

Bu gemilerin operasyonel hale gelmesiyle Türkiye, Doğu Akdeniz’de petrol ve doğalgaz arama çalışmalarında pasif gözlemci konumundan aktif saha oyuncusu konumuna geçmiştir. “2018 yılı içerisinde Türkiye’de yerli ve yabancı firmalar tarafından 30 arama, 18 tespit ve 51 üretim olmak üzere karada toplamda 99 kuyu açılmış, bu kuyularda yaklaşık 210 bin metre sondaj yapılmıştır.”⁶⁸ Bu faaliyetler, enerji kaynaklarının keşfinin ötesinde, Türkiye’nin uluslararası enerji şirketlerine bağımlılığını azaltma ve enerji arz güvenliğini güçlendirme amacını taşımaktadır.

“Libya ve Mersin açıklarında doğalgaz arama faaliyetleri için 2025 yılı Temmuz ayında TPAO tarafından, Norveçli Eldorado Drilling’in filosunda bulunan 2014 yılı yapımı West Draco ve 2015 yılı yapımı West Dorado isimli iki yeni sondaj gemisini satın alınmıştır. West Draco, yaklaşık 228 metre uzunluğu, 42 metre genişliği ve 12 bin metreye kadar sondaj yapabilme kapasitesi ile dünyanın en gelişmiş yedinci nesil derin deniz sondaj gemileri arasında yer almaktadır. Mürettebat kapasitesi 200 kişiye kadar çıkabilen gemi, TPAO envanterine katılarak, Akdeniz’de yürütülen hidrokarbon arama faaliyetlerine güç kazandırması hedeflenmektedir. Türkiye’nin satın aldığı ikinci sondaj gemisi West Dorado’nun ise Ekim ayında Türkiye’ye ulaşması ve yine Taşucu Limanı’nda konuşlandırılması beklenmektedir. Bu iki yeni gemi, Fatih, Yavuz, Kanuni ve Abdülhamid Han’ın ardından Türkiye’nin sondaj filosuna katılacak beşinci ve altıncı derin deniz sondaj gemileri olacak, böylece TPAO, dünyanın sayılı filolarından birine sahip olacaktır.”⁶⁹

Filo yönetimi açısından bakıldığında ise Türkiye, gemilerin faaliyetlerini koordineli şekilde yürütmek için TPAO ve Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı üzerinden merkezi bir organizasyon modeli geliştirmiştir. Sismik araştırma gemilerinin topladığı veriler analiz edilerek sondaj gemilerine aktarılmakta, böylece keşif ve sondaj süreçleri birbirini tamamlayan bir zincir halinde işletilmektedir. Ayrıca, gemilerin farklı bölgelerde eş zamanlı olarak görevlendirilmesi, Türkiye’ye hem zaman hem de maliyet açısından önemli avantajlar sağlamaktadır. Bu planlı filo yönetimi sayesinde Türkiye, Doğu Akdeniz’de enerji arama süreçlerinde sistematik bir strateji izlemektedir.

⁶⁸Inat, Ataman ve Duran, a.g.e., s. 240.

⁶⁹“Yeni Sondaj Gemimiz West Draco Akdeniz’de”, *Deniz Haber Ajansı*, 22 Eylül 2025, <https://www.denizhaber.net/yeni-sondaj-gemimiz-west-draco-akdenizde-haber-121722.htm> (Erişim Tarihi: 25.09.2025)

3.2.2. Türkiye'nin Enerji Diplomasisi Girişimleri ve KKTC ile Ruhsatlandırma Faaliyetleri

Türkiye, Doğu Akdeniz'deki hak ve çıkarlarını korumak amacıyla diplomatik, hukuki ve stratejik araçları eş zamanlı olarak kullanmaktadır. Enerji diplomasisi, bölgedeki etkinliğini artırmak ve MEB haklarını savunmak için yürüttüğü çok boyutlu bir stratejiyi ifade etmektedir. Bu strateji, Kıta Sahanlığı Belirleme Anlaşması ve enerji ruhsatları aracılığıyla Türkiye'nin bölgedeki haklarını güvence altına alma, EMGF gibi girişimlere katılım sağlayarak bölgesel enerji iş birliği mekanizmalarını güçlendirme, sondaj ile sismik araştırma gemileri ile bölgede araştırma yapma, NAVTEX ilanları ve Mavi Vatan doktrini çerçevesinde düzenlenen tatbikatlarla diplomatik pazarlık gücünü artırma ekseninde şekillenmektedir.

Enerji diplomasisi aynı zamanda Türkiye'nin bölgedeki konumunu aktif bir oyuncu olarak güçlendirmesine olanak tanımaktadır. Türkiye, pasif bir gözlemci konumundan çıkarak, enerji güvenliği, bölgesel denge ve uluslararası hukuka uygunluk kriterleri doğrultusunda hem bölgesel aktörlerle hem de küresel güçlerle dengeli ilişkiler kurmayı hedeflemektedir. Bu kapsamda Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki varlığını pekiştirebilmesi için Kıbrıs'taki askeri kapasitesini artırması, çevre ülkelerle deniz yetki alanlarını ve sınırlarını netleştirmesi kritik öneme sahiptir.

Bu çerçevede Türkiye, enerji diplomasisini sadece bölgesel aktörlere karşı değil, aynı zamanda küresel enerji oyuncularını ile koordinasyon içinde yürütmektedir. Rusya ile doğalgaz alanındaki uzun vadeli iş birliği, Azerbaycan ile TANAP ve Hazar gazının Avrupa'ya taşınması sürecindeki ortaklık, Katar ile LNG tedariği ve enerji yatırımları üzerinden geliştirilen stratejik ilişkiler Türkiye'nin enerji diplomasisini çok boyutlu hale getirmektedir. Bu aktörlerle kurulan koordinasyon, Türkiye'nin enerji arz güvenliğini artırmanın yanında, Doğu Akdeniz'deki diplomatik manevra alanını da genişletmektedir.

Boru hattı diplomasisi de Türkiye'nin enerji stratejisinde önemli bir boyut oluşturmaktadır. TANAP ve TAP gibi projelerle Hazar ve Orta Asya kaynaklarının Avrupa'ya aktarılmasında transit ülke konumunu güçlendiren Türkiye, aynı yaklaşımı Doğu Akdeniz'de de hayata geçirmeyi hedeflemektedir. Türkiye'nin coğrafi konumundan kaynaklanan bu stratejik avantaj, enerji hatlarının en kısa, güvenli ve ekonomik güzergâh olarak Anadolu üzerinden geçirilmesini gündeme getirmekte, böylece Türkiye hem enerji merkezi olma iddiasını pekiştirmekte hem de diplomatik pazarlıklarda elini güçlendirmektedir.

Bunun yanı sıra, EastMed gibi yüksek maliyetli projeleri ön plana çıkararak, coğrafi konumun sağladığı stratejik avantajı vurgulaması, Türkiye'nin bölgedeki en önemli aktör olduğunu ortaya koyması açısından önemlidir. Lübnan ve Suriye gibi komşu ülkelerle geliştireceği yakın ilişkiler ve iş birliği mekanizmaları ise Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki enerji ve güvenlik politikalarının etkinliğini daha da artıracaktır. Bu yaklaşım, Türkiye'nin bölgedeki haklarını ve çıkarlarını koruma çabalarının yalnızca diplomatik değil, aynı zamanda fiili ve stratejik bir boyuta sahip olduğunu göstermektedir.

Doğu Akdeniz'deki enerji kaynaklarının paylaşımı ve deniz yetki alanlarının belirlenmesi konuları, bölgedeki en önemli anlaşmazlık alanlarından birini oluşturmaktadır. Türkiye açısından hem kendi hem de KKTC'nin MEB'leri kırmızıçizgi olarak görülmekte ve sınır güvenliği açısından önemli bir konumda bulunmaktadır. Bu bağlamda Türkiye ile KKTC arasında imzalanan enerji anlaşmaları ve ruhsatlandırma faaliyetleri, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki stratejisinin temel taşlarından birini oluşturmaktadır.

Türkiye ile KKTC arasında “21 Eylül 2011 tarihinde New York'ta uluslararası hukuka uygun olarak Kıta Sahaneliği Belirleme Anlaşması imzalanmıştır.”⁷⁰ Bu doğrultuda, “22 Eylül 2011'de KKTC Bakanlar Kurulu'nda 7 ruhsat sahası belirlenerek KKTC Enerji Bakanlığı ile TPAO arasında anlaşma imzalanmıştır.”⁷¹ Böylece TPAO'ya, KKTC Hükûmeti tarafından petrol ve doğalgaz arama ruhsatları verilmiş, Türkiye'ye Kıbrıs adasının kuzey ve doğu açıklarında enerji arama faaliyetleri yürütme yetkisi tanınmıştır. “Türkiye, 30 Ekim 2018 – 27 Nisan 2019 tarihleri arasında Fatih Sondaj gemisi, Korkut, Altan ve Sancar ikmal gemileri ile bu 7 ruhsat sahasında faaliyet yürüteceğini ilan etmiştir.”⁷² “2019 Ocak ayının 2. haftası itibariyle Doğu Akdeniz'deki doğalgaz arama sahasını genişletmiştir.”⁷³ TPAO faaliyetleri ile “Doğu Akdeniz'de 2018'den günümüze kadar sırasıyla Alanya-1, Finike-1, Magosa-1, Karpaz-1, Güzelyurt-1, Narlıdere-1, Lefkoşa-1 ve Selçuklu-1 kuyuları olmak üzere toplam 8 adet derin deniz sondajı gerçekleştiren”⁷⁴ Türkiye, Rum tarafının bölgede tek taraflı olarak ilan ettiği MEB faaliyetlerine karşı adım atmıştır.

⁷⁰Telci ve Yorulmaz, a.g.e., s. 44.

⁷¹Telci ve Yorulmaz, a.g.e., s. 44-45.

⁷²Telci ve Yorulmaz, a.g.e., s. 45.

⁷³“Türkiye, Doğu Akdeniz'deki Doğalgaz Arama Sahasını Genişletti”, *Sputnik News*, 8 Ocak 2019, <https://anlatilaninotesi.com.tr/20190108/turkiye-dogu-akdenizdeki-dogalgaz-arama-sahasini-genisletti-1036983670.html> (Erişim Tarihi: 02.09.2025)

⁷⁴“TPAO Faaliyet Alanları - Deniz”, *Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı (TPAO)*, <http://www.tpao.gov.tr/deniz> (Erişim Tarihi: 28.11.2025)

Bu anlaşmalar, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki kıta sahanlığı haklarının yanında Kıbrıs Türk halkının doğal kaynaklar üzerindeki meşru haklarını uluslararası arenada savunma iradesi niteliğindedir. Aynı zamanda, Türkiye-KKTC iş birliği, bölgedeki enerji denkleminin yalnızca Rum tarafı ve uluslararası enerji şirketlerinin inisiyatifine bırakılmaması açısından stratejik bir denge unsuru oluşturmaktadır. Fakat bu anlaşma ve ruhsatlandırma faaliyetleri, GKRY ve Yunanistan'ın yanı sıra AB ve bazı batılı devletlerin tepkisini çekmektedir. AB, Türkiye'nin bu faaliyetlerini uluslararası hukuka aykırı olarak nitelendirmekte ve yaptırım tehditlerinde bulunmaktadır. Ancak Türkiye, KKTC'nin Kıbrıs Türk halkının doğal kaynaklar üzerindeki haklarının uluslararası hukuk çerçevesinde korunması gerektiğini vurgulayarak faaliyetlerine devam etmektedir.

3.2.3. Enerji Kaynaklarının Türkiye'nin Arz Güvenliğine Etkisi

Doğu Akdeniz'de keşfedilen hidrokarbon kaynakları, Türkiye'nin enerji arz güvenliğini artırma açısından stratejik bir öneme sahiptir. Enerji arz güvenliği, bir ülkenin ekonomik ve politik istikrarını doğrudan etkileyen temel unsurlardan biridir. Türkiye, enerji talebini karşılamak ve enerji arzındaki dışa bağımlılığı azaltmak için bölgedeki hidrokarbon kaynaklarına erişim sağlama yönünde adımlar atmaktadır. Bu bağlamda, Doğu Akdeniz'de yürütülen sondaj faaliyetleri ve sismik araştırmalar, Türkiye'nin hem petrol hem de doğalgaz rezervlerine yönelik bilgi birikimini ve operasyonel kapasitesini artırmaktadır.

Bölgeden sağlanacak enerji kaynakları, Türkiye'nin enerji ithalatındaki maliyetleri azaltarak ekonomik istikrarı güçlendirecek, ayrıca enerji arzında olası baskılara karşı dayanıklılığı artıracaktır. Öte yandan, Türkiye'nin enerji güvenliği, yalnızca enerji tedarik kaynaklarının çeşitlendirilmesiyle değil, aynı zamanda bölgedeki deniz yetki alanları üzerindeki hakların korunması ve enerji altyapısının güvenliğinin sağlanmasıyla da yakından ilişkilidir.

Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki enerji faaliyetleri, enerji arz güvenliği açısından ulusal çıkarların korunmasına ek olarak, bölgesel iş birliği ve enerji transit güzergâhlarının güvenliğinin sağlanmasına da hizmet etmektedir. Bu kapsamda, Doğu Akdeniz'deki enerji kaynakları Türkiye açısından sadece ekonomik değil, bölge ülkeleriyle iş birliği mekanizmaları kurarak enerji güvenliği ağını genişletme hedefi açısından da önemlidir. Enerji diplomasisi ve yerli enerji kapasitesinin artırılmasının, Türkiye'nin uzun vadede enerji arz güvenliğini sürdürülebilir bir biçimde sağlamasına da katkıda bulunması öngörülmektedir.

3.3. Hukiki Çekişmeler ve Uluslararası Meşruiyet Arayışı

Doğu Akdeniz’de enerji arama faaliyetleri yalnızca teknik ve ekonomik bir mesele değil, aynı zamanda yoğun hukuki çekişmelerin ve meşruiyet tartışmalarının merkezinde yer almaktadır. Deniz yetki alanlarının belirlenmesine ilişkin farklı tezler, uluslararası hukukun yorumlanma biçimlerinden kaynaklanan derin görüş ayrılıkları yaratmaktadır. Bu nedenle Türkiye’nin bölgedeki çıkarlarını koruma çabası, hem sahadaki fiili varlığını artırma hem de uluslararası hukuk zemininde güçlü argümanlar geliştirme ihtiyacını beraberinde getirmiştir.

Türkiye’nin kıta sahanlığı ve MEB tezleri alt başlığında, Türkiye’nin kıta sahanlığı ve MEB iddialarının hukuki temeli ve stratejik gerekçeleri incelenecektir. GKRY’nin MEB ilanlarına karşı Türkiye’nin pozisyonu alt başlığında, GKRY’nin tek taraflı ilanları ve Türkiye’nin buna karşı yürüttüğü diplomatik ve hukuki önlemler değerlendirilecektir. Yunanistan’ın adalar temelli tezleri ve Türkiye’nin yanıtı alt başlığında Yunanistan’ın adalar üzerinden geniş deniz yetki alanı iddiaları ve Türkiye’nin hukuki yanıtı analiz edilecektir. Libya ile Deniz Yetki Alanı Mutabakatı ve bölgesel yansımaları alt başlığında, Türkiye-Libya mutabakatının bölgesel dengelere etkileri ve hukuki boyutu ele alınacaktır. Türkiye’nin EMGF karşısındaki tutumu alt başlığında ise bölgesel iş birliği girişimleri karşısında Türkiye’nin diplomatik ve stratejik duruşu değerlendirilecektir. Bu çerçevede, Doğu Akdeniz’deki deniz yetki alanları konusundaki hukuki çekişmelerin ve Türkiye’nin haklarını korumaya yönelik politikalarının bütüncül bir analizi sunulacaktır.

3.3.1. Türkiye’nin Kıta Sahanlığı ve MEB Tezleri

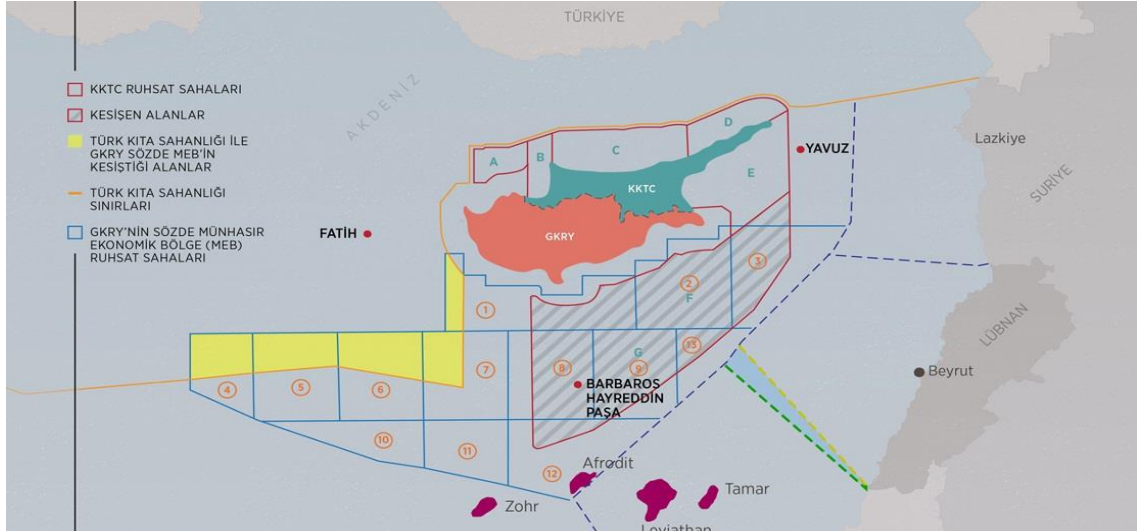
Türkiye’nin Doğu Akdeniz’deki deniz yetki alanlarına ilişkin temel tezleri, uluslararası hukukun hakkaniyet ilkesine dayalı olarak kıta sahanlığı ve MEB sınırlandırmalarının yapılması gerektiği yönündedir.

Türkiye, 1982 BMDHS’ne taraf olmamakla birlikte, Türkiye’ye göre, anakara kıyıları deniz yetki alanı sınırlandırmalarında öncelik taşımaktadır. Bu yaklaşım, adaların geniş MEB veya kıta sahanlığı yaratamayacağı yönündeki düşüncenin temelini oluşturmaktadır. Doğu Akdeniz gibi karmaşık coğrafyaya sahip denizlerde eşit uzaklık yöntemi hakkaniyete aykırı sonuçlar doğuracaktır. Bu nedenle, adaların değil, anakara kıyılarının esas alınması gerekmektedir. Özellikle Meis Adası gibi küçük ve anakara kıyısına çok yakın adaların, kıta sahanlığı ve MEB yaratma kapasitesi ya çok sınırlıdır ya da hiç yoktur. Kıta sahanlığı hakları uluslararası hukuktan doğan doğal haklar

olmakla birlikte, ilan edilmese bile varlık kazanacak, MEB ise bir ilan ve karşılıklı mutabakatla tesis edilebilecektir.

Bu bağlamda Türkiye, deniz yetki alanı sınırlandırmalarında sıkça kullanılan “ortay hat” (median line) yöntemine de itiraz etmektedir. Türkiye’ye göre ortay hattın coğrafi koşulları dikkate almadan uygulanması, özellikle küçük adaların anakara kıyılarına karşı orantısız deniz yetki alanları oluşturmaya yol açmaktadır. Bu nedenle, ortay hattın Doğu Akdeniz’de hakkaniyete uygun düşmeyeceği, sınırlandırmalarda anakara kıyılarının uzunluğu, coğrafi konum ve orantılılık ilkelerinin dikkate alınması gerektiği savunulmaktadır. Türkiye, ortay hattın otomatik ve mutlak bir yöntem değil, ancak hakkaniyete dayalı müzakerelerde ikincil bir araç olabileceğini vurgulamaktadır.

Bu anlaşmazlıklar karşısında Türkiye, “2004’den sonra BM’ye verdiği notalarla Doğu Akdeniz’de kendisi ile anlaşma yapılmadan belirlenen MEB ilanlarını tanımadığını açıklamıştır. GKRY tarafından ilan edilen 13 bölgeden 1, 4,5,6 ve 7 numaralı bölgelerin Türk MEB’i içerisinde olduğunu, buralara ilişkin verilen hidrokarbon arama ruhsatlarının bölgedeki gerilimi artırdığını dile getirmiştir.”⁷⁵ Ayrıca, 2011’de KKTC ile imzalanan Kıta Sahanlığı Sınırlandırma Anlaşması ve 2019’da Libya ile imzalanan Deniz Yetki Alanları Mutabakatı, Türkiye’nin bu tezlerini fiili anlaşmalarla da desteklediğinin göstergesidir. Türk kıta Sahanlığı ile GKRY sözde MEB’inin kesiştiği alanları gösteren harita şekil 6’da sunulmuştur.

Şekil 6. Türk Kıta Sahanlığı ile GKRY sözde MEB'inin kesiştiği alanlar (URL-6, 2025).

3.3.2. GKRY'nin MEB İlanlarına Karşı Türkiye'nin Pozisyonu

GKRY, 2000'li yılların başlarından itibaren Doğu Akdeniz'deki hidrokarbon kaynaklarını tek taraflı olarak değerlendirme amacıyla MEB ilan etmiş ve bu alanlarda

⁷⁵İnat, Ataman ve Duran, a.g.e., s. 244.

uluslararası enerji şirketlerine arama ve sondaj ruhsatları vermeye başlamıştır. Bu süreçte GKRY, uluslararası hukukun temel ilkelerinden olan hakkaniyet ve adaletli paylaşım prensiplerini göz ardı etmiş, Kıbrıs Adası'ndaki iki halkın eşit haklarını ve Türkiye'nin kıta sahanlığı haklarını dikkate almamıştır.

“GKRY, bölgede enerji kaynaklarının olduğu anlaşılınca Nisan 2004'te çıkarılan kanun ile yirmidört millik bitişik bölge ve ikiyüz millik MEB ilan etmiş, ardında bölge ülkeleri ile çeşitli anlaşmalar yapmışlardır. GKRY'nin, Mısır, Lübnan ve İsrail ile MEB anlaşmaları sonrasında Türkiye bölgedeki kaynaklara Rumlarla Türklerin eşit biçimde sahip olduğunu belirterek, KKTC ile 21 Eylül 2011'de Akdeniz Kıta Sahanlığı'nın Sınırlandırılması Anlaşması'nı imzalamıştır.” GKRY tarafından yapılan bu anlaşmalar, Kıbrıs meselesinin çözülmediği ve adanın iki toplumlu statüsünün devam ettiği bir dönemde uluslararası hukuka aykırı bir şekilde yapılmış olup, Türkiye tarafından tanınmamıştır. Bunun yanında “yakın zamanlarda KKTC'nin MEB'ine yönelen İtalyan ENİ firmasına ait petrol platformunu savaş gemileri ile engellemiş ve Rum kesimi tarafından tek taraflı olarak yapılacak hidrokarbon faaliyetlerini sürdürmeye devam etmesi durumunda sert müdahalelere devam edeceğini duyurmuştur.”⁷⁶

Türkiye'nin GKRY'nin MEB ilanlarına karşı politikası, uluslararası hukukta yer alan hakkaniyet ilkesine ve 1960 tarihli Kıbrıs Cumhuriyeti Antlaşması'na atıf yaparak, adadaki iki halkın doğal kaynaklar üzerindeki eşit haklarını savunmak, GKRY'nin tek taraflı girişimlerinin uluslararası meşruiyet kazanmasını engellemek, bölge ülkeleriyle karşılıklı anlaşmalar yapmak üzerinden şekillenmektedir. Bunların yanında KKTC ile yapılan ruhsatlandırma faaliyetleri, sondaj ve sismik araştırmalar, NAVTEX ilanları ve gerektiğinde donanma desteğiyle sahada fiili varlığını sürdürme politikası izlemektedir. Bu yaklaşım, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki hak ve çıkarlarını koruma stratejisinin önemli bir parçası olup, hem enerji güvenliği hem de Kıbrıs Türk halkının meşru haklarının korunması açısından stratejik önem taşımaktadır.

Bu bağlamda, uluslararası hukukta tanınma ve tanınmama tartışmaları da önem kazanmaktadır. GKRY, AB ve birçok ülke tarafından Kıbrıs'ın tek meşru temsilcisi olarak tanınırken, KKTC yalnızca Türkiye tarafından tanınmaktadır. Bu durum, GKRY'nin MEB ilanlarına uluslararası alanda belli bir meşruiyet zemini kazandırsa da, Türkiye ve KKTC açısından bu girişimlerin geçersizliği vurgulanmakta ve Kıbrıs Türkleri'nin haklarının yok sayılamayacağı ileri sürülmektedir. Dolayısıyla, Doğu Akdeniz'deki enerji paylaşımı sorunu, yalnızca teknik ve hukuki bir mesele değil, aynı

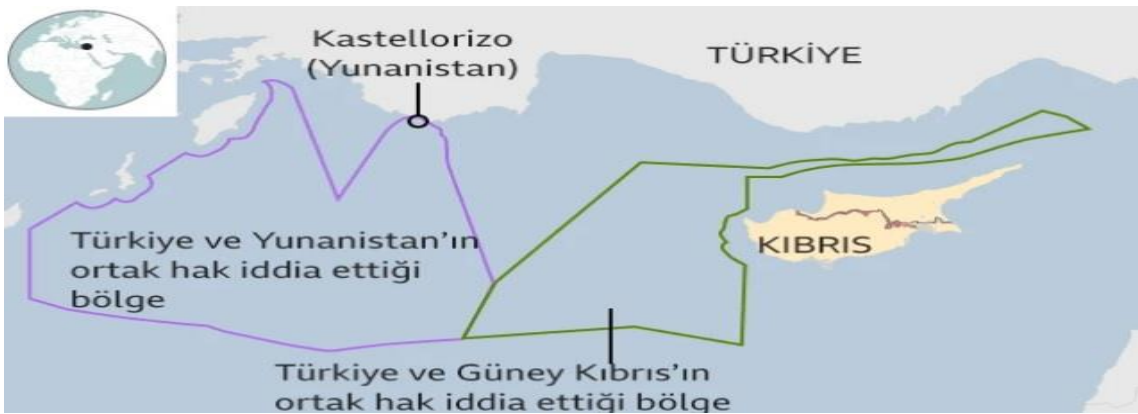
⁷⁶Telci ve Yorulmaz, a.g.e., s. 44.

zamanda devletlerin uluslararası tanınırlık statüsüyle doğrudan ilişkili bir siyasi ve - hukuki tartışmadır.

3.3.3. Yunanistan'ın Adalar Temelli Tezleri ve Türkiye'nin Yanıtı

Doğu Akdeniz'de deniz yetki alanlarının sınırlandırılması sürecinde en temel uyuşmazlık konularından biri, Yunanistan'ın adalar üzerinden geniş deniz yetki alanı iddialarında bulunmasıdır. Yunanistan Türkiye ile kıta sahanlığı sınırlandırmasını eşit uzaklık ilkesine göre yapılmasını savunurken, başlangıç noktalarının Türkiye ile adaların en doğuda kalan bölümlerin esas alınmasını istemektedir. Bu yaklaşım, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki deniz yetki alanlarının ciddi ölçüde daraltılmasına yol açacak niteliktedir. Türkiye bu görüşe karşı olarak sınırlandırmanın anlaşma ile yapılması ve doğal uzantının esas alınması tezini desteklemektedir. Türkiye'ye göre Ege Denizi'nde ki adalar Anadolu Yarımadası'nın doğal uzantısı içinde yer aldığından kıta sahanlığı hakkı bulunmamaktadır.

“Türkiye ile Yunanistan arasında sadece Ege Denizi bakımından bir ihtilaf söz konusudur. Türkiye, Yunanistan'ın Ege Denizi'nde karasuları uzunluğunun 6 milden daha ileri seviyede belirlemesi ve ilan etmesini savaş nedeni sayacağını 1995 tarihli TBMM kararıyla tüm dünyaya duyurmuştur.”⁷⁷ Günümüzde Ege denizi karasuları uzunluğu iki ülke içinde 6 mildir. Yunanistan zaman zaman karasularını 12 mile çıkarmanın yollarını aramakta, adalar konusundaki ihtilaflarda 1982 tarihli BMDHS'ne gönderme yaparak hükümlerin Ege Denizi'ndeki adalarda da uygulanacağını iddia etmektedir. Yunanistan'a göre kara ülkeleri ile adaların kıta sahanlığı bulunmaktadır. Türkiye ise Ege ve Akdeniz'de adaların karasuları hakkını kabul etmekte, fakat kıta sahanlığı ve MEB hakları bulunmadığını savunmaktadır. Şekil 7'de Türkiye ve Yunanistan'ın Ortak Hak İddia Ettiği Bölgeyi gösteren bir harita sunulmuştur.

Şekil 7. Türkiye ve Yunanistan'ın ortak hak iddia ettiği bölge (URL-7, 2025).

⁷⁷Arı ve Caşın, a.g.e., s. 159.

“Deniz hukuku literatürüne 1982 sözleşmesiyle giren MEB kavramı ise karasuları esas çizgisinden başlayarak 200 deniz mili mesafede su tabakası, deniz yatağı ve toprak altında kalan alanlarda kıyı devletine münhasır ekonomik haklar tanıyan deniz yetki alanı anlamına gelmektedir. Kıyı devleti, MEB’de canlı doğal kaynaklar, madenler ve öteki kaynaklar üzerinde haklara sahiptir. Egemenlik hakkının doğal bir uzantısı olarak kıyı devleti MEB’ye her türlü araç gereç yerleştirme ve orada bilimsel araştırma yapma hakkına sahiptir.”⁷⁸

Yunanistan, başta Meis Adası olmak üzere, Doğu Akdeniz’deki adaların da kıta sahanlığı ve MEB yaratabileceğini savunmakta ve bu doğrultuda maksimalist bir harita yaklaşımını benimsemektedir. Türkiye ise Meis Adası’nın 10 km²’lik küçük yüzölçümü ile Türkiye kıyılarına sadece 2 km uzaklıkta bulunmasına rağmen 40.000 km²’lik bir deniz yetki alanı oluşturmasının uluslararası hukuka aykırı olduğunu savunmaktadır. Türkiye, Doğu Akdeniz’de Yunanistan’ın maksimalist tezlerine karşı, hakkaniyete dayalı, müzakere odaklı ve uluslararası hukukla uyumlu bir sınırlandırma sürecini savunmakta, adaların anakara kıyıları kadar deniz yetki alanı yaratamayacağını vurgulamaktadır.

3.3.4. Libya ile Deniz Yetki Alanı Mutabakatı ve Bölgesel Yansımaları

“GKRY ve Yunanistan’ın uzun yıllar süren tek taraflı MEB ilanlarına karşı 27 Kasım 2019 tarihinde Lübnan ile yapılan Deniz Yetki Alanları Sınırlanma Anlaşması ile öncelikle Libya olası Yunanistan anlaşması ile kaybedeceği 40 bin km² alanı kurtarmıştır. Türkiye’nin Marmaris-Fethiye-Kaş kıyı hattından Libya’nın Ulusal Mutabakat Hükûmeti’nin (UMH) hâkim olduğu batı kısmında yer alan Derne-Tobruk ve Bardiyah kıyı hattına uzanan deniz alanları iki ülkenin kıta sahanlığı olarak belirlenmiştir. Anlaşma ile Türkiye, uluslararası deniz hukukuna dayandığı, Doğu Akdeniz’de ortay hattın ters tarafında kalan adaların kara suları dışında deniz yetki alanı olamayacağı savını uluslararası bir anlaşma ile pekiştirmiştir.”⁷⁹

Bu hat, Yunanistan’ın Girit, Kaşot, Kerpe ve Meis adaları üzerinden MEB oluşturma iddialarını büyük ölçüde geçersiz kılmakta ve Türkiye’nin “adalar anakara kadar deniz yetki alanı yaratamaz” tezini sahada somutlaştırmaktadır. Ayrıca mutabakat, Türkiye’nin Doğu Akdeniz’deki enerji arama ve sondaj faaliyetlerini hukuki bir temele oturtmuş; NAVTEX ilanları, sondaj gemilerinin konuşlandırılması ve kıta sahanlığı sınırlarının fiilen korunması gibi uygulamalara meşruiyet kazandırmıştır.

⁷⁸Arı ve Caşın, a.g.e., s. 160.

⁷⁹Telci ve Yorulmaz, a.g.e., s. 46-47.

Anlaşma, uluslararası düzeyde geniş yankı uyandırmış, Yunanistan ve GKRY, mutabakatı uluslararası hukuka aykırı olarak nitelendirmiştir. AB ve bazı batılı ülkeler Türkiye'ye karşı kınama ve yaptırım çağrılarında bulunmuşlardır. Ancak Türkiye, şekil 8'de gösterilen alanların, mutabakatın BM'ye bildirilmesi ve uluslararası hukuk normları çerçevesinde yürürlüğe girmesi ile meşruiyet kazandığını savunmaktadır. Libya ile yapılan bu mutabakat, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki stratejik varlığını güçlendirmiş, enerji güvenliği ve deniz yetki alanları konusundaki müzakerelerde önemli bir koz haline gelmiştir.

Şekil 8 Türkiye-Libya anlaşması sonrası BM'ye bildirilen Türk yetki alanı (URL-8, 2025).

3.3.5. Türkiye'nin EMGF Karşısındaki Tutumu

“2019 yılının Ocak ayında Kahire’de Mısır’ın ev sahipliğinde bir araya gelen ülkeler, doğalgaz sektöründe Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü (OPEC) benzeri bir örgütlenme, bir enerji karteli olarak EMGF’yi kurmuşlardır. Türkiye ve Lübnan’ın dışlandığı oluşumda Mısır, İsrail, GKRY, Filistin Özerk Yönetimi, Ürdün, İtalya ve Yunanistan kurucu ülkeler olarak yer almıştır.”⁸⁰ Forumun temel amacı, Doğu Akdeniz’de keşfedilen hidrokarbon kaynaklarının ekonomik ve teknik iş birliği çerçevesinde değerlendirilmesini sağlamak ve bu kaynakları Avrupa pazarlarına aktarmak olarak belirlenmiştir.

Türkiye, EMGF’ye üye ülkeler tarafından davet edilmemiş ve forumun kuruluş sürecinde dışlanmıştır. Bu durum, Türkiye tarafından bölgesel enerji iş birliği

⁸⁰Arı ve Caşın, a.g.e., s. 166.

mekanizmalarının siyasi amaçlarla kullanıldığı ve Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki haklarının görmezden gelindiği şeklinde değerlendirilmiştir. Özellikle Yunanistan ve GKRY'nin forumu kendi maksimalist deniz yetki alanı iddialarını meşrulaştırma aracı olarak kullanması, Türkiye açısından kabul edilemez bir durum olarak görülmektedir.

Türkiye, forumun Türkiye ve KKTC'ni dışlayan yapısının uluslararası hukukta geçerlilik taşımadığını vurgulamakta ve forumun kararlarının Doğu Akdeniz'deki deniz yetki alanı sınırlandırmalarını bağlayıcı kılmayacağını ifade etmektedir. Barbaros Hayrettin Paşa ve Oruç Reis gibi sismik araştırma gemileri ile Fatih, Yavuz ve Kanuni sondaj gemilerini aktif olarak görevlendirerek enerji denkleminin dışında bırakılma çabalarını engellemeye çalışmakta, KKTC ile imzalanan ruhsat anlaşmaları, Libya ile 2019 yılında yapılan Deniz Yetki Alanı Mutabakatı ve enerji diplomasisi girişimleri aracılığıyla Doğu Akdeniz'de dengeyi sağlama çabasını sürdürmektedir. EMGF'yi bölgesel enerji iş birliğinin değil, dışlayıcı bir bloklaşmanın ürünü olarak görmekle birlikte, bu forumun Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki meşru haklarını ortadan kaldırma girişimi olduğuna dikkat çekmektedir. Uluslararası hukuk ve hakkaniyet ilkesine dayalı, tüm bölge aktörlerini kapsayan ve Kıbrıs Türk halkının haklarını gözeten kapsayıcı bir enerji iş birliği modeli gerektiğini savunmaktadır.

3.4. Stratejik Zorluklar ve Jeopolitik Vizyon

Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de izlediği enerji ve güvenlik stratejileri, sadece fırsatlarla değil aynı zamanda çok boyutlu stratejik zorluklarla da şekillenmektedir. Bölgedeki jeopolitik denklemin giderek karmaşıklaşması, Türkiye'yi hem diplomatik hem de askeri düzeyde çok yönlü bir vizyon geliştirmeye zorlamaktadır. Bu çerçevede jeopolitik vizyon, Türkiye'nin karşı karşıya kaldığı dışlayıcı politikaları aşma, uluslararası sistemde konumunu pekiştirme ve uzun vadeli ulusal çıkarlarını garanti altına alma arayışına dayanmaktadır.

Diplomatik izolasyon ve dışlayıcı politikalarla mücadele alt başlığı altında, Doğu Akdeniz'de kurulan bölgesel ittifakların Türkiye'yi dışlama girişimleri ve Türkiye'nin bu duruma karşı geliştirdiği diplomatik ve askeri yanıtlar ele alınacaktır. Ardından küresel güç rekabetinde Türkiye'nin konumu ve caydırıcılık stratejisi alt başlığı altında, AB, ABD, Rusya ve Çin gibi küresel aktörlerin Doğu Akdeniz'deki rekabeti karşısında Türkiye'nin nasıl bir stratejik denge kurmaya çalıştığı ve denizlerdeki çıkarlarını korumak amacıyla geliştirdiği askeri, diplomatik ve hukuki araçlar bütüncül bir çerçevede ele alınacaktır. Mavi Vatan doktrinini kapsamında düzenlenen tatbikatlar, bölgedeki askeri güç ve enerji sahalarının güvenliği, enerji diplomasisi girişimleri gibi

unsurlar incelenecektir. Bu çerçevede, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'e yönelik stratejisinin, diplomatik dışlanmayı kırmayı hedefleyen çok yönlü girişimlere, küresel güç rekabetinde esnek denge politikalarına ve deniz güvenliğini merkez alan bütüncül bir caydırıcılık anlayışına dayandığı ortaya konulacaktır.

3.4.1. Diplomatik İzolasyon ve Dışlayıcı Politikalarla Mücadele

“Doğu Akdeniz'deki deniz yetki alanları uyuşmazlığı GKRY ve Yunanistan ikilisi tarafından uluslararası arenaya taşınmakta, ikili ve çok taraflı uluslararası oluşum ve girişimler ile Türkiye bölgeden izole edilmeye çalışılmaktadır.”⁸¹ Bu bağlamda kurulan EMGF, Türkiye'nin dışlandığı en somut bölgesel platformlardan biridir. Mısır, İsrail, Yunanistan, GKRY, Ürdün, İtalya ve Filistin'in yer aldığı bu forum, bölgesel enerji kaynaklarının ortak işlenmesi ve Avrupa'ya taşınması konusunda iş birliği yapmayı hedeflerken Türkiye'yi bilinçli olarak devre dışı bırakmıştır. Bu durum hem enerji projelerinden elde edilecek ekonomik faydaların hem de diplomatik görünürlüğü sınırlandırılması amacını taşımaktadır.

AB'de çoğu zaman GKRY ve Yunanistan'ın tezlerine destek vererek Türkiye'nin diplomatik yalnızlığını derinleştirmesine neden olmaktadır. Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de sürdürdüğü sondaj faaliyetlerine karşı zaman zaman yaptırım kararları gündeme getirmekte, bazı Türk şirketleri ve yetkililerine yönelik kısıtlamalar uygulamaktadır. Bu tür kararlar, Türkiye'nin bölgedeki faaliyetlerini uluslararası hukuka aykırı gösterme çabasının parçası olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca ABD'nin son yıllarda Yunanistan ve GKRY ile askeri iş birliğini artırması, liman ve üs anlaşmaları imzalaması ve bölgedeki enerji projelerine destek vermesi, Türkiye'nin karşı karşıya kaldığı dışlanma politikalarını daha da pekiştirmiştir. Bu çerçevede, AB'nin kurumsal desteği, ABD'nin askeri ve siyasi angajmanı ile Mısır-Yunanistan-GKRY üçgeninin bölgesel ittifakı, Türkiye'yi sistematik bir yalnızlaştırma stratejisi ile karşı karşıya bırakmaktadır. Bu strateji, yalnızca enerji diplomasisinde değil, bölgesel güvenlik mimarisi ve uluslararası meşruiyet zemininde de Türkiye'yi sınırlandırma amacını taşımaktadır. Buna ek olarak, İsrail'in bölgedeki enerji projelerinde aktif rol alması ve Yunanistan ile GKRY'nin koordinasyonu, Türkiye'yi uluslararası enerji ve güvenlik süreçlerinden sistematik olarak izole etmeye yönelik bir koordinasyon üçgeni oluşturmuştur. Bu üçlü, Türkiye'nin enerji diplomasi hamlelerini sınırlarken, bölgesel projelerdeki siyasi ve ekonomik avantajları kendi lehlerine kullanmayı hedeflemektedir.

⁸¹Cihat Yaycı, *Libya Türkiye'nin Denizden Komşusudur*, ASAM Yayınları, İstanbul, 2019, s.28

Diplomatik izolasyonun bir diğer boyutu, uluslararası kamuoyu ve söylem düzeyinde ortaya çıkmaktadır. Yunanistan ve GKRY, Türkiye'yi agresif ve statükoyu bozan aktör olarak konumlandırmaya çalışmakta, bu söylemi AB ve ABD başta olmak üzere uluslararası aktörlere kabul ettirme çabasına girmektedir. Ancak Türkiye'nin Rusya, Katar ve Azerbaycan gibi aktörlerle enerji alanında geliştirdiği iş birlikleri çok kutuplu dünya düzenine uyumlu bir şekilde hareket ettiğini göstermektedir.

Türkiye açısından bu izolasyon politikaları, yalnızca enerji projelerinden dışlanma meselesi değil, aynı zamanda Doğu Akdeniz'de jeopolitik varlığını sınırlandırmaya yönelik bir strateji olarak görülmektedir. Bu bağlamda Türkiye, KKTC ile yakın iş birliği, aktif deniz gücü varlığı ve çok yönlü dış politika araçlarıyla bu politikaları kırmaya çalışmaktadır. Uzun vadeli jeopolitik vizyon açısından bakıldığında, Türkiye'nin bu izolasyon politikalarını aşabilmesi, yalnızca askeri caydırıcılıkla değil, aynı zamanda kapsamlı enerji diplomasisi ve yeni uluslararası iş birlikleriyle mümkün olacaktır.

3.4.2. Küresel Güç Rekabetinde Türkiye'nin Konumu ve Caydırıcılık Stratejisi

ABD'nin Doğu Akdeniz politikası, bir yandan enerji arz güvenliğini çeşitlendirme, diğer yandan Rusya'nın Avrupa enerji pazarındaki etkisini kırma hedefleri üzerine şekillenmektedir. Bu çerçevede Washington, Yunanistan ve GKRY ile askeri iş birliğini artırmış, İsrail ve Mısır'ın enerji projelerine destek vermiştir. Bu durum, Türkiye'nin enerji projelerinden dışlanmasına yol açarken aynı zamanda diplomatik ve askeri caydırıcılığını artırmasını zorunlu kılmıştır.

AB ülkeleri doğalgaz arzında Rusya'ya alternatif olarak bölge kaynaklarını önemsemekte ve yapılan anlaşmalar ile enerjinin deniz altına inşa edilecek boru hattı ile Avrupa'ya taşınması planlanmaktadır. AB, enerji kaynaklarını çeşitlendirme hedefi doğrultusunda Doğu Akdeniz'i önemli bir alternatif olarak görmektedir. Ancak AB, GKRY ve Yunanistan'ın tezlerine destek vererek Türkiye'yi çoğu zaman karşı cephede konumlandırmıştır. Bu durum, Türkiye'nin AB ile ilişkilerinde gerilime neden olmuş, aynı zamanda Türkiye'yi alternatif ittifak arayışlarına yöneltmiştir.

Rusya ise Suriye iç savaşındaki askeri varlığı ve Tartus deniz üssü aracılığıyla Doğu Akdeniz'de kalıcı bir güç olmayı başarmıştır. Rusya, enerji politikalarını jeopolitik araç olarak kullanmakta ve hem Avrupa'ya doğalgaz ihracatını sürdürmek hem de bölgedeki enerji projelerinde söz sahibi olmak istemektedir. Türkiye açısından Rusya, bir yandan rekabet edilen bir aktör iken diğer yandan enerji iş birliği yapılan

stratejik bir partner konumundadır. TürkAkım projesi bu ikili ilişkinin somut örneklerinden biridir.

Çin ise ‘Kuşak ve Yol Projesi’ çerçevesinde Doğu Akdeniz’de liman yatırımlarına ve deniz ticaret yollarına önem vermektedir. Pire Limanı üzerinden Avrupa’ya açılan Çin, bölgede doğrudan enerji rekabetine girmese de lojistik ve ticari varlığıyla jeopolitik denklemin bir parçası haline gelmiştir. Bu durum, Türkiye açısından yeni iş birliği fırsatları getirmesinin yanında, Çin’in artan rekabetin parçası olma riskini beraberinde getirmektedir.

Küresel güçlerin rekabeti bölgede Türkiye’yi hem zorluklarla hem de fırsatlarla karşı karşıya bırakmaktadır. Türkiye, bu denklemde haklarını korumanın yanı sıra, enerji diplomasisini çeşitlendirmek, askeri caydırıcılığını artırmak ve yeni ittifak ilişkileri geliştirmek durumundadır. Dolayısıyla Türkiye’nin uzun vadeli jeopolitik vizyonu, küresel güçler arasındaki denge politikalarını doğru yönetmesini gerektirmektedir.

Türkiye’nin Doğu Akdeniz’deki en önemli jeopolitik meselelerinden biri, deniz güvenliğidir. Bölgedeki enerji kaynaklarının paylaşımına yönelik tartışmalar, yalnızca diplomatik düzeyde değil, aynı zamanda askeri dengeler üzerinden de şekillenmektedir. Yunanistan ve GKRY’nin tek taraflı MEB ve ruhsat ilanları karşısında Türkiye, haklarını korumak amacıyla caydırıcı askeri gücünü öne çıkarmaktadır. Bu bağlamda, Türk Deniz Kuvvetleri’nin bölgedeki sürekli varlığı, deniz yetki alanlarının korunmasında temel unsur haline gelmiştir. Donanmanın gelişmiş fırkateynleri, korvetleri, denizaltıları ve insansız hava araçları ile desteklenen deniz devriyeleri, Türkiye’nin sahadaki caydırıcılığını artırmaktadır. Özellikle sondaj ve sismik araştırma gemilerinin faaliyetlerine, deniz ve hava unsurlarının refakat etmesi, Türkiye’nin enerji haklarını askeri olarak koruma altına aldığını göstermektedir.

Türkiye, son dönemde Doğu Akdeniz’de yaşanan gelişmelere paralel olarak askeri gücünü artırma yoluna gitmiştir. Bir taraftan NATO üyesi olmanın bilinciyle hareket etmekte, diğer taraftan ulusal çıkarlarını ve güvenliğini gözetken bağımsız bir yaklaşım izlemektedir. Bölgede son dönemlerde tarihinin en büyük deniz tatbikatlarını gerçekleştiren Türkiye “savaş gemileriyle, GKRY’nin hukuksuz bir şekilde verdiği arama ruhsatlarıyla yabancı şirketlerin doğalgaz aramak için Kıbrıs açıklarına gönderdikleri gemileri engellemiştir.”⁸²

⁸²Sefa Karahasan, “Türkiye’nin Doğu Akdeniz’de Kararlı Duruşu Sürüyor”, *Hürriyet*, 23 Şubat 2018, <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/turkiyenin-dogu-akdenizde-kararli-durusu-suruyor-40751082> (Erişim Tarihi: 10.09.2025)

Türkiye, aynı zamanda bölgedeki en büyük deniz gücü kapasitesine sahip ülkelerden biridir. Büyük savaş gemisi üretebilen tek ülke olan Türkiye, deniz gücünün büyük çoğunluğunu fırkateynlerden oluşturmaktadır. “Türkiye’nin sahip olduğu deniz gücünün su üstü muharip kısmı 16 fırkateyn, 10 korvet ve 19 hücumbottan oluşmaktadır. Denizaltı gücünde ise Türkiye 12 denizaltı ile bölgenin en büyük denizaltı filosuna sahiptir.”⁸³ Deniz harbinde önemli bir yere sahip olan helikopter kısmında ise “Türk Deniz Kuvvetleri’nde 11 Bell-212 ve 18 S-70B Seahawk helikopteri bulunmaktadır.”⁸⁴

Hava gücü sınıfında ise Türkiye F-16’ların geliştirilmesine yönelik çalışmalarına devam etmektedir. “Hava gücünde 260 adet F-16 ve 20 adet F-4 bulunmaktadır.”⁸⁵ “Kendi hava-hava füzelerini üretmek amacıyla da çalışmalarına devam eden Türkiye bu kapsamda geliştirilen ‘Gökdoğan’ ve ‘Bozdoğan’ füzelerinde önemli bir ilerleme kaydetmiştir.”⁸⁶ Savunma şirketleri aracılığıyla İnsansız Hava Aracı (İHA) ve Silahlı İnsansız Hava Aracı (SİHA) teknolojisinde gerçekleştirilen gelişmeler sayesinde Türkiye Ege ve Akdeniz’de caydırıcılığını attırmaktadır. Ayrıca, Silahlı İnsansız Deniz Araçları (SİDA) kullanımıyla deniz gözetleme ve caydırıcılık kapasitesi artırılmış, kritik bölgelerde sürekli devriye ve operasyonel esneklik sağlanmıştır.

Hava savunma kısmında ise yeni tehditlere karşı yetersiz olarak değerlendirilen “50 kilometre menzilli Hawk füzelerini elinde bulunduran Türkiye”⁸⁷, sorunun çözümü için yoğun çaba sarf etmektedir. “Türkiye, ABD’nin yaptırım tehditlerine rağmen dört bataryadan oluşan iki adet S-400 sistemi için Rusya ile 2,5 milyar dolarlık bir anlaşma yapmış, 2019 yılında S-400’ün ilk malzemeleri Ankara’daki Mürted Hava Meydanı’na gelmiştir.”⁸⁸

Türkiye’nin çok katmanlı deniz güvenliği doktrini, yalnızca donanma gücüne dayanmamaktadır. KKTC ile iş birliği devam ederken, “Libya’daki UMH’ne askeri destek ve deniz danışmanlığı sağlanmış”⁸⁹, Libya açıklarında deniz devriyeleri ve güvenlik iş birliği ile bölgesel istikrarın sağlanmasına katkı sunmuştur. “Somali’de

⁸³İnat, Ataman ve Duran, a.g.e., s. 98-102.

⁸⁴İnat, Ataman ve Duran, a.g.e., s. 103.

⁸⁵İnat, Ataman ve Duran, a.g.e., s. 114.

⁸⁶“İlk Milli Hava Füzeleri Gökdoğan ve Bozdoğan’ın Yerden Balistik Atışları Başarıyla Gerçekleştirildi.”, *Aksam*, 25 Mart 2018. <https://www.aksam.com.tr/guncel/ilk-milli-hava-fuzeleri-gokdogan-ve-bozdoganin-yerden-balistik-atislari-basariyla-gerceklestirildi/haber-720094> (Erişim Tarihi: 10.09.2025)

⁸⁷Merve Seren, “Turkey’s Quest for a National Missile Defense System: Prospects and Challenges”, *SETA Analiz*, 26, Nisan 2017, s. 20, <https://media.setav.org/en/file/2017/04/turkeys-quest-for-a-national-missile-defense-system.pdf> (Erişim Tarihi: 04.11.2025)

⁸⁸“S-300 ve S-400’ü Olan Ülkeler”, *Stratejik Ortak*, 19 Kasım 2019. <https://stratejikortak.com/2019/11/s300-s400-kullanan-ulkeler.html> (Erişim Tarihi: 11.09.2025)

⁸⁹Mücahit Aydemir, “Libya Deniz Kuvvetleri TSK’nın Eğitim ve Danışmanlığı ile Profesyonelleşiyor”, *Anadolu Ajansı - AA*, 18 Aralık 2021, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/libya-deniz-kuvvetleri-tsknin-egitim-ve-danismanligi-ile-profesyonellestiyor/2450690> (Erişim Tarihi: 28.11.2025)

deniz güvenliği iş birliği kapsamında Hobyö ve Kismayo limanları ile Somali kıyılarında deniz devriyeleri, anti-piracy (korsanlarla mücadele) faaliyetleri ve eğitim programları yürütmüştür.”⁹⁰ Diğer bölgelerde de deniz güvenliği mekanizmaları kurmakta, enerji diplomasi girişimlerinde bulunmakta, uluslararası hukuk argümanları ve ittifak politikaları ile destekler sağlamaktadır. Bu yaklaşım, sert güç ve yumuşak güç unsurlarını bir araya getirerek bölgesel güç projeksiyonunu mümkün kılmaktadır.

Ayrıca, Mavi Vatan doktrini çerçevesinde düzenlenen geniş ölçekli tatbikatlar, hem bölgedeki askeri kapasitenin görünür kılınması hem de muhtemel müdahalelere karşı caydırıcılık oluşturması açısından stratejik rol oynamaktadır. Özellikle “2025 yılında yapılan Mavi Vatan Tatbikatı, Türkiye’nin üç denizde eş zamanlı olarak icra ettiği en kapsamlı deniz tatbikatı olmuş”⁹¹, Doğu Akdeniz’deki deniz hâkimiyetine vurgu yapmıştır. Bunun yanı sıra “2025 yılında icra edilen Şehit Yüzbaşı Cengiz Topel Akdeniz Fırtınası”⁹² ve “Denizkurdu Tatbikatları donanmanın hareket kabiliyetini ve uluslararası sularda etkinliğini göstermiştir.”⁹³ Bu tatbikatlarda denizaltı harbi, amfibi hareket ve hava-deniz koordinasyonuna yönelik senaryolar işlenerek, Türkiye’nin olası krizlere karşı hazırlıklı olduğu ortaya konmuştur.

Türkiye’nin Doğu Akdeniz’de sahip olduğu hareket kabiliyeti, yalnızca mevcut hakların savunulması için değil, aynı zamanda uzun vadeli jeopolitik vizyonunun bir parçası olarak bölgesel güç gösterimini sağlamaktadır. Son dönemde düzenlenen geniş ölçekli tatbikatlar da Türkiye’nin caydırıcılığını pekiştirmektedir. Deniz yetki alanlarının güvenliği, diplomatik müzakereler ve hukuki argümanlarla desteklense de, sahadaki askeri caydırıcılık unsuru bu stratejinin merkezinde yer almaktadır. Türkiye, güçlü donanması, teknolojik imkânları, enerji diplomasisi, uluslararası hukuk argümanları ve bölgesel ittifaklarıyla Doğu Akdeniz’de hak ve çıkarlarını koruma kararlılığını açıkça ortaya koymaktadır. Bu çok katmanlı yaklaşım, sert güç ve yumuşak güç unsurlarını dengeli bir şekilde kullanarak Türkiye’nin bölgedeki stratejik konumunu güçlendirmektedir.

⁹⁰Mustafa Emir Bilgen, “Türkiye ve Somali Deniz Güvenliği Anlaşması”, *MaviVatan.Net*, 13 Mart 2024, <https://mavivatan.net/turkiye-somali-deniz-guvenligi-anlasmasi/> (Erişim Tarihi: 28.11.2025)

⁹¹“Mavi Vatan – 2025 Tatbikatı”, *MaviVatan.Net*, 13 Ocak 2025, <https://mavivatan.net/mavi-vatan-2025-tatbikati/> (Erişim Tarihi: 28.11.2025)

⁹²“Şehit Yüzbaşı Cengiz Topel Akdeniz Fırtınası - 2025 Tatbikatı Sadrazamköy’de Devam Ediyor”, *Anadolu Ajansı – AA*, 12 Eylül 2025, <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/sehit-yuzbasi-cengiz-topel-akdeniz-firtinasi-2025-tatbikati-sadrazamkoyde-devam-ediyor/3684888> (Erişim Tarihi: 28.11.2025)

⁹³Fatma Sevinç Çetin, “Denizkurdu - I / 2025 Tatbikatı Başladı” *Anadolu Ajansı – AA*, 07 Ekim 2025, <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/denizkurdu-i-2025-tatbikati-basladi/3709242> (Erişim Tarihi: 28.11.2025)

4. DOĞU AKDENİZ'DE KIBRIS'IN ROLÜ VE TÜRKİYE AÇISINDAN ÖNEMİ

4.1. Kıbrıs Adası'nın Jeopolitik, Enerji ve Savunma Potansiyeli

Kıbrıs Adası, Doğu Akdeniz'in merkezinde yer alan jeopolitik konumu, enerji kaynaklarına yakınlığı, askeri ve stratejik değeri bakımından önemli bir noktada bulunmakta, Avrupa, Asya ve Afrika kıtalarının kesişim noktasında yer almakta, Orta Doğu'ya açılan deniz yollarını kontrol edebilmesi ve enerji koridorlarının güvenliği açısından kritik bir önem taşımaktadır. Bu nedenle, Kıbrıs yalnızca bölgesel değil, küresel jeopolitik dengelerin şekillenmesinde etkili bir unsur olarak öne çıkmaktadır.

Kıbrıs Adası'nın kısa tarihi alt başlığında adanın tarihsel gelişimi, sömürge dönemlerinden itibaren değişen egemenlik yapıları ve Kıbrıs sorunu kısaca incelenecektir. Kıbrıs Adası'nın jeopolitik konumu: savunma ve güvenlik kapasitesinin stratejik değerlendirmesi alt başlığında, adanın coğrafi ve stratejik konumunun bölgesel ve küresel güç politikalarındaki rolü, Kıbrıs'ın askeri ve stratejik önemi, Türkiye'nin bölgesel güvenlik politikaları açısından taşıdığı değer ve adadaki güvenlik yapılanmasının Doğu Akdeniz dengelerine etkisi analiz edilecektir. KKTC'nin liman, altyapı ve turizm potansiyeli alt başlığında Gazimağusa ve Girne limanlarının stratejik önemi, enerji transferi ve lojistik ağlardaki potansiyeli, ayrıca turizm ve ekonomik kalkınma bağlamında yarattığı fırsatlar değerlendirilecektir. Kıbrıs Adası'nda enerji kaynakları ve MEB alanları alt başlığında adanın çevresindeki hidrokarbon rezervleri, Türkiye-KKTC ruhsatlandırma alanları ve yenilenebilir enerji potansiyelleri incelenecektir. Bu çerçevede, Kıbrıs Adası'nın Doğu Akdeniz'de yalnızca coğrafi bir konumdan ibaret olmadığı; enerji kaynakları, stratejik limanları, askeri kapasitesi ve jeopolitik konumuyla bölgesel güç dengelerini şekillendiren çok boyutlu bir aktör niteliği taşıdığı ortaya konulacaktır.

4.1.1. Kıbrıs Adası'nın Kısa Tarihi

M.S. 395 yılında Roma İmparatorluğu, Batı ve Doğu Roma şeklinde iki kısma ayrılmıştır. Kıbrıs Adası ise Doğu Roma İmparatorluğu'nun hâkimiyet alanı içerisinde kalmıştır. Selçuklu Sultanı Gıyaseddin Keyhüsrev'in 1207 senesinde Antalya'yı fethetmesi itibarıyla de Türklerin Akdeniz ve Kıbrıs Adası ile ilişkileri başlamıştır. 1400'lü yıllarda Anadolu ve Ortadoğu'da hâkimiyet sağlayan Osmanlı Devleti Doğu

Akdeniz’de mutlak hâkimiyet sağlamak ve Kıbrıs Adası’nı fethedip Akdeniz’i devletin gölü haline getirmek istemiştir. 1517 yılında korsanların zulmü karşısında Yavuz Sultan Selim tarafından kuşatılan ada tam anlamıyla fethedilememiş, yapılan antlaşma ile Kıbrıs Adası haraca bağlanmıştır. 1519 ve 1525 yılları arasında Akdeniz Osmanlı’nın bir gölü haline gelmiş, Ada’da ise Venedikliler yıllık vergi vererek egemenlik sürdürmüşlerdir. Ada çevresinde korsanlarla karşı, Osmanlı Devleti donanmaları güvenlik sağlamıştır. 1 Ağustos 1571 senesinde Venediklilerin elinde bulunan Kıbrıs Adası fethedilmiş ve Osmanlı hâkimiyeti başlamıştır.

1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi, Rusya’nın 24 Nisan 1877’de Osmanlı Devleti’ne karşı savaş ilanı ile başlamış, 3 Mart 1878 tarihinde Ruslarla Ayastefanos Antlaşması imzalanmıştır. “Doğu Anadolu’nun kapısı olan Kars, Ardahan, Doğu Karadeniz’in en kıymetli limanı olan Batum liman şehri Ruslarca işgal edilmiş, bu antlaşmayla da bu şehirler Ruslara bırakılmıştır. Batı da ise Romanya, Sırbistan ve Bulgaristan birer prenslik haline gelmiştir.”⁹⁴ Sultan Abdülhamid sıcak denizlere inme hayalleri olan Rusları engellemek amacıyla İngiltere ile müttefik olma yoluna gitmiştir. İngiltere, askeri birliklerini Kıbrıs Adası’nın güneyinde bulunan Larnaka ve Limasol ilçelerine çıkarmış, 6 Ağustos 1878 tarihinde ise adada tam manada İngiliz yönetimi başlamıştır. Ruslarla 1918 yılında yapılan Brest-Litovsk Antlaşmasıyla, Kars, Ardahan ve Batum geri alınmış, fakat İngiltere 1960 yılına kadar adadan çıkmamıştır.

1878 tarihinde ada yönetiminin İngiltere’ye geçmesiyle, Yunanistan’ın “Enosis”⁹⁵ talepleri oluşmaya başlamıştır. 1914 1. Dünya Savaşı’nda Osmanlı Devleti ve İngiltere farklı ittifaklar içerisinde bulunmuş, bunun neticesinde İngiltere tek taraflı aldığı kararla adayı ilhak etmiştir. Türkiye bu kararı 1923 Lozan Barış Antlaşması ile tanımıştır. 1930 sonrası İngiltere himayesinde bulunan Kıbrıs Adası’nın Yunanistan’a bağlanması düşüncesine karşılık olarak Türkiye, adanın Yunanistan ve Türkiye arasında paylaşılmasını öngören “Taksim Tezi”ni ortaya koymuştur. Yunanistan BM başvuruları sonucunda istedikleri sonucu alamayınca “1952 yılında ise başkentte Ethniki Organosis Kiprion Agoniston (EOKA)⁹⁶ örgütü kurulmuş ve bu teşkilat çeşitli eylemler yapmaya başlamıştır.”⁹⁷ “1957 yılında Kıbrıslı Rumların EOKA örgütüne

⁹⁴İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, Türk Tarih Kurumu, 1988

⁹⁵Enosis, 1930’lu senelerde Birleşik Krallık idaresinde bulunan Kıbrıs Adası’nın “Yunanistan’a bağlanması” anlamında kullanılmıştır, “EOKA ve Enosis Ne Anlama Geliyor?”, NTV, 2021, <https://www.ntv.com.tr/turkiye/eoka-ve-enosis-ne-anlama-geliyor,ofsWoZaSi02EJQRRBCBWUw> (Erişim Tarihi: 20.10.2025)

⁹⁶EOKA, EOKA’nın açılımı Ethniki Organosis Kipriaotü Agönos’tir. Anlamı ise Kıbrıs Mücadelesi Ulusal Örgütü’dür. EOKA, Kıbrıs’ta Britanya yönetiminin sonlanması ve adanın Yunanistan’a bağlanması için uğraşan Kıbrıslı Rum silahlı örgüttür, “EOKA ve Enosis Ne Anlama Geliyor?”, NTV, 2021, <https://www.ntv.com.tr/turkiye/eoka-ve-enosis-ne-anlama-geliyor,ofsWoZaSi02EJQRRBCBWUw> (Erişim Tarihi: 20.10.2025)

⁹⁷Melek M. Fırat, *Türk Dış Politikası*, İletişim Yayıncılık, İstanbul, 2009, s. 600.

karşı faaliyet göstermek üzere “Türk Mukavemet Teşkilatı (TMT)”⁹⁸ kurulmuş, 1958'de fiili olarak faaliyet göstermeye başlamıştır.”⁹⁹ “İngiltere 1960 yılında hem Yunanistan’ın hem de Türkiye’nin garantörlüğünü üstlenmiş buna bağlı olarak Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmuştur.”¹⁰⁰ 1963 yılında Rum yönetimi adadaki tansiyonu yükseltmiş, EOKA aracılığıyla silahlı faaliyetlerde bulunarak, ortak hakları kendi lehlerine çevirmeye çalışmışlardır.

1974 yılında Türkiye, Rumların soykırım niteliğinde yapmış olduğu silahlı faaliyetlere karşı adadaki Türklerin güvenliğini sağlamak amacıyla Kıbrıs Barış Harekâtı’nı başlatmıştır. Harekat sonucu ada ikiye bölünmüş, “1975 yılında nüfus mübadelesi yaşanmış ve adada ikili bir durum ortaya çıkmıştır.”¹⁰¹ “Kıbrıs Adası Türk Federe Devlet Meclisi’nin 17 Haziran 1983 tarihinde aldığı kararla Kıbrıs Türk Halkı kendi kaderini tayin etme hakkına sahip olduğu vurgulanmış, 15 Kasım 1983 tarihinde KKTC ilan edilmiştir. Bu tarih itibarıyla adada huzur Türkiye garantörlüğünde tesis edilmektedir.”¹⁰²

4.1.2. Kıbrıs Adası’nın Jeopolitik Konumu: Savunma ve Güvenlik Kapasitesinin Stratejik Değerlendirmesi

“Akdeniz’de en büyük üçüncü ada olma özelliğine sahip olan Kıbrıs Adası’nın genel yüzölçümü 9.251 km², sahillerinin uzunluğu 782 km²’dir.”¹⁰³ “Ada Anadolu ve Ortadoğu’da gerçekleştirilecek stratejik hareketleri kontrol etmekte ve böylece Akdeniz’i Ortadoğu’ya açmakta ve kapamaktadır.”¹⁰⁴ Kıbrıs Adası’nın jeopolitiğine hâkim olan devletler hem Doğu Akdeniz’de ki enerji kanallarına ve ticari yollara yakınlık hem de askeri üstünlük gibi unsurlarda büyük bir avantaj sağlamaktadır. Kıbrıs Adası Akdeniz’den geçen ticaret yollarının uğrak alanı ve ikmal noktası olmuştur. Orta Doğu’ya ulaşma konusunda adayı vasıta olarak gören ülkeler, adayı üs olarak kullanmak istemiştir.

“Ticaret yolları üzerinde bulunması hasebiyle, Kıbrıs Adası’nın stratejik önemi daima artmış, zengin maden yatakları, ormanları ve ılıman iklimi sebebiyle adaya yakın her

⁹⁸Türk Mukavemet Teşkilatı (TMT), Kıbrıs’ın Rum halkının çoğunluğundan destek alan EOKA terör örgütüne karşı, Türklerin kendilerini ve Kıbrıs üzerindeki topraklarını savunmak için düşünce olarak 23 Kasım 1957, fiili olarak ise 31 Temmuz / 1 Ağustos 1958 yılında faaliyete geçmiştir., “Türk Mukavemet Teşkilatı (TMT)”, *MaviVatan.Net*, 2020, <https://mavivatan.net/turk-mukavemet-teskilati-tmt/> (Erişim Tarihi: 22.10.2025)

⁹⁹“Türk Mukavemet Teşkilatı (TMT)”, *MaviVatan.Net*, 2020, <https://mavivatan.net/turk-mukavemet-teskilati-tmt/> (Erişim Tarihi: 22.10.2025)

¹⁰⁰Ahmet C. Gazioğlu, *Kıbrıs’ta Türkler*, Kıbrıs, Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi Yayınları, 1994, s. 9-25.

¹⁰¹Fazıl Küçük, *Mücadelemizin Görkemli Günleri*, Der. Altay Sayıl. KKTC Dışişleri ve Savunma Bakanlığı, 2002

¹⁰²“KKTC’nin Kuruluşunun 26. Yılı”, *Dünya Gazetesi*, 15 Kasım 2009, <https://www.dunya.com/dunya/kktc039nin-kurulusunun-26-yili-haberi-96658> (Erişim Tarihi: 29.11.2025)

¹⁰³Halil Aytekin, *Kıbrıs’ta Monarga (Boğaztepe) Ermeni Lejyonu Kampı*, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2000

¹⁰⁴Rauf Denktaş, *Rauf Denktaş’ın Hatıraları*, İstanbul, Boğaziçi Yayınları., 1996, s. 56-58.

devletin iştahını kabartmıştır.”¹⁰⁵ “Süveyş Kanalı yolu ile Akdeniz’i Hint Okyanusu’na açan deniz ticaret rotası üzerinde bulunan ada, Süveyş Kanalı’nı uzaktan kontrol etmeye olanak sağlamanın yanında”¹⁰⁶, uygun deniz ve hava üssü karakteri ile Doğu Akdeniz’de deniz ve hava üstünlüğünü tesis edebilecek benzersiz bir uçak gemisi özelliğine sahiptir. “Bu sayede adada deniz ve hava üssü olan kuvvetler Orta Doğu’da ortaya çıkabilecek durumlara hızlı müdahale etme olanağı kazanmaktadır.”¹⁰⁷ şekil 9’da Kıbrıs Adası’nın jeopolitik konumunu gösteren bir harita sunulmuştur.

şekil 9. Kıbrıs Adası’nın jeopolitik konumu (URL-9, 2025).

Bunun yanı sıra, Kıbrıs’ın stratejik değeri yalnızca askeri üstünlükle sınırlı değildir. Enerji nakil hatlarının güvenliği, deniz ticaret rotalarının kontrolü ve bölgesel ittifakların şekillenmesinde Kıbrıs’ın sahip olduğu coğrafi avantajlar kritik rol oynamaktadır. Özellikle Doğu Akdeniz’de keşfedilen hidrokarbon kaynakları, Kıbrıs’ı enerji güvenliği ve bölgesel güç dengeleri açısından merkezi bir aktör haline getirmiştir. Bu durum, adaya hâkim olma mücadelesini yalnızca bölgesel değil, aynı zamanda küresel bir çıkar çatışmasına dönüştürmektedir.

Kıbrıs Adası, Avrupa, Asya ile Afrika kıtalarının kesişim noktasında bulunması nedeniyle tarih boyunca askeri ve stratejik açıdan büyük önem taşımıştır. Bu coğrafi konum, adayı yalnızca enerji güvenliği açısından değil, aynı zamanda bölgesel savunma dengelerinin ve güç projeksiyonunun merkez noktası haline getirmiştir. Günümüzde Kıbrıs, Doğu Akdeniz’deki deniz ulaştırma hatlarının, enerji nakil güzergâhlarının, hava

¹⁰⁵Ulvi Keser, “Doğu Akdeniz’de Güvenlik ve Kıbrıs Adasının Stratejik Pozisyonu”, *Atılım Sosyal Bilimler Dergisi*, 2012, s. 58. <https://library.dogus.edu.tr/mvt/pdf.php> (Erişim Tarihi: 01.10.2025)

¹⁰⁶Halil Fikret Alasya, *Tarihte Kıbrıs*, Lefkoşe: Türk Kùltür Derneği Yayınları, 1988, s.18.

¹⁰⁷İrfan Kaya Ülger, *Avrupa Birliği Kısıracında Kıbrıs Meselesi*, Ankara: Ahsen Yayıncılık, 2002, s. 303.

ve deniz gözetleme sistemlerinin, NATO ve AB'nin güvenlik stratejilerinin kesiştiği bir platform olarak öne çıkmaktadır.

Kıbrıs Adası, Süveyş Kanalı'na, Levant kıyılarına ve Anadolu'nun güney sahillerine olan yakınlığı nedeniyle Orta Doğu'daki askeri hareketliliklerin izlenmesi açısından eşsiz bir gözlem noktası işlevi görmektedir. Doğu Akdeniz'deki enerji sahalarına, deniz ulaştırma hatlarına ve hava devriye rotalarına olan hâkimiyetiyle, deniz-deniz ve deniz-hava kontrolü açısından stratejik bir avantaja sahiptir. Bu nedenle Kıbrıs, tarih boyunca deniz üsleri, radar sistemleri ve hava gözetleme altyapısı açısından yüksek yoğunlukta bir askeri yığınak alanı olmuştur.

1974 Kıbrıs Barış Harekâtı sonrasında adanın kuzeyinde tesis edilen KKTC ise, Türkiye'nin güvenlik stratejisinde ileri savunma hattı olarak değerlendirilmektedir. Türk Silahlı Kuvvetleri'ne bağlı Kıbrıs Türk Barış Kuvvetleri Komutanlığı (KTBK), adada konuşlu askeri unsur olup, barış ve caydırıcılık görevini sürdürmektedir. KTBK'nın varlığı, yalnızca KKTC'nin güvenliğini değil, aynı zamanda Doğu Akdeniz'de Türkiye'nin deniz ve hava stratejik derinliğini koruma amacı taşımaktadır. Lefkoşa, Gazimağusa ve Girne çevresinde konumlandırılan askeri tesisler, Türkiye'nin deniz gözetleme, hava kontrolü, radar izleme ve lojistik ikmal kapasitesine katkı sağlamaktadır. Özellikle Girne ve Gazimağusa limanları, askeri ve sivil lojistik destek faaliyetleri bakımından kritik konumda olup, gerektiğinde Doğu Akdeniz'de hızlı konuşlanma kapasitesi sunmaktadır. Ayrıca KKTC'de son yıllarda Türkiye tarafından geliştirilen İHA ve deniz karakol sistemleri ile Geçitkale Üssü'nün yeniden aktif hale getirilmesi, Türkiye'nin bölgedeki gözetleme ve keşif kapasitesini artırmıştır. Bu gelişmeler, Türkiye'nin çok katmanlı deniz güvenliği ve Mavi Vatan stratejilerinin parçası olarak değerlendirilmektedir.

GKRY, 1990'lı yıllardan itibaren güvenlik politikalarını büyük ölçüde AB ve Yunanistan ile koordineli şekilde yürütmektedir. “GKRY'nin savunma yapılanmasının temelini oluşturan Kıbrıs Ulusal Muhafız Ordusu (KUMO), Yunanistan Silahlı Kuvvetleri'nce eğitilmektedir.”¹⁰⁸ Ayrıca GKRY, İsrail, Fransa ve ABD gibi ülkelerle savunma iş birliği anlaşmaları imzalayarak Doğu Akdeniz'de enerji güvenliği ve deniz gözetimi alanlarında ortak tatbikatlar gerçekleştirmektedir. Ada'nın güneyinde bulunan Evangelos Florakis Deniz Üssü (MARİ) ve Andreas Papandreou Hava Üssü (PAPHOS), GKRY'nin hava-deniz operasyon kapasitesini artırmayı amaçlayan temel altyapılardır. “Fransa son yıllarda MARİ Deniz Üssü'nü kullanmak ve buraya askeri

¹⁰⁸“Rum Milli Muhafız Ordusu ile Yunan Silahlı Kuvvetleri'nden Ortak Eğitim”, *Kıbrıs Postası*, 29 Mayıs 2023, https://www.kibrispostasi.com/c58-GUNEY_KIBRIS/n473486-rum-milli-muhafiz-ordusu-ile-yunan-silahli-kuvvetlerinden-ortak-egitim (Erişim Tarihi: 01.10.2025)

amaçlı büyük gemilerini gönderebilmek için yeni tesisler inşa etmek hususunda GKRY ile bir anlaşmaya varmıştır.”¹⁰⁹ “Fransa ile GKRY arasındaki savunma iş birliği anlaşması 2017 yılında imzalanmış ve 2020 yılında yürürlüğe girmiştir.”¹¹⁰ “Anlaşmada Fransız donanmasının Kıbrıs’ın güneyinde doğalgaz araştırmaları yapan TOTAL firmasına ait gemileri de korumayı taahhüt ettiği belirtilmektedir.”¹¹¹ Benzer şekilde, İsrail ile 2017’den itibaren geliştirilen güvenlik ortaklığı ile enerji altyapısının korunması gibi alanlar işlevsel hale getirilmiştir.

“Kıbrıs Adası’ndaki Ağrotur (Akrotiri) ve Dikelya (Dhekelia) üsleri, 1960’tan sonra sömürge toprağı olarak değil de Birleşik Krallık’a ait birer askeri üs olarak muhafaza edilmiştir.”¹¹² Bu üsler, İngiltere’nin Orta Doğu’daki askeri operasyonları ve NATO’ya yönelik lojistik desteğı açısından kritik bir rol oynamaktadır. Akrotiri Üssü, özellikle İngiliz Kraliyet Hava Kuvvetleri’nin (RAF) Suriye ve Irak’taki operasyonlarına destek sağlaması bakımından bölgedeki en önemli hava üslerinden biridir. Bu üsler aynı zamanda ABD ve NATO güçlerinin geçici konuşlanmalarına da açıktır. Dolayısıyla Kıbrıs, NATO’nun doğu kanadında doğrudan yer alması da ittifakın güney kanadının lojistik destek noktası işlevini görmektedir. Ayrıca AB’nin Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası (OGSP) çerçevesinde GKRY, AB’nin Akdeniz “İrini Operasyonu”¹¹³ gibi güvenlik misyonlarına aktif katkı sağlamaktadır.

Kıbrıs Adası’nın güvenlik mimarisi, bölgesel güç dengeleri ve çok katmanlı güvenlik ilişkileri üzerinden şekillenmektedir. Türkiye ve KKTC’nin askeri varlığı, Türk-Yunan dengesinin korunması açısından belirleyici bir unsur olurken, GKRY, AB ve batılı müttefikleriyle kurduğu ilişkilerle batı blokunun ileri gözetleme noktası haline gelmiştir. Bu durum, adayı jeopolitik bir rekabet alanına dönüştürmektedir. Doğu Akdeniz’de enerji kaynaklarının keşfiyle birlikte, deniz yetki alanlarının korunması, enerji altyapısının güvenliği ve deniz ticaret yollarının emniyeti öncelikli güvenlik

¹⁰⁹“Cyprus, France Reportedly Agree On Use of Naval Base”, *Ekathimerini*, 16 Mayıs 2019. <https://www.ekathimerini.com/news/240536/cyprus-france-reportedly-agree-on-use-of-naval-base/> (Erişim Tarihi: 01.11.2025)

¹¹⁰“Defense Cooperation Agreement Between Cyprus and France Comes Into Force”, *Naval News*, 06 Ağustos 2020. <https://www.navalnews.com/naval-news/2020/08/defense-cooperation-agreement-between-cyprus-and-france-comes-into-force/> (Erişim Tarihi: 01.11.2025)

¹¹¹Sina Kısacık ve Fahri Erenel, “Doğu Akdeniz Güvenlik Algılamaları Bağlamında, Kalıcı Yapılandırılmış İşbirliği Savunma Anlaşması (The Permanent Structured Cooperation – PESCO) ve Enerji Güvenliği Meselelerinin Avrupa Birliği-Türkiye İlişkilerine Olası Yansımalarını Anlamak”, *Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi*, 2 (1), 2019, s. 68, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/856440> (Erişim Tarihi: 04.11.2025)

¹¹²Hakan Dumlu, “Kıbrıs’taki İngiliz Üslerinin Jeopolitik ve Jeostratejik Açından Önemi”, *Journal of Anglo-Turkish Relations*, 3 (1), Ocak 2022, s. 135, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1943892> (Erişim Tarihi: 04.11.2025)

¹¹³İrini Operasyonu, BM’nin Libya’ya yönelik silah ambargosunun denetlenmesi için Avrupa Birliği (AB) tarafından Akdeniz’de başlatılan tartışmalı bir operasyon olma özelliğı taşıyor, Barış Seçkin, “İrini Operasyonu, Türk Gemisine Yönelik Denetimin Türkiye’nin İzni Olmadan Yapıldığını Kabul Etti”, *Anadolu Ajansı - AA*, 23 Aralık 2020, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/irini-operasyonu-turk-gemisine-yonelik-denetimin-turkiyenin-izni-olmadan-yapildigini-kabul-etti/2053409> (Erişim Tarihi: 24.10.2025)

gündemleri haline gelmiştir. Kıbrıs'ın kuzeyinde Türkiye ve KKTC'nin, güneyinde ise GKRY, Yunanistan ve müttefik ülkelerin askeri faaliyetleri, askeri caydırıcılığın ve stratejik dengelemenin sürdürülebilirliğini zorunlu kılmaktadır.

Kıbrıs Adası'nın savunma ve güvenlik kapasitesi, yalnızca adanın kendisiyle sınırlı kalmayıp, Doğu Akdeniz'deki jeopolitik denklemin bütününe etkilemektedir. Türkiye ve KKTC açısından Kıbrıs, Mavi Vatan'ın merkezinde yer alan bir savunma hattı, GKRY ve batılı müttefikleri açısından ise AB'nin enerji güvenliği ve doğu sınırlarının koruma hattı niteliğindedir.

4.1.3. KKTC'nin Liman, Altyapı ve Turizm Potansiyeli

Kıbrıs Adası, deniz ulaşımı, ticaret ve askeri lojistik açısından stratejik bir merkez konumundadır. Ada üzerindeki liman altyapısı, yalnızca ekonomik ve ticari faaliyetlerin yürütülmesi açısından değil, aynı zamanda enerji güvenliği, askeri lojistik ve bölgesel stratejik denge bakımından da kritik öneme sahiptir. Özellikle Gazimağusa ve Girne limanları, KKTC'nin deniz ulaşımında, hem ekonomik hem de stratejik açıdan temel dayanaklarını oluşturmaktadır.

Gazimağusa Limanı, Doğu Akdeniz'in en elverişli doğal limanlarından biri olup, coğrafi konumu itibarıyla Türkiye, Levant kıyıları ve Süveyş Kanalı arasındaki deniz trafiğinin orta noktasında yer almaktadır. Bu özellik, limanı hem enerji taşımacılığı hem de lojistik destek açısından önemli kılmaktadır. Gazimağusa'nın geniş kıyı şeridi ve derin liman yapısı, LNG terminalleri, akaryakıt depolama tesisleri ve potansiyel deniz altı boru hatları için uygun fiziki koşulları da bünyesinde barındırmaktadır. Türkiye ile KKTC arasında kurulabilecek doğalgaz ve petrol transfer hatları açısından da lojistik bakımından stratejik bir üs olarak değerlendirilmektedir. Bu kapsamda, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de yürüttüğü enerji politikaları çerçevesinde, Gazimağusa Limanı enerji ikmal ve ikincil depolama faaliyetleri için önemli bir potansiyel taşımaktadır.

Girne Limanı ise coğrafi olarak adanın kuzey cephesinde, Türkiye kıyılarına en yakın noktada yer almakta ve bu yönüyle sivil deniz taşımacılığı ve turizm faaliyetlerinin merkezlerinden biri konumundadır. Özellikle kısa mesafeli deniz ulaşım hatları açısından Girne Limanı, Türkiye-KKTC deniz taşımacılığının ana bağlantı noktasıdır. Girne'nin derin deniz yapısı, küçük ölçekli enerji gemileri, LNG ikmal gemileri ve araştırma gemilerinin konuşlanmasına elverişli bir altyapı sunmaktadır. Bu yönüyle, Girne Limanı'nın enerji lojistiğinde ikincil bir destek üssü haline gelme potansiyeline sahiptir.

KKTC'nin liman altyapısı sadece ticari değil, aynı zamanda askeri ve sivil lojistik olanaklar bakımından da önem arz etmektedir. Türkiye'nin Mavi Vatan doktrini çerçevesinde, Doğu Akdeniz'deki askeri deniz varlığını destekleyecek ileri lojistik üs ve bakım kapasitesi oluşturulması yönünde Gazimağusa ve Girne'nin stratejik konumları öne çıkmaktadır. Bu limanlar, Türk Deniz Kuvvetleri'nin Doğu Akdeniz'deki faaliyetlerini destekleyebilecek ikmal, mühimmat, yakıt, bakım ve onarım altyapısına dönüştürülebilir niteliktedir. Bu durum, hem KKTC'nin savunma kapasitesine hem de Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki caydırıcılığına doğrudan katkı sağlayabilir.

Bunun yanında, turizm altyapısı bakımından da Kıbrıs Adası önemli bir potansiyele sahiptir. Girne, Gazimağusa ve Lefkoşa üçgeninde gelişen turizm faaliyetleri, deniz ulaşımı ve liman altyapısının güçlendirilmesiyle birlikte bölgesel ekonomik büyümeye ve enerji temelli deniz turizmine katkı sağlayabilir. Özellikle marina ve gemi limanlarının geliştirilmesi, KKTC'nin uluslararası deniz turizminde rekabet gücünü artıracak niteliktedir. “Yine 1974’e kadar yaz aylarını orada geçiren Avrupalı milyonerler ve Hollywood ünlüleriyle meşhur olan Maraş yüksek turizm potansiyeli barındırmaktadır. 2019 yılında Rus, Çin ve Türk turizm şirketleri Maraş’a yatırım konusunda ilgilendiklerini ifade etmiş fakat çeşitli sebeplerle gerçekleşmemiştir. Bu bölgenin açılması Gazimağusa şehrinde de turizmi canlandıracak ve ekonomik bakımdan ulusal bir kalkınmayı beraberinde getirecektir.”¹¹⁴

4.1.4. Kıbrıs Adası’nda Enerji Kaynakları ve MEB Alanları

Kıbrıs Adası, Doğu Akdeniz’in enerji jeopolitiğinde merkezi bir konumda yer almakta olup, hem deniz altı hidrokarbon rezervleri hem de yenilenebilir enerji potansiyeli bakımından stratejik bir değere sahiptir. Ada, çevresindeki deniz alanlarında tespit edilen doğalgaz yataklarının yanı sıra, kara yüzeyinde sahip olduğu yüksek güneşlenme oranı ve uygun rüzgâr koşulları ile bölgesel enerji çeşitlendirmesi ve sürdürülebilir enerji politikaları açısından önemli fırsatlar sunmaktadır.

Kıbrıs çevresindeki deniz alanlarında, özellikle 2000’li yılların başından itibaren gerçekleştirilen jeolojik ve sismik araştırmalar sonucunda, önemli miktarda doğalgaz rezervlerinin varlığı tespit edilmiştir. Kıbrıs Adası çevresindeki enerji sahalarının büyük kısmı, Doğu Akdeniz Havzası’nın Levant Havzası içerisinde yer almakta, Tamar, Leviathan, Zohr ve Afrodit gibi sahalarla jeolojik devamlılık göstermektedir. Bu durum, adanın çevresinin bölgesel enerji koridorları ve deniz yetki alanı tartışmalarının odak noktalarından biri haline gelmesine neden olmuştur.

¹¹⁴Salihoğlu, a.g.e., s.77-78.

Uluslararası hukuk ilkeleri kapsamında kıyı ülkelerinin 200 mil süresince hakkı bulunmaktadır ve hakların yer almış olduğu bu alan MEB şeklinde ifade edilmektedir. Ancak MEB devletin ilanı ile meydana gelebilmekte, kıyı devletinin canlı doğal madenler ve cansız doğal kaynaklar konusunda bu kaynakları kullanabilme ve işleme hakları bulunmaktadır. Bu alanlar devletlerin kara sularından başlayarak 200 mile kadar devam ettiği içinde birçok ülkenin MEB alanları çakışmaktadır. Bu çerçevede Afrodit, Calypso ve Glaucus sahaları, GKRY'nin tek taraflı olarak ilan ettiği MEB sınırları içerisinde yer almaktadır. GKRY, 2003 yılında Mısır, 2007'de Lübnan ve 2010'da İsrail ile deniz yetki alanı sınırlandırma anlaşmaları imzalayarak bu sahalarda uluslararası enerji şirketlerine ruhsatlar tahsis etmiştir. Ancak bu girişimler, Kıbrıs Türk halkının eşit haklarını ve Türkiye'nin kıta sahanlığı sınırlarını ihlal ettiği gerekçesiyle Türkiye ve KKTC tarafından hukuken geçersiz kabul edilmiştir.

GKRY'nin tek taraflı MEB ilanına karşılık olarak KKTC 21 Eylül 2011 tarihinde 7 ayrı araştırma sahası belirleyerek TPAO'ya ruhsat vermiştir. Bu sahalarda, KKTC'nin kendi ilan ettiği deniz yetki alanları ile Türkiye'nin kıta sahanlığı sınırlarının kesişiminde yer almakta olup, Türkiye'nin ilan ettiği Antalya Körfezi'nden Kıbrıs'ın batısına ve güneyine uzanan kıta sahanlığı sınırları ile uyumlu şekilde tanımlanmıştır. TPAO, bu bölgelerde hem sismik araştırma hem de derin deniz sondaj faaliyetleri yürütmektedir. Bu ruhsatlandırma politikası, hem Kıbrıs Türk tarafının egemenlik haklarının korunması hem de Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki enerji jeopolitiğindeki konumunun güçlendirilmesi açısından stratejik öneme sahiptir. Ayrıca KKTC'nin bu süreçte Türkiye ile yürüttüğü deniz yetki alanı belirleme mutabakatları, gelecekte Doğu Akdeniz enerji diplomasisinin meşru zemininde önemli bir referans noktası olma potansiyeline sahiptir.

Kıbrıs Adası, sahip olduğu yüksek güneş enerjisi yoğunluğu ile Avrupa kıtasında kişi başına en fazla güneş ışığı alan bölgelerden biridir. Bu güneşlenme süresi, adayı fotovoltaiik ve termal güneş enerjisi yatırımları için son derece uygun hale getirmektedir. KKTC'de son yıllarda artan güneş paneli yatırımları ve mikro şebeke uygulamaları, enerji arz güvenliğini artırmak ve dışa bağımlılığı azaltmak adına önemli adımlar olarak ortaya çıkmaktadır. Buna ek olarak, adanın kuzey ve batı kıyılarında rüzgâr enerjisi potansiyeli de dikkate değerdir. Özellikle Karpaz Yarımadası ve Girne Dağları bölgesinde, rüzgâr türbinlerinin ekonomik olarak işletilebilir seviyede enerji üretimi sağlayabileceği değerlendirilmektedir. Bu alanlarda kurulacak rüzgâr enerji santralleri, KKTC'nin elektrik üretiminde fosil yakıtlara olan bağımlılığını azaltabilecek niteliktedir. Yenilenebilir enerji yatırımları Kıbrıs için yalnızca enerji güvenliğini değil,

aynı zamanda sürdürülebilir kalkınma ve çevresel istikrarı da destekleyen bir stratejik alan olarak öne çıkmaktadır. Bu kapsamda ada, Doğu Akdeniz enerji koridoru içerisinde yenilenebilir enerji üretim ve iletim projeleriyle de bütünleşme potansiyeline sahiptir.

4.2. Türkiye Açısından Kıbrıs'ın Önemi

Kıbrıs Adası, Türkiye açısından yalnızca tarihsel bir mesele değil, aynı zamanda jeopolitik, güvenlik, enerji ve diplomasi boyutlarını içeren çok katmanlı bir stratejik alan olarak değerlendirilmektedir. Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki ulusal çıkarlarının korunması, deniz yetki alanlarının güvenliği, enerji arz güvenliğinin sağlanması ve bölgesel güç dengelerinin sürdürülmesi bakımından Kıbrıs, Mavi Vatan doktrininin merkezinde yer alan bir unsurdur. Ada, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki askeri caydırıcılığı, deniz güvenliği ve enerji politikaları açısından hem stratejik bir ileri karakol hem de jeopolitik bir denge noktası işlevi görmektedir. “İnsanın nefes borusu ne ise Türkiye için Kıbrıs odur. Kıbrıs bir uçak gemisi konumundadır ve dikkate alınması Türkiye için zorunludur.”¹¹⁵

Türkiye'nin Kıbrıs politikasına yön veren stratejik öncelikler alt başlığında Türkiye'nin tarihsel süreçte geliştirdiği güvenlik, enerji ve diplomatik hedefler, su diplomasisi, enerji arz güvenliği ve Doğu Akdeniz stratejileri bağlamında incelenecektir. Doğu Akdeniz'de Türkiye-KKTC iş birliğinin jeopolitik ve stratejik etkileri alt başlığında iki ülke arasındaki ortak enerji yönetimi, deniz yetki alanları koordinasyonu, diplomatik dayanışma ve bölgesel caydırıcılık politikaları değerlendirilecektir. Bu iş birliğinin AB ve ABD'nin Doğu Akdeniz politikalarına karşı oluşturduğu denge unsuru da analiz edilecektir. KKTC'nin tanınmaması ve enerji diplomasisinde meşruiyet sorunu alt başlığında, tanınmayan devlet statüsünün enerji arama faaliyetleri, uluslararası anlaşmalar ve deniz yetki alanı ilanları üzerindeki hukuki ve diplomatik etkilerini tartışacaktır. GKRY'nin uluslararası anlaşmaları ve Türkiye'ye yönelik potansiyel tehditler at başlığında GKRY'nin Yunanistan, İsrail, ABD ve AB ile geliştirdiği stratejik iş birlikleri, savunma anlaşmaları ve enerji eksenli politikalarının Türkiye açısından oluşturduğu riskler ele alınacaktır. Son olarak, KKTC'de hava ve deniz üssü kurulmasının stratejik gerekliliği ve bölgesel etkileri alt başlığında ise, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki askeri hava ve deniz varlığının güçlendirilmesi, lojistik destek altyapısının geliştirilmesi ile bölgesel caydırıcılığın artırılmasına yönelik stratejik gereklilikler değerlendirilecektir. Bu çerçevede, Kıbrıs'ın Türkiye açısından yalnızca tarihsel ve siyasi bir mesele değil, Doğu Akdeniz'deki jeopolitik rekabeti, enerji

¹¹⁵Ömer Budak, *Sömürgecilikten Jeopolitiğe*, Ankara: Öztepe Matbaacılık, 2016, s. 96.

politikalarını ve güvenlik mimarisini doğrudan şekillendiren stratejik bir unsur olduğu ortaya konulacaktır. Böylece, Türkiye-KKTC iş birliğinin bölgesel güç dengelerine etkisi, uluslararası aktörlerin politikaları karşısındaki konumu ve Türkiye'nin uzun vadeli ulusal çıkarları açısından Kıbrıs'ın neden vazgeçilmez bir jeostratejik merkez olduğu bütüncül bir perspektifle değerlendirilecektir.

4.2.1. Türkiye'nin Kıbrıs Politikasına Yön Veren Stratejik Öncelikler

Türkiye'nin Kıbrıs politikasına yön veren temel stratejik öncelikler, tarihsel, jeopolitik, güvenlik, enerji ve beşerî unsurların bütüncül bir yaklaşımla harmanlandığı çok boyutlu bir yapı ortaya koymaktadır. Bu bağlamda Türkiye'nin Kıbrıs'a yönelik stratejik yaklaşımı yalnızca tarihî ve millî bağlara değil, aynı zamanda Doğu Akdeniz'deki enerji jeopolitiği, deniz güvenliği ve bölgesel istikrarın sürdürülebilirliğine dayanmaktadır. Türkiye açısından Kıbrıs, hem Doğu Akdeniz'in enerji merkezine yakın konumu hem de deniz yetki alanlarının korunması bakımından kritik bir coğrafi dayanak noktasıdır. Bu nedenle Türkiye'nin Kıbrıs politikasının ana eksenini, KKTC'nin siyasi varlığının güçlendirilmesi, adadaki Türk toplumunun güvenliği ve Doğu Akdeniz'deki ulusal çıkarların korunması üzerine inşa edilmiştir.

Soğuk Savaş boyunca Kıbrıs, iki kutuplu uluslararası sistemin askeri ve jeopolitik gerilim hatlarından biri olarak Türkiye'nin güvenlik stratejilerinde özel bir yer edinmiştir. NATO'nun güney kanadının en kritik unsurlarından biri olan Türkiye açısından Kıbrıs, yalnızca Sovyet nüfuzunun çevrelenmesi bağlamında değil, aynı zamanda Batı ittifakının Doğu Akdeniz'deki savunma bütünlüğünün korunması bakımından stratejik bir dayanak noktası olarak görülmüştür. Bu dönemde adada yaşanan toplumsal çatışmalar ve Yunanistan'ın Enosis yönündeki girişimleri, Türkiye'nin Kıbrıs politikasını salt bir etnik sorun olmanın ötesine taşıyarak, bölgesel güç dengesi, deniz güvenliği ve jeopolitik rekabet bağlamında ulusal güvenliğin ayrılmaz bir parçası haline getirmiştir. Soğuk Savaş sonrası dönemde ise değişen uluslararası ortam, Kıbrıs meselesinin enerji jeopolitiği, deniz yetki alanları ve bölgesel ittifaklar temelinde yeniden şekillenmesine zemin hazırlamıştır.

EOKA'nın kanlı eylemlerini sonucunda kendilerini silahla savunma gerekliliğini gören Türkler 1950'li yıllarda silahlı örgütlenmeler oluşturmuşlardır. Bu örgütler, Kıbrıs halkının kendini savunma mekanizmasının temellerini oluştururken daha sonraki yıllarda TMT'nin ortaya çıkmasında etkili olmuştur. 1950'li yıllardan itibaren Kıbrıs meselesi, Türkiye'nin dış politikasında da öncelikli bir konu haline gelmiştir. 1955'te Yunanistan'ın BM gündemine taşıdığı Enosis talebi, Türkiye'yi adadaki Türk

toplumunun güvenliğini garanti altına almak üzere aktif bir diplomatik tutum sergilemeye yönelmiştir. “Yunanlıların “Megola İdea”¹¹⁶ ve Enosis kapsamında adanın Yunanistan’a eklenmesine itiraz etmemesine karşı Türkler de adada iki milletli ve iki devletli yapının meydana getirilmesini öngören Taksim Tezi’ni oluşturmuştur.”¹¹⁷ 1959 Zürih ve Londra Antlaşmaları sonucunda kurulan 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti, Türkiye, Yunanistan ve Birleşik Krallık’ın garantörlüğünde tesis edilmiş, Türkiye, bu garantörlük statüsünü uluslararası hukuk açısından meşru bir müdahale yetkisi olarak değerlendirmiştir.

“Rum tarafı temel amacı Zürih ve Londra Antlaşmaları’nda Türk tarafının elde ettiği kazanımları ortadan kaldırmak suretiyle Kıbrıslı Türkleri basit bir azınlık statüsünde bırakmak olan Akritas Planı’nı devreye sokmuş”¹¹⁸ ve 21 Aralık 1963 günü “Kanlı Noel”¹¹⁹ şiddet olaylarını gerçekleştirmişlerdir. 1963’te başlayan toplumlararası çatışmalar ve Kıbrıs Türklerine yönelik saldırılar, Türkiye’nin Kıbrıs’taki Türk toplumunu koruma yönündeki politikalarını güçlendirmiştir. “Rumların 15 Kasım 1967’de Türklere ait olan Geçitkale ve Boğaziçi Köylerine saldırması üzerine Türkler 28 Aralık 1967’de “Kıbrıs Geçici Türk Yönetimi” adı altında kendi yönetimlerini kurmuşlardır. Devam eden süreçte 5 Temmuz 1970’de seçimler yapılarak iki meclisli bir federe devlet yapısı oluşturulmuş ve yönetimin adı “Türk Yönetimi” olarak değiştirilmiştir.”¹²⁰ “15 Temmuz 1974 tarihinde Makarios’u devirmek üzere gerçekleştirilen darbenin ardından Cumhurbaşkanlığı görevine getirilen EOKA-B örgütünün lideri Nikos Sampson Helen Cumhuriyeti’ni ilan etmiştir. Bu durumun adanın Yunanistan’a bağlanması anlamına geleceğini gören Türkiye garantör devlet olma yetkisini ve Kıbrıs Cumhuriyeti’ni kuran uluslararası anlaşmalar gereği Kıbrıs Barış Harekâtı’nı gerçekleştirmiştir.”¹²¹ Bu hareket, yalnızca Kıbrıs Türklerinin güvenliğini değil, aynı zamanda Doğu Akdeniz’de Türkiye’nin stratejik derinliğini de koruma yönünde bir dönüm noktası olmuştur. “Kıbrıs Barış Harekâtı 20-22 Temmuz 1974 ve 14-16 Ağustos 1974 tarihleri arasında iki safhada gerçekleştirilmiştir. Türklerin

¹¹⁶Megola İdea, Yunanistan’ın Bizans İmparatorluğunu yeniden kurma hedefi., İlber Ortaylı, “Yunanistan’ın Bitmeyen Hayali: Megali İdea”, *Hürriyet*, 08 Haziran 2025, <https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/ilber-ortayli/yunanistanin-bitmeyen-hayali-megali-idea-42831823> (Erişim Tarihi: 29.11.2025)

¹¹⁷Faruk Sönmezoğlu, “Kıbrıs Sorununda Tarafların Tezleri”, *Türk Dış Politikasında Sorunlar*, ed. Esat Çam, İstanbul: Der Yayınları, 1989, s. 39.

¹¹⁸Telci ve Yorulmaz, a.g.e., s. 88.

¹¹⁹Kanlı Noel, 21 Aralık 1963’te Kıbrıs Türklerine karşı başlattığı, 364 kişinin şehit düşmesi ve 103 Türk köyünün boşaltılması ile sonuçlanan saldırılar silsilesi, adadaki 2 toplum arası çatışmaların başlangıcı olarak kabul görüyor, Mehmet Kemal Firik, “KKTC’deki “Kanlı Noel” Katliamının Tanıklarına Göre Yaşanan “Soykırım” Denemesiydi”, *Anadolu Ajansı - AA*, 20 Aralık 2022, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/kktcdaki-kanli-noel-katliaminin-taniklarina-gore-yasanan-soykirim-denemesiydi/2768002> (Erişim Tarihi: 26.10.2025)

¹²⁰Telci ve Yorulmaz, a.g.e., s. 88.

¹²¹Fatma Çalık Orhun, “Reasons Leading to the Cyprus Peace Operation And Development in the Cyprus Problem After the Operation”, *ASOS*, 7 (93), Haziran 2019, s. 412-413., <https://asosjournal.com/DergiTamDetay.aspx?ID=15000> (Erişim Tarihi: 0.11.2025)

kontrolüne geçen adada 13 Şubat 1975 tarihinde Kıbrıs Türk Federe Devleti (KTFD) kurulmuştur. İlerleyen dönemde BM aracılığıyla nüfus mübadelesi gerçekleşmiş güneyde yaşayan Türkler'in kuzeye, kuzeyde yaşayan Rumlar'ın güneye geçmesi sağlanmış ve Ada'da iki toplumlu federal bir yapı oluşturulmuştur. 15 Kasım 1983 tarihinde KKTC'nin ilan edilmesi sonrasında ise Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun (BMGK) aldığı karar ile KKTC'nin ilanını hukuken geçersiz sayılması ve diğer devletler tarafından tanınmaması istenmiştir.”¹²²

Soğuk Savaş sonrası dönemde, Türkiye'nin Kıbrıs politikası AB'nin genişleme süreciyle doğrudan ilişkilendirilmiş, GKRY'nin tek taraflı olarak AB'ye üye kabul edilmesi Türkiye açısından uluslararası hukuk alanında ciddi bir dengesizlik yaratmıştır. “12 Aralık 2002'de Kofi Annan kendi adı ile ifade edilen Annan Planı'nı¹²³ çözüm olarak yayınlamıştır. Düzenleme ve müzakereler sonrasında ise 24 Nisan 2004'te adada iki bölge içerisinde de ayrı ayrı oylama yapılan plana, Rumlar onay vermezken (%76 hayır oyu), Türkler çok fazla toprak kaybına rağmen onay (%65 evet oyu) vererek bu planı onaylamışlardır.”¹²⁴ Türk tarafının çözüm yanlısı tutumuna karşın, Rum tarafının planı reddetmesi, Türkiye'nin Kıbrıs politikasında eşit egemenlik ilkesine dayalı iki devletli çözüm yaklaşımını daha belirgin hale getirmiştir. 2010'lu yıllardan itibaren ise Doğu Akdeniz'de hidrokarbon keşiflerinin artması, Kıbrıs meselesinin enerji ve deniz yetki alanlarıyla doğrudan iç içe geçtiği yeni bir jeopolitik evreyi başlatmıştır.

Enerji eksenli politikalar, Türkiye'nin Kıbrıs yaklaşımında giderek daha belirleyici bir unsur haline gelmiştir. KKTC ile imzalanan ruhsatlandırma anlaşmaları, TPAO aracılığıyla Kıbrıs çevresinde yürütülen sondaj ve sismik araştırma faaliyetlerini yasal bir zemine oturtmuştur. Bu çerçevede Türkiye, GKRY'nin tek taraflı MEB ilanlarına karşı, karşı ruhsatlandırma politikası izlemekte ve KKTC'nin haklarını uluslararası platformlarda savunmaktadır. Bununla birlikte, yenilenebilir enerji kaynakları, özellikle güneş ve rüzgâr alanında iş birliği potansiyeli de Türkiye-KKTC ilişkilerinin yeni boyutunu oluşturmaktadır. KKTC'nin yüksek güneşlenme süresi ve açık alan kapasitesi, enerji çeşitliliği ve arz güvenliği bakımından Türkiye'nin enerji stratejisiyle uyumlu bir çerçeve sunmaktadır.

¹²²Telci ve Yorulmaz, a.g.e., s. 89-91.

¹²³Annan Planı, Dönemin BM Genel Sekreteri Annan, 2002'de "Annan Planı" olarak da bilinen "Kıbrıs Sorununa Kapsamlı Çözüm Temeli" belgesini ortaya koydu. Planda, yeni ortaklığın iki kesimli olacağı, iki tarafın birbirinin ayrı kimliğini ve bütünlüğünü tanıyacağı ve tarafların karşılıklı olarak kültürel, dini, siyasi ve sosyal kimliklerine saygı gösterecekleri yer alıyordu., Muhammet İkbâl Arslan, “52 Yıldır Çözilemeyen Düğüm: Kıbrıs Meselesi”, *Anadolu Ajansı - AA*, 22 Ekim 2020, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/52-yildir-cozulemeyen-dugum-kibris-meselesi/2014857> (Erişim Tarihi: 27.10.2025)

¹²⁴Telci ve Yorulmaz, a.g.e., s. 93.

“Türkiye’nin Kıbrıs politikasında son yıllarda öne çıkan en önemli stratejik girişimlerden biri, “Su Temin Projesi” olarak bilinen “Asrın Projesi”dir. Bu proje kapsamında, Anamur’dan KKTC’ye deniz altından döşenen yaklaşık 80 kilometrelik bir boru hattı ile içme ve sulama suyu taşınmaktadır.”¹²⁵ Bu proje, yalnızca KKTC’nin su ihtiyacını karşılamayı değil, aynı zamanda adadaki ekonomik kalkınmayı desteklemeyi, tarımsal üretimi artırmayı ve toplumsal refahı güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Ancak bu boru hattı, yalnızca ekonomik ve çevresel bir altyapı yatırımı olmanın ötesinde, Türkiye’nin su diplomasisi araçlarından biri olarak da değerlendirilmektedir. Türkiye, KKTC’nin su bağımlılığını gidererek, adanın sosyoekonomik sürdürülebilirliğini sağlamış, böylelikle hem gıda güvenliği hem de enerji ve su bağlantılı kalkınma stratejilerinde uzun vadeli bir istikrar zemini yaratmıştır. Bu bağlamda proje, Türkiye’nin “yumuşak güç” unsurlarından biri olarak Kıbrıs politikasının merkezinde yer almakta, aynı zamanda Doğu Akdeniz’deki varlığını pekiştiren jeoekonomik bir enstrüman işlevi görmektedir. “2015 yılında Türkiye ile KKTC arasında içme suyu tedariki için bir offs–hore boruhattı açılmasının ardından elektrik ve doğalgaz tedariki için de bir başka offshore boru hattı inşası niyetinin her iki tarafça dillendirilmiş olması da önemlidir.”¹²⁶

Türkiye, Kıbrıs politikasında diplomatik alanda iki devletli çözüm modelini desteklemekte, KKTC’nin uluslararası alanda görünürlüğünü artırmayı, izolasyon politikalarına karşı diplomatik ve ekonomik açılımlar geliştirmeyi hedeflemektedir. Bu çerçevede Türkiye, KKTC’nin Türk Devletleri Teşkilatı (TDT)¹²⁷ ve benzeri uluslararası platformlarda gözlemci statüsü elde etmesini sağlamış, böylece adadaki Türk varlığının uluslararası sistemde daha meşru bir konuma taşınmasına katkıda bulunmuştur. Ayrıca Türkiye, Kıbrıs meselesini yalnızca ikili bir sorun olarak değil, Doğu Akdeniz’in genel güç dengesiyle doğrudan ilişkili bir mesele olarak görmektedir. Bu nedenle Türkiye’nin Kıbrıs politikası, hem enerji güvenliği hem de bölgesel ittifakların dengelenmesi açısından stratejik bir vizyonun parçası olarak şekillenmektedir.

“Türkiye’nin stratejik çıkarları ve ulusal güvenliği açısından Kıbrıs’ın önemini öncelikle Kıbrıs’taki tarihi ve kültürel mirasla birlikte, Türk nüfusunun korunması

¹²⁵Serkan Avcı, “Asrın Projesi’ Askılı Boru Sistemiyle Anadolu’dan KKTC’ye Su Taşıyor”, *Anadolu Ajansı - AA*, 19 Ekim 2020. <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/asrin-projesi-askili-boru-sistemiyle-anadoludan-kktcye-su-tasiyor/2011317> (Erişim Tarihi: 01.11.2025)

¹²⁶Salihoğlu, a.g.e., s.76.

¹²⁷Türk Devletleri Teşkilatı (TDT), Türk Dili Konuşan Ülkeler arasındaki iş birliği mekanizmalarının en üstünde yer alan çatı kuruluş olarak kabul edilmektedir. “Türk Devletleri Teşkilatı”, *T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı*, <https://disiliskiler.ktb.gov.tr/TR-132189/turk-devletleri-teskilati.html> (Erişim Tarihi: 28.10.2025)

şeklinde özetlemek mümkün olur.”¹²⁸ Bunun yanında Türkiye’nin Kıbrıs politikası güvenlik, enerji, su, diplomasi ve kalkınma unsurlarının bütünleştiği çok boyutlu bir vizyonu yansıtmaktadır. Bu vizyon yalnızca KKTC’nin sürdürülebilirliğini teminat altına almakla kalmayıp, Türkiye’nin Doğu Akdeniz’deki jeopolitik ve ekonomik etkinliğini kalıcı hale getirmeyi de hedeflemektedir.

4.2.2. Doğu Akdeniz’de Türkiye-KKTC İş Birliğinin Jeopolitik ve Stratejik Etkileri

Türkiye ile KKTC arasındaki stratejik iş birliği, Doğu Akdeniz’deki güç dengelerini derinden etkileyen, çok boyutlu bir jeopolitik ortaklık olarak değerlendirilmektedir. Bu iş birliği, yalnızca iki devlet arasındaki tarihî, kültürel ve siyasi bağların bir yansıması değil, aynı zamanda enerji güvenliği, deniz yetki alanlarının korunması ve bölgesel istikrarın sağlanması açısından da kurumsallaşmış bir stratejik model halini almıştır.

Türkiye-KKTC iş birliğinin Doğu Akdeniz’deki temel belirleyici unsuru, enerji faaliyetlerinden önce deniz yetki alanlarının belirlenmesi ve korunması hedefidir. Bu bağlamda “Türkiye, bölgedeki kaynaklara Rumlarla Türklerin eşit biçimde sahip olduğunu ifade ederek KKTC ile 21 Eylül 2011’de, Akdeniz Kıta Sahanlığı’nın Sınırlandırılması Anlaşması’nı kabul etmiştir.”¹²⁹ İki taraf arasındaki bu anlaşma Türkiye’nin Doğu Akdeniz’deki Mavi Vatan doktrinini hukuki ve stratejik açıdan güçlendiren kritik bir dönüm noktası olmuştur. Aynı zamanda Türkiye, hem kendi kıta sahanlığı iddialarını hem de KKTC’nin deniz yetki alanlarını uluslararası hukuk temelinde kayıt altına almış, tek taraflı MEB ilanlarına karşı ortak bir duruş sergilemiştir. Mavi Vatan vizyonunun somutlaştığı bu ortak deniz yetki alanı mimarisi, Türkiye-KKTC ittifakını yalnızca savunma ve güvenlik açısından değil, enerji stratejilerinin şekillenmesinde de belirleyici bir zemin oluşturmuştur. Dolayısıyla iki taraf arasındaki enerji iş birliği, deniz yetki alanlarının korunmasına dayanan bu hukuki ve stratejik temel üzerinde şekillenmiş, kıta sahanlığı mutabakatı, enerji arama ve sondaj faaliyetlerinin meşruiyetini pekiştirerek Türkiye’nin Doğu Akdeniz’deki jeopolitik pozisyonunu güçlendirmiştir.

Doğu Akdeniz’de enerji arama ve işletme faaliyetlerinde ise ortak enerji yönetimi anlayışı geliştirilmiştir. Ortak enerji yönetimi modeli, Türkiye’nin enerji diplomasisi açısından da yeni bir paradigma oluşturmuştur. KKTC’nin uluslararası

¹²⁸Budak, a.g.e., s.105.

¹²⁹Telci ve Yorulmaz, a.g.e., s. 96.

alandaki sınırlı tanınmışlığına rağmen, Türkiye'nin teknik, ekonomik ve diplomatik desteği, enerji arama faaliyetlerini uluslararası hukuk ve fiili egemenlik ilkeleriyle uyumlu bir zemine taşımaktadır. Bu durum, Doğu Akdeniz'de tek taraflı girişimlerin meşruiyetini tartışılabilir hale getirmiş, bölgesel enerji paylaşımı konusunda dengeleyici bir aktör rolünü Türkiye-KKTC ortaklığına kazandırmıştır. "KKTC ile Türkiye 2 Kasım 2011'de "Petrol Sahası Hizmetleri ve Üretim Paylaşımı Sözleşmesi" imzalamıştır. Bu sözleşmeye göre TPAO arama, kuyu açma ve işletme yetkisine sahip olmuştur. Petrol keşfi halinde paylaşım yüzde 50 - yüzde 50 oranında olması kararlaştırılmıştır."¹³⁰ "Ruhsatlama işinden sonra Türk Yurdu-1 adı verilen kuyuda sondaj uygulamaları yapmıştır."¹³¹

TPAO, KKTC'nin verdiği ruhsatlar uyarınca ada çevresinde sondaj ve sismik araştırma faaliyetlerini yürütmektedir. Bu faaliyetler, yalnızca enerji keşiflerine yönelik ekonomik girişimler değil, aynı zamanda Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki meşru deniz yetki alanı tezlerinin fiili dayanağını güçlendiren stratejik adımlardır. "Kıbrıs açıklarındaki doğalgaz araştırmaları nedeniyle Türkiye, ABD, BM, AB ve diğer bazı küresel aktörlerce uyarılmaktadır. Ancak GKRY'nin Güzelyurt yakınlarındaki en batı noktasında yer alan ve doğalgaz araştırmaları yürüttüğü MEB'inin Türkiye'nin karasularının bütünlüğünü ihlal ettiği unutulmamalıdır."¹³² Bu sebeple iki tarafın da haklarını eşit ölçüde tanımak ve tek taraflı ayrıcalıkların uluslararası alanda kınanması önemlidir.

Doğu Akdeniz'de GKRY, İsrail, Mısır ve Yunanistan arasında oluşan EastMed Boru Hattı Projesi gibi enerji temelli ittifak yapıları, Türkiye'yi bölgesel enerji denkleminde dışlamayı amaçlayan girişimler olarak değerlendirilmiştir. Bu çerçevede Türkiye-KKTC iş birliği, EMGF gibi oluşumlara alternatif bir blok oluşturma potansiyeli taşımaktadır. KKTC'nin Türkiye'nin deniz gücü, sismik araştırma gemileri ve askeri üsleriyle koordineli hareket etmesi, Doğu Akdeniz'de deniz güvenliği ve enerji hatlarının korunması açısından caydırıcı bir kapasite yaratmaktadır. Bu durum, yalnızca askeri dengeyi değil, aynı zamanda enerji akış hatlarının güvenliği açısından da Türkiye-KKTC ortaklığını bölgesel bir istikrar unsuru haline getirmiştir. Yine Türkiye-KKTC iş birliği, AB ve ABD tarafından desteklenen GKRY-Yunanistan-İsrail-Mısır eksenine karşı jeopolitik bir denge unsuru olarak işlev görmektedir. AB'nin GKRY'yi tüm ada adına üye kabul etmesi ve ABD'nin enerji odaklı bölgesel ittifakları teşvik

¹³⁰"KKTC'de Petrol Arama Çalışmaları Başlıyor", *Hürriyet*, 26 Nisan 2012. <https://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/kktcde-petrol-arama-calismalari-basliyor-20426323> (Erişim Tarihi: 01.11.2025)

¹³¹Telci ve Yorulmaz, a.g.e., s. 97.

¹³²Salihoğlu, a.g.e., s.88.

etmesi, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de dışlanma riskini artırmıştır. Bu süreçte KKTC ile yürütülen koordinasyon, Türkiye'ye meşruiyet tabanlı bir karşı argüman sağlamış, bölgesel denklemlerde karşı blok oluşturmada caydırıcılığını koruma olanağı sunmuştur. Bu bağlamda Türkiye–KKTC ortaklığı, AB'nin tek taraflı enerji haritalarına ve ABD'nin güvenlik eksenli bölgesel politikalarına karşı çok yönlü bir stratejik pozisyon üretmiştir. Özellikle Türkiye'nin Libya ile imzaladığı 2019 tarihli Deniz Yetki Alanı Mutabakatı, KKTC'nin Doğu Akdeniz'deki tezleriyle birlikte düşünüldüğünde, bölgesel deniz yetki alanı haritalarını yeniden tanımlayan bir etki yaratmıştır.

Türkiye–KKTC iş birliği, yalnızca Doğu Akdeniz bağlamında değil, Orta Doğu güvenlik mimarisi açısından da stratejik bir etkiye sahiptir. Türkiye'nin Suriye'nin kuzeyinde yürüttüğü güvenlik operasyonları, Irak ve Levant üzerinden şekillenen enerji koridorları ve Mısır–İsrail enerji diplomasisi göz önüne alındığında, KKTC'nin varlığı Türkiye'ye güney deniz hattındaki stratejik derinlik sağlamaktadır. Bu kapsamda KKTC, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'den Orta Doğu'ya uzanan güvenlik ve enerji hattının deniz ayağını oluşturmaktadır. Bu jeopolitik konum, Türkiye'ye hem Suriye krizinde hem de Doğu Akdeniz'de askeri, diplomatik ve lojistik esneklik kazandırmaktadır. “Kıbrıs sorununun Türkiye'nin aleyhine olacak bir şekilde sonlanması, Türkiye'nin kenar devleti olma özelliğinin kaybedilmesini ve kıta içi devlet haline gelmesini beraberinde getirecektir.”¹³³ Yine, “KKTC, bir yeniden birleşme sonucu merkezi hükûmetin himayesine ve dolayısıyla Yunan hâkimiyetindeki bir devletin eline geçtiği takdirde Türk gemileri, tankerleri ve fırkateynleri yeniden birleşmiş Kıbrıs Hükûmetinden, yani merkezi hükûmetten izin almaksızın çok zor geçebilecek veya geçiş alanı birkaç deniz miliyle sınırlandırılacaktır. Suriye, İsrail ve Doğu Akdeniz'e komşu diğer devletlerden deniz yoluyla gelebilecek her türlü tehlike, KKTC ve Türkiye'nin İskenderun Körfezi'ndeki ortak karasuları sayesinde önlenebilir.”¹³⁴ Ayrıca KKTC'nin liman ve askeri altyapısının geliştirilmesi, Türkiye'nin Akdeniz'deki deniz kuvveti projeksiyonunu artırarak bölgesel caydırıcılık kapasitesine katkı sağlamaktadır. Bu durum, Türkiye'nin sadece savunma değil, aynı zamanda enerji güvenliği, deniz ticareti ve lojistik stratejileri açısından da uzun vadeli bir güç projeksiyonu yaratmasına olanak tanımaktadır.

Bu kapsamda Türkiye–KKTC iş birliği, Doğu Akdeniz'de yalnızca bir dayanışma modeli değil, aynı zamanda bölgesel jeopolitiği yeniden tanımlayan çok boyutlu bir stratejik ortaklıktır. Bu ortaklık enerji yönetimi, deniz yetki alanları,

¹³³Soyalp Tamçelik, *Kıbrıs'ta Güvenlik Stratejileri ve Kriz Yönetimi*, Ankara: ODTÜ Yayıncılık, Ekim 2009

¹³⁴Salihoğlu, a.g.e., s.65.

diplomasi, güvenlik ve ekonomik kalkınma gibi alanlarda kurumsal ve sürdürülebilir bir yapı kazanmıştır. Türkiye, bu iş birliği aracılığıyla hem Doğu Akdeniz'deki ulusal çıkarlarını koruma kapasitesini artırmış hem de bölgesel enerji güvenliği ve istikrarında dengeleyici bir aktör haline gelmiştir. KKTC ise Türkiye ile yürüttüğü ortak politika sayesinde uluslararası alanda daha görünür hale gelmiş, aynı zamanda Doğu Akdeniz'deki Türk varlığının kalıcı stratejik dayanağı olmuştur.

4.2.3. KKTC'nin Tanınmaması ve Enerji Diplomasisinde Meşruiyet Sorunu

KKTC'nin 1983 yılında ilan ettiği bağımsızlık, yalnızca Türkiye tarafından tanınmış olup, uluslararası toplumun büyük bir kesimi tarafından meşru bir devlet olarak kabul edilmemektedir. Bu durum, KKTC'nin uluslararası hukuk ve diplomasi sahnesindeki hareket alanını ciddi biçimde kısıtlamış, özellikle enerji diplomasisi ve deniz yetki alanları konularında meşruiyet sorunu yaratmıştır. Uluslararası tanınırlığın eksikliği, KKTC'nin enerji kaynakları üzerindeki hak iddialarını ve Türkiye ile yürüttüğü enerji faaliyetlerini tartışmalı hale getirmekte, bu da bölgedeki politik ve hukuki dengeleri doğrudan etkilemektedir.

Tanınmayan bir siyasi otorite olarak KKTC'nin, uluslararası enerji hukuku kapsamında MEB ilanı veya ruhsatlandırma yetkisi gibi egemenlik temelli işlemler yapması, BM nezdinde geçerlilik taşımamaktadır. Bu durum, Türkiye'nin KKTC ile imzaladığı ruhsatlandırma anlaşmalarının ve Doğu Akdeniz'deki sondaj faaliyetlerinin uluslararası platformlarda hukuki meşruiyet açısından sorgulanmasına neden olmaktadır. Oysa KKTC, adanın kuzeyinde yer alan doğal kaynaklar üzerinde, Kıbrıs Türk halkının eşit egemen haklarını temsil ettiğini savunmakta ve bu hakların Rumlar tarafından tek taraflı olarak gaspedilmesine karşı çıkmaktadır.

Kıbrıslı Türkler hâlâ Türkiye dışında hiçbir devlet tarafından resmi anlamda Kıbrıs'ın kuzeyinin sahibi olarak kabul görmemektedir. KKTC'yi günümüzde tanıyan ve büyükelçiliği olan tek ülke Türkiye'dir. "Türkiye Cumhuriyeti'nin Lefkoşa'daki Büyükelçiliği ve KKTC'nin Ankara Büyükelçiliği, İstanbul'daki Başkonsolosluk, İzmir ve Mersin Konsoloslukları, devletlerinin mutlak diplomatik ve bürokratik ilişkilerini devam ettirmektedir."¹³⁵ "KKTC'nin de yalnızca Türkiye'de büyükelçiliği ve konsoloslugu olmakla beraber 26 ülkede temsilcilikleri bulunmaktadır. Bişkek, Bakü gibi Türk Cumhuriyetleri'nin yanı sıra, Cenevre, Brüksel gibi Avrupa ülkelerinde, Doha, Kuveyt gibi İslam ülkelerinde temsilcilikler faaliyettedir."¹³⁶ KKTC'nin

¹³⁵Telci ve Yorulmaz, a.g.e., s. 99.

¹³⁶"Dış Temsilciliklerimiz" *KKTC Dışişleri Bakanlığı*, <https://mfa.gov.ct.tr/tr/konsolosluk-bilgisi/dis-temsilciliklerimiz/> (Erişim Tarihi: 29.10.2025)

tanınmaması, enerji projelerine doğrudan katılımını da büyük ölçüde engellemektedir. Uluslararası enerji şirketleri, hukuki risk ve yaptırım endişesi nedeniyle KKTC'nin lisans verdiği sahalarda faaliyet göstermemekte, bu da Türkiye dışındaki aktörlerin bölge enerji kaynaklarının paylaşımında yer almasını imkânsız hale getirmektedir. “Türkiye bu açıdan Avrupa devletlerini ve ABD’yi, KKTC’yi tanımaya ikna etme üzerine politikalar izlemektedir.”¹³⁷ Buna karşılık GKRY, uluslararası tanınırlığının avantajını kullanarak çok uluslu enerji şirketleriyle anlaşmalar yapmış, bu yolla Doğu Akdeniz’deki enerji arama ve üretim faaliyetlerinde tek taraflı bir üstünlük sağlamıştır.

Tanınmama durumu, ayrıca MEB sınırlandırması konusunda da ciddi zorluklar yaratmaktadır. KKTC, Türkiye ile imzaladığı 2011 tarihli Kıta Sahaneliği Sınırlandırma Anlaşması uyarınca bazı alanlarda ruhsat verme yetkisini TPAO’ya devretmiş olsa da, bu sınırlandırmanın uluslararası toplum nezdinde kabul görmemesi, bölgedeki enerji arama faaliyetlerinin siyasi kriz olarak nitelendirilmesine neden olmuştur. GKRY’nin tek taraflı MEB ilanı ve bu sınırlar içinde yürüttüğü enerji faaliyetleri, Kıbrıs Türk tarafının haklarını ihlal ettiği gerekçesiyle Türkiye tarafından geçersiz sayılmaktadır.

KKTC’nin tanınmaması, Türkiye’nin Doğu Akdeniz’deki enerji stratejisinin de uluslararası hukuk zemininde savunulmasını güçleştirmektedir. Türkiye’nin bölgedeki sondaj gemileriyle yürüttüğü faaliyetler, GKRY ve AB tarafından yasa dışı olarak tanımlanmakta, bu durum diplomatik baskıların artmasına yol açmaktadır. Oysa Türkiye’nin tezine göre, kaynaklar üzerinde tüm ada halkı hak sahibidir ve hakça paylaşım yapılması gerektiği savunulmaktadır. Ayrıca KKTC’nin varlığı ve yapılan ruhsat anlaşmaları, adanın iki halkının eşit haklarını gözeten meşru bir denge mekanizmasıdır. Bu durum sadece enerji arama ve çıkarma faaliyetlerini değil, aynı zamanda enerji transfer hatlarının, boru hattı projelerinin ve LNG altyapısının bölgesel entegrasyonunu da olumsuz etkilemektedir. KKTC’nin tanınması yönünde bir ilerleme yaşanmadıkça, Türkiye-KKTC enerji iş birliği bölgesel ve uluslararası düzeyde sınırlı meşruiyet çerçevesinde değerlendirilmeye devam edecek ve Doğu Akdeniz enerji diplomasisinin en kırılgan unsurlarından biri olmayı sürdürecektir.

4.2.4. GKRY’nin Uluslararası Anlaşmaları ve Türkiye’ye Yönelik Potansiyel Tehditler

GKRY, Doğu Akdeniz’de enerji kaynaklarının keşfiyle birlikte uluslararası düzeyde stratejik ortaklıklarını çeşitlendirmiş ve bölgedeki jeopolitik konumunu güçlendirmeyi amaçlayan kapsamlı bir dış politika stratejisi geliştirmiştir. Bu strateji,

¹³⁷İnat, Ataman ve Duran, a.g.e., s. 46.

özellikle Yunanistan, İsrail, ABD ve AB ile kurulan siyasi, askeri ve enerji temelli ittifaklarla desteklenmektedir. GKRY'nin bu çok yönlü iş birlikleri, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki politik, ekonomik ve güvenlik çıkarlarına yönelik potansiyel tehdit unsurları taşımaktadır.

GKRY'nin Doğu Akdeniz politikalarının temel dayanaklarından biri, Yunanistan ile yürüttüğü geleneksel müttefiklik ilişkisidir. Kıbrıs meselesinin tarihsel boyutu ve “Helen dünyası” vurgusuyla şekillenen bu yakınlık, savunma ve dış politika alanlarında kurumsallaşmıştır. “Kasım 1993'te Yunanistan ile GKRY'nin Atina'nın adada deniz ve hava üsleri kurmasını da öngeren “Ortak Savunma Doktrini” ilan etmeleri”¹³⁸ askeri koordinasyon ve karşılıklı savunma desteği sağlamayı amaçlamış, bu kapsamda Yunanistan, GKRY'nin hava savunma kapasitesini güçlendirme yönünde çeşitli adımlar atmıştır. Bu stratejik ittifak, Türkiye açısından Ege ve Doğu Akdeniz cephelerinde çift yönlü bir baskı mekanizması yaratmaktadır. GKRY'nin Yunanistan ile birlikte yürüttüğü MEB sınırlandırma girişimleri, Türkiye'nin kıta sahanlığı tezleriyle doğrudan çelişmekte, adalar üzerinden deniz yetki alanı hesaplamalarını meşrulaştırma çabası Türkiye'nin deniz yetki politikaları açısından ciddi bir güvenlik riski doğurmaktadır.

“GKRY bölgede henüz saptanmamış MEB ve kıta sahanlığı üzerinden, tek taraflı çizdiği sınırlarla egemenlik bölgesini tesis etmiş, diğer yandan da bölgedeki komşu devletlerle imzaladığı anlaşmalarla bu gayrimeşru sınırlarını meşrulaştırma yoluna girmiştir.”¹³⁹ GKRY'nin Doğu Akdeniz'deki en dikkat çekici uluslararası açılımı, İsrail ile geliştirdiği stratejik ortaklıktır. 2010 yılında başlayan yakınlaşma süreci, enerji güvenliği ve askeri iş birliği ekseninde hızla kurumsallaşmıştır. 2013 yılında imzalanan savunma iş birliği anlaşmaları, GKRY'nin hava sahası ve limanlarını İsrail ordusuna açmasını öngörmüş, bu da Türkiye açısından doğrudan askeri bir tehdit algısına yol açmıştır. Buna ek olarak, “GKRY-İsrail arasındaki füze sistemleri ve bilgi paylaşımı anlaşmaları, bölgesel caydırıcılığı artırmayı hedeflerken”¹⁴⁰, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki deniz unsurları açısından potansiyel riskler doğurmuştur. İsrail'in GKRY hava sahasını tatbikat alanı olarak kullanması ve ortak tatbikatların artması, Doğu Akdeniz'deki güç dengelerinin Türkiye aleyhine asimetrik bir biçimde şekillenmesine yol açmaktadır. Enerji alanında ise Afrodit ve Leviathan sahaları arasında geliştirilen

¹³⁸“Kıbrıs Meselesinin Tarihçesi, BM Müzakerelerinin Başlangıcı”, *T.C. Dışişleri Bakanlığı*, https://www.mfa.gov.tr/kibris-meselesinin-tarihcesi_-bm-muzakerelerinin-baslangici.tr.mfa (Erişim Tarihi: 21.10.2025)

¹³⁹Telci ve Yorulmaz, a.g.e., s. 97.

¹⁴⁰Utku Şimşek, “MSB: (GKRY'nin İsrail'den Savunma Sistemi Tedariki) KKTC'nin Güvenlik ve Huzuru İçin Gerekli Tüm Tedbirler Alınmaktadır”, *Anadolu Ajansı - AA*, 18 Eylül 2025. <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/msb-gkrynin-israilden-savunma-sistemi-tedariki-kktcnin-guvenlik-ve-huzuru-icin-gerekli-tum-tedbirler-alinmaktadır/3691171> (Erişim Tarihi: 01.11.2025)

boru hattı projeleri, GKRY-İsrail iş birliğini daha da güçlendirmiş, Türkiye'nin enerji merkezine dönüşme vizyonuna alternatif bir güzergâh oluşturmuştur. Bu durum, Doğu Akdeniz'de enerji diplomasisi açısından rekabeti stratejik düzeye taşımıştır.

“GKRY'nin Kıbrıs Cumhuriyeti adına 1973 yılında imzaladığı Ortaklık Antlaşması ile Kıbrıs-AB ilişkisinin temelleri atılmış, ardından Yunanistan'ın 1981 senesinde Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) üyeliğinin kabul olmasıyla beraber Kıbrıs konusunda da yeni bir dönem başlamıştır.”¹⁴¹ “Rum yönetimi 3 Temmuz 1990'da Kıbrıs Cumhuriyeti adına birliğe tam üyelik başvurusunda bulunmuş, 13 Nisan 2003'te adadaki Rumların hepsini temsil ederek AB üyesi olmasıyla alakalı Katılım Antlaşması imzalamış ve sorun Türkiye-İngiltere-Yunanistan ülkelerinin sorunu olmaktan çıkıp Türkiye-AB problemi haline gelmiştir.”¹⁴² “1 Mayıs 2004 tarihinde ise resmen AB'ye girmiştir.”¹⁴³ “Kıbrıs sorunu AB tarafından resmi olarak bir iç problem şeklinde görülmektedir ve bu sorunu esas olarak tanınan Kıbrıs Yönetimi çözebilecektir. Buna ek olarak AB üyeliği, GKRY'ne Türkiye'nin AB üyeliğini veto imkânını da sağlamıştır.”¹⁴⁴ Kıbrıs sorunu çözülmeden gerçekleştirilen bu üyelik, AB'nin Türkiye ve KKTC karşısında tarafsız bir aktör olma iddiasını zedelemiştir. GKRY, AB üyeliğini kullanarak Türkiye'ye karşı hukuki ve siyasi baskı araçları geliştirmeye çalışmakta, enerji ve deniz yetki alanı meselelerinde Avrupa kurumlarını kendi tezlerini destekleyecek biçimde yönlendirmektedir. AB'nin Doğu Akdeniz'deki enerji politikaları, GKRY ve Yunanistan'ın öncülüğünde şekillenmekte, bu da Türkiye'nin dışlanmasına zemin hazırlamaktadır. Özellikle EMGF üzerinden geliştirilen enerji iş birlikleri, Türkiye'nin katılımı olmadan AB'nin enerji güvenliği stratejisine entegre edilmiştir. Böylece GKRY, hem AB'nin karar alma mekanizmalarında etkin bir aktör haline gelmiş, hem de Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki diplomatik manevra alanını daraltmıştır.

“ABD ilk kez 1963'te gerçekleşen Kanlı Noel olayları sonrasında taraflar arasında arabulucu rol üstlenerek konuya müdahil olmuştur.”¹⁴⁵ GKRY'nin ABD ile ilişkilerinde ise son yıllarda gözle görülür bir yakınlaşma başlamıştır. “Rum kesimine uygulanan silah ambargosunun kaldırılması ve temsilciler meclisi tarafından onaylanan “Doğu Akdeniz Güvenlik ve Enerji Ortaklığı Yasası” da bu yönde izlediği politikaların

¹⁴¹Telci ve Yorulmaz, a.g.e., s. 92.

¹⁴²Telci ve Yorulmaz, a.g.e., s. 92-93.

¹⁴³Salihoğlu, a.g.e., s.35.

¹⁴⁴Salihoğlu, a.g.e., s.37.

¹⁴⁵Gürhan Yellice, “The American Intervention in the 1964 Cyprus Crisis and the Greek Political Reaction (Şubat-Ağustos 1964)”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 2017, 17 (35), s.367-401. [https://ataturkilkeleri.deu.edu.tr/wp-content/uploads/2018/03/Gurhan-YELLICE-1.pdf](https://ataturkilkileri.deu.edu.tr/wp-content/uploads/2018/03/Gurhan-YELLICE-1.pdf) (Erişim Tarihi: 01.10.2025)

ciddi sonuçları olarak görülmektedir.”¹⁴⁶ “2024 yılında imzalanan ABD-GKRY Savunma İş Birliği Anlaşması ve ise bölgedeki güvenlik endişelerini derinleştirmiştir.”¹⁴⁷ ABD, bu kararı Doğu Akdeniz’de istikrarın desteklenmesi gerekçesiyle savunsa da, Türkiye açısından bu gelişme askeri dengeyi GKRY lehine değiştiren bir adım olarak değerlendirilmektedir. ABD’nin GKRY’ne yönelik askeri eğitim programları, radar sistemleri ve deniz güvenliği yatırımları, bölgedeki NATO üyesi Türkiye’nin dışlanması anlamına gelmektedir. Ayrıca, ABD’nin GKRY-Yunanistan-İsrail üçlü enerji ittifakına destek vermesi, Türkiye’nin EMGF dışındaki konumunu daha da marjinalleştirmiştir. Bu bağlamda ABD-GKRY ilişkileri, yalnızca enerji güvenliği açısından değil, bölgesel güç dengelerinin yeniden şekillenmesi bakımından da Türkiye açısından stratejik bir zorluk ortaya çıkarmaktadır.

GKRY’nin Yunanistan, İsrail, ABD ve AB ile geliştirdiği çok katmanlı anlaşma ağı, Doğu Akdeniz’de Türkiye’nin stratejik çıkarları açısından potansiyel bir tehdit mimarisi oluşturmaktadır. Bu ilişkiler ağı, GKRY’nin uluslararası meşruiyetini güçlendirirken Türkiye’nin enerji ve güvenlik politikalarında izolasyon riskini artırmaktadır. Dolayısıyla GKRY’nin uluslararası ittifakları, sadece enerji ve savunma boyutuyla değil, aynı zamanda jeopolitik denge, diplomatik meşruiyet ve caydırıcılık açısından Türkiye’nin stratejisinde önemli bir zorluk alanı olarak öne çıkmaktadır.

4.2.5. KKTC’de Hava ve Deniz Üssü Kurulmasının Stratejik Gerekliliği ve Bölgesel Etkileri

Doğu Akdeniz’de son yıllarda giderek artan enerji rekabeti, deniz yetki alanı tartışmaları ve bölgesel askeri yığınaklar, Türkiye ve KKTC açısından deniz güvenliğinin kurumsal olarak güçlendirilmesi ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Bu bağlamda, KKTC’de bir Türk deniz ve hava üssü kurulması fikri, yalnızca askeri bir hamle değil, aynı zamanda Türkiye’nin Mavi Vatan doktrini kapsamında, Doğu Akdeniz’deki stratejik varlığını sürdürülebilir kılmayı hedefleyen çok boyutlu bir güvenlik politikası açısından önemli bir husustur.

Kıbrıs Cumhuriyeti’ni kuran Zürih ve Londra Antlaşmaları, İngiltere’nin yanı sıra garantör devletler olarak kabul edilen Türkiye ve Yunanistan’ın da adada askeri üs bulundurmasının temelini oluşturmuştur. “Türkiye’nin Kıbrıs’ta askeri kuvvet

¹⁴⁶Ulaş Barış “ABD Senatosu Kritik Doğu Akdeniz Tasarısını Onayladı”, *Kıbrıs Postası*, 19 Aralık.2019, <https://www.kibrispostasi.com/c37-DUNYA/n306469-abd-senatosu-kritik-dogu-akdeniz-tasarisini-onayladi> (Erişim Tarihi: 01.10.2025)

¹⁴⁷Muhammet Tarhan ve Faruk Hanedar, “ABD-GKRY Savunma Anlaşması Bölgesel Güvenlik Kaygılarını Derinleştiriyor”, *Anadolu Ajansı - AA*, 12 Eylül 2019. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/abd-gkry-savunma-anlasmasi-bolgesel-guvenlik-kaygilarini-derinlestiriyor/3328674> (Erişim Tarihi: 01.10.2025)

konuşlandırmasının önünü açan belge Zürih ve Londra Antlaşmaları'nın bir parçası olan ve 16 Ağustos 1960 tarihli Lefkoşa Antlaşması'yla son halini alan İttifak Antlaşması'dır.”¹⁴⁸ “İttifak Antlaşması uyarınca adada konuşlandırılması kararlaştırılan Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı (KTKA), 8 Ocak 1960 tarihinde İskenderun'da kurulmuştur.”¹⁴⁹ “Yeni devletin resmen kurulduğu 16 Ağustos 1960 tarihinde adaya intikal etmiştir.”¹⁵⁰

20 Temmuz 1974 tarihinde iki safhadan oluşan kara, hava ve deniz kuvvetleri unsurlarıyla başlayan Kıbrıs Barış Harekâtı ile birlikte adadaki asker varlığını artıran Türkiye harekâtı başarıyla tamamlamış, “bu sürecin tamamlanmasıyla adaya çıkan birlikler yeniden teşkilatlandırılarak KTBK kurulmuştur.”¹⁵¹ “BM Genel Sekreterliği tarafından Kıbrıs'ta yürütülen barışı destekleme harekâtı hakkında Güvenlik Konseyi'ni bilgilendirmek amacıyla hazırlanan raporda, adadaki personel mevcudunun 30.000'in biraz altında olduğu tahminine yer verilmiştir.”¹⁵² Bu dönemde Türkiye'nin Kıbrıs'taki askeri varlığı, sadece savunma amaçlı değil, adadaki Türk toplumunun güvenliğinin teminatı olarak da kalıcı bir nitelik kazanmıştır. Soğuk Savaş sonrası dönemde değişen bölgesel güvenlik dinamikleri, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki stratejik denklemi yeniden değerlendirmesini zorunlu kılmıştır. Arap Baharı sürecinde Libya ve Suriye'de ortaya çıkan iç savaşlar Orta Doğu ve Kuzey Afrika'da istikrarsızlığı artırmış, bölge dışı aktörlerin Doğu Akdeniz'deki askeri varlığını artırmasının zeminini oluşturmuştur. Bunun yanında kıyıdaş devletlerin bölgedeki silahlanma faaliyetleri de başlamıştır.

Türkiye'nin deniz ve hava üsleri kurulması konusundaki gündeminin alt yapısını ise “Kasım 1993'te Yunanistan ile GKRY'nin Atina'nın adada deniz ve hava üsleri kurmasını da öngören Ortak Savunma Doktrini ilan etmeleri oluşturmuştur. “Ortak Savunma Doktrini çerçevesinde Yunanistan ve GKRY, Terazi'de MARİ Deniz Üssü'nü, Baf'ta ise PAPHOS Hava Üssü'nü geliştirmiştir. Türkiye ise misilleme olarak zaman zaman Geçitkale Havaalanı'na kendi savaş uçaklarını göndermiştir.”¹⁵³

Askeri alanda yaşanan gelişmeler akabinde 2009 yılında KKTC'de bir deniz üssü kurulması gündeme gelmiş, somut bir adım ise atılmamıştır. “2018 yılında konu tekrar gündeme gelmeye başlamış, medyada Türk Deniz Kuvvetleri'nin Doğu

¹⁴⁸Kudret Özersay, *Kıbrıs Sorunu: Hukuksal İnceleme*, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 2009, 32, <https://ataum.ankara.edu.tr/wp-content/uploads/sites/209/2018/07/Kibris-Sorunu-Hukuksal-Inceleme.pdf> (Erişim Tarihi: 04.11.2025)

¹⁴⁹Erol Mütercimler, *Kıbrıs Barış Harekâtının Bilinmeyen Yönleri: Satılık Ada Kıbrıs*, İstanbul: Afra Yayınları, 2017, s. 612.

¹⁵⁰Hasan Kundakçı, *Kıbrıs'ta Barış için Savaş*, İstanbul: Kaynak Yayınları, 2020, s. 146.

¹⁵¹“Kara Kuvvetleri Komutanlığı Tarihçesi”, *T.C. Millî Savunma Bakanlığı Kara Kuvvetleri Komutanlığı*, <https://www.kkk.tsk.tr/kkksablonmaster/header/kurumsal/tarihce.aspx> (Erişim Tarihi: 21.10.2025)

¹⁵²“Report of the Secretary-General on the United Nations Operation in Cyprus”, *UN Secretary-General*, 680, <https://docs.un.org/en/S/1994/680> (Erişim Tarihi: 21.10.2025)

¹⁵³Arı ve Caşın, a.g.e., s. 317.

Akdeniz'deki faaliyetlerini daha etkin bir şekilde yürütebilmek için Kıbrıs'ta bir egemen deniz üssü kurulması önerisini Dışişleri Bakanlığı'na sunduğu iddia edilmiştir. Aynı tarihte Geçitkale Havaalanı'nın tekrar açılmasının ya da hava üssü olarak geliştirilmesinin planlandığı gündeme getirilmiştir.”¹⁵⁴ İlerleyen dönemde “Türkiye'nin acil olarak Geçitkale Havaalanı'na İHA konuşlandırmak için KKTC'den yetki talep ettiği bilgisinin basına yansımaları”¹⁵⁵ konuya yeni bir boyut getirmiştir. “Sonrasında KKTC Hükûmeti tarafından yapılan açıklamada, talebin uygun görüldüğü ve bu kararın alınmasında, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de yürüttüğü hidrokarbon arama faaliyetlerinin ve GKRY'nin İsrail ile imzaladığı İHA tedarik anlaşmasının etkili olduğu belirtilmiştir.”¹⁵⁶ Bu onayın alınmasından ardından “Dalaman Deniz Hava Üs Komutanlığı'ndan kalkış yapan Bayraktar TB2 tipi ilk İHA, Geçitkale Havaalanı'na iniş gerçekleştirmiştir.”¹⁵⁷ Bu gelişmeler sonucunda Dalaman'dan kalkış yaparak Kıbrıs çevresinde keşif ve gözetleme faaliyetlerinde bulunan İHA'ların bölgeye intikal süreleri kısalmış, havada kalış süreleri artmıştır. Ayrıca şekil 10'da konumu gösterilen Geçitkale Havaalanı'na İHA ve SİHA sistemlerinin kurulabilmesinin planlanmasının da önü açılmıştır.

Şekil 10. Türk İHA ve SİHA'larının indiği Geçitkale Havaalanı'nın konumu (URL-10, 2025).

¹⁵⁴Kıymet Sezer, “Ada'ya Acil Deniz Üssü”, *Yeni Şafak*, 28 Ağustos 2018, <https://www.yenisafak.com/gundem/adaya-acil-deniz-ussu-3392187> (Erişim Tarihi: 21.10.2025)

¹⁵⁵“Geçitkale'ye İHA ve SİHA'lar Konuşlandırılıyor”, *Haber Kıbrıs*, 13 Aralık 2019, <https://haberkibris.com/gecitkale-havaalani-ih-ve-siha-ussu-oluyor-2019-12-13.html> (Erişim Tarihi: 21.10.2025)

¹⁵⁶“Rumların İsrail ile Yaptığı İHA Anlaşması Bu Karara Neden Oldu.”, *Havadis*, 15 Aralık 2019, <https://www.havadiskibris.com/rumların-israil-ile-yaptığı-ih-ve-siha-anlaşması-bu-karara-neden-oldu/> (Erişim Tarihi: 21.10.2025)

¹⁵⁷“KKTC Geçitkale Havalimanı'na İlk İHA İndi”, *NTV*, 16 Aralık 2019 <https://www.ntv.com.tr/turkiye/kktc-gecitkale-havalimanina-ilk-ih-ve-siha-ussu-oluyor-2019-12-13.html> (Erişim Tarihi: 21.10.2025)

KKTC’de bir hava üssü kurulması Türkiye açısından stratejik ve operasyonel bakımdan önem taşımaktadır. Hem Doğu Akdeniz’de hem de Kuzey Afrika ve Orta Doğu’da icra edilebilecek gelecekteki operasyonlar bakımından ileri hareket üssü işlevi görebilecek hava üssü Türkiye açısından bölgesel hava gücü projeksiyonunu artırma, hava sahası gözetleme kapasitesini genişletme ve kriz anlarında süratli müdahale yeteneğini güçlendirme açısından elzemdir. Aynı zamanda Türkiye’nin Doğu Akdeniz’deki enerji güvenliği faaliyetlerinin korunmasına doğrudan katkı sağlayacaktır. Deniz sondaj ve sismik araştırma gemilerinin güvenliğini destekleyen İHA ve SIHA sistemlerinin KKTC’de konuşlandırılması, bölgedeki keşif ve gözetleme kapasitesini artıracak, olası tehditlerin erken tespitiyle enerji altyapılarının korunmasına olanak verecektir. Ayrıca KKTC’de kurulacak bir hava üssü, Türkiye’nin NATO dışı hareket alanını genişletmesi bakımından da stratejik avantaj sağlayacaktır. Bu üs, Türkiye’nin Doğu Akdeniz’de yürüttüğü bağımsız askeri ve insani operasyonlar için ileri hareket üssü görevi görebilecek, aynı zamanda kriz bölgelerine (örneğin Lübnan, Suriye veya Kuzey Afrika kıyıları) yakın konumu sayesinde, hava ulaştırma ve tahliye görevlerinde etkinlik kazandıracaktır. Bu yönüyle hava üssü, sadece savaş zamanı için değil, barışı koruma ve insani yardım misyonları açısından da çok boyutlu bir rol üstlenecektir.

“Türk Deniz Kuvvetleri tarafından 1 Nisan 2006 tarihinden itibaren bölgede Akdeniz Kalkanı Harekâtı isimli deniz güvenlik tatbikatları gerçekleştirilmektedir.”¹⁵⁸ Harekat kapsamında araştırma gemilerine destek ve koruma sağlanmakta, diğer devletler adına Türkiye deniz yetki alanlarında faaliyet yürüten araştırma gemileri engellenmekte, ticari gemilerin tespiti yapılmaktadır. “GKRY’nin Türk tarafını görmezden gelerek uluslararası şirketlere arama ruhsatı vermesi durumunda taraflar arasında bir “gambot diplomasisi”¹⁵⁹ ortaya çıkmıştır.”¹⁶⁰ Türk tarafı GKRY’nin bu politikasına karşı donanmanın sınırlı güç kullanımı ve caydırıcılık oluşturarak gambot diplomasisini kullanmaya başlamıştır. “2013 sonrasında gelişen konjonktürde Türkiye’nin gambot diplomasisi alanında en önemli enstrümanının Akdeniz Kalkanı Harekâtı olduğu söylenebilir.”¹⁶¹ Aynı bağlamda Türkiye’nin Denizkurdu Tatbikatları da Türkiye tarafından yürütülen gambot diplomasisi faaliyetleridir. Yine bu kapsamda “ilk defa 2019’da Türkiye’yi çevreleyen üç denizde eş zamanlı olarak Mavi Vatan

¹⁵⁸Arı ve Çaşın, a.g.e., s. 325.

¹⁵⁹Gambot Diplomasisi, donanmanın karada meydana gelen olayları değiştirebilme yeteneği deniz kuvvetlerinin stratejik yönünü teşkil etmektedir. “Gambot Diplomasi ve Türkiye”, *Stratejik Ortak*, 2 Nisan 2023 <https://stratejikortak.com/2023/04/gambot-diplomasi-ve-turkiye.html> (Erişim Tarihi: 17.11.2025)

¹⁶⁰Murat Kağan Kozanhan, “Güç Kavramı ve Donanmaların Yumuşak Güç Unsuru Olarak Diplomaside Kullanılması”, *Mavi Vatan’dan Açık Denizlere Dergisi*, 1 (2), Temmuz 2019, s. 22-29. https://www.msu.edu.tr/mavivatandanacikdenizlerederjisi/mavivatan2_dergi.pdf (Erişim Tarihi: 29.10.2025)

¹⁶¹Cem Gürdeniz, *Mavi Vatan’ın Güney Cephesi Doğu Akdeniz*, Ankara: Pankuş Yayınları, 2020, s.117.

tatbikatı yapılmıştır.”¹⁶² Gelecekte KKTC topraklarında kurulacak bir deniz üssü, tepki yeteneğini artırma, lojistik ihtiyacını karşılama ve K.T.B.K.K.lığı’nı destekleme anlamında büyük getiriler sağlayacaktır. Bölgede gelişecek ani durumlara Türk donanmasının caydırıcılığı artacaktır.

“Türkiye’nin Doğu Akdeniz’de varlık gösteren muharip unsurlarının, Aksaz, Mersin, İskenderun ve Mağusa’daki üs ve limanlara istinaden hareket icra ettikleri bilinmektedir.”¹⁶³ KKTC’deki Gazimağusa veya Girne Limanları’nın altyapısının geliştirilmesi, deniz gözetleme radar sistemleri, insansız deniz araçları (İDA) ve deniz hava unsurlarıyla entegre bir güvenlik mimarisi oluşturulmasına olanak tanıyacaktır. Böyle bir yapılanma, Türkiye’nin sadece savunma değil, denizden enerji kaynaklarının korunması ve deniz ulaşım hatlarının güvenliği açısından da kapasitesini genişletecektir. Ancak KKTC’de kurulacak bir deniz üssü, muharip unsurların akaryakıt, su, gıda, cephane ikmali, gemi onarımı, personele tıbbi müdahale ve dinlenme imkânları konusunda lojistik desteği kolaylaştıracak, Doğu Akdeniz’deki bölgesel caydırıcılık dengesini de yeniden tanımlayacak bir gelişme olacaktır. GKRY, Yunanistan, İsrail ve Mısır arasında şekillenen üçlü enerji ve güvenlik eksenleri, Türkiye’nin deniz yetki alanı politikalarıyla sık sık çatışmaktadır. Bu durumda, KKTC’deki bir Türk deniz üssü, bölgesel dengeyi Türkiye lehine güncelleyici stratejik bir enstrüman işlevi görecektir. Ayrıca bu üs, Türkiye’nin Doğu Akdeniz’deki ABD ve Fransa donanma varlığı konusundaki tehdit algısına karşı asimetrik caydırıcılık kapasitesini artırabilecektir. NATO üyesi olmayan KKTC topraklarında kurulacak bir üs, Türkiye’ye uluslararası anlaşmalardan bağımsız hareket esnekliği sağlayacak, bu da özellikle Mavi Vatan konsepti çerçevesinde deniz alanı koruması ve diplomatik manevra özgürlüğü açısından stratejik bir avantaj yaratacaktır.

KKTC’nin uluslararası alanda tanınmıyor olması, deniz ve hava üssü girişimlerinin uluslararası hukuk açısından tartışmalı hale gelmesine neden olabilir, ancak Türkiye açısından, 1960 Garanti Antlaşması çerçevesinde Kıbrıs’ta güvenlik varlığı bulundurmak meşru bir hak olarak görülmektedir. Türkiye, bu bağlamda KKTC’deki askeri varlığını uluslararası hukuk temelinde garantörlük yükümlülüğü kapsamında meşrulaştırmaktadır. Öte yandan, böyle üslerin kurulması GKRY ve destekçileri tarafından bölgesel askeri gerilimi artırıcı adım olarak nitelendirilebilir. Ancak, Türkiye açısından deniz ve hava üssü yalnızca bir savunma unsuru değil, Doğu

¹⁶²Durmuş Genç, “Mavi Vatan’daki Dev Tatbikat Göz Kamaştırdı”, *Anadolu Ajansı* - AA, 7 Mart 2019. <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/mavi-vatandaki-dev-tatbikat-goz-kamastirdi/1411433> (Erişim Tarihi: 01.11.2025)

¹⁶³Arı ve Caşın, a.g.e., s. 326.

Akdeniz’de enerji güvenliği ve ulusal çıkarların korunması adına zorunlu bir stratejik araçtır.

4.3. Kıbrıs Adası’nda Yeni İttifakların ve Diplomatik Dengelerin Oluşumu

Kıbrıs Adası, 21. yüzyılda Doğu Akdeniz’de şekillenen yeni düzenin merkezinde yer alarak, klasik güvenlik yaklaşımlarının ötesine geçen çok boyutlu ittifak ilişkilerinin oluşumuna sahne olmuştur. Bölgedeki enerji keşifleri, uluslararası hukuk tartışmaları ve güvenlik rekabeti, Kıbrıs’ı yalnızca tarihsel bir ihtilaf alanı olmaktan çıkarıp, enerji diplomasisi, deniz yetki alanları ve stratejik ittifakların kesişim noktası haline getirmiştir.

Kıbrıs sorununun güncel jeopolitik ve enerji boyutu alt başlığında, adanın enerji temelli rekabetin odağına dönüşmesi ve siyasi çözüm arayışlarının bu bağlamda yeniden şekillenmesi ele alınacaktır. NATO ve AB çerçevesinde Kıbrıs’ın güvenlik rolü alt başlığında, GKRY’nin AB üyeliğinin Doğu Akdeniz güvenlik mimarisine etkileri, Türkiye-Yunanistan dengesi ve NATO içi iş birliği sorunları incelenecektir. Doğu Akdeniz’de enerji temelli ittifaklar: GKRY-Yunanistan-İsrail üçgeninin Türkiye’ye etkileri alt başlığında, bölgedeki enerji eksenli diplomatik yapılanmaların Türkiye’nin stratejik çıkarlarına ve deniz yetki alanı tezlerine yansımaları değerlendirilecektir. Türkiye’nin bölgesel ittifaklara karşı stratejik esneklik politikası alt başlığında, Türkiye’nin yalnızlaşma söyleminin ötesinde çok kutuplu diplomasi, enerji diplomasisi ve yeni ortaklık modelleri üzerinden geliştirdiği denge politikası analiz edilecektir. Son olarak, enerji diplomasisi yoluyla barış arayışları: Energy For Peace yaklaşımı alt başlığında ise, enerji kaynaklarının bölgesel barış, karşılıklı bağımlılık ve iş birliği ekseninde kullanılabileceği alternatif bir paradigma tartışılacaktır. Bu çerçevede, Kıbrıs Adası’nda ortaya çıkan yeni ittifak yapılarının, enerji politikalarının ve güvenlik ilişkilerinin Doğu Akdeniz’deki jeopolitik dengeyi nasıl dönüştürdüğü ortaya konulacaktır. Böylece, Türkiye’nin bölgedeki stratejik çıkarlarını koruma ve diplomatik esneklik geliştirme kapasitesinin, Kıbrıs merkezli yeni güç mimarisi içinde nasıl bir önem taşıdığı değerlendirilecektir.

4.3.1. Kıbrıs Sorununun Güncel Jeopolitik ve Enerji Boyutu

Kıbrıs Sorunu, 20. yüzyılın ikinci yarısında temelde etnik ayrışma, egemenlik ve güvenlik eksenli bir siyasi sorun olarak şekillenmişken, 21. yüzyılın başından itibaren enerji jeopolitiğiyle iç içe geçen çok boyutlu bir rekabet alanına dönüşmüştür. 2000’li yılların ortalarından itibaren Doğu Akdeniz’de gerçekleştirilen hidrokarbon keşifleri

bölgenin enerji dinamiklerini köklü biçimde değiştirmiştir. Bu gelişme, Kıbrıs meselesini yalnızca toprak ve egemenlik sorunu olmaktan çıkartıp, deniz yetki alanları, enerji paylaşımı ve ekonomik çıkarların kesiştiği stratejik bir mücadeleye evrilmesine neden olmuştur.

“GKRY’nin Mısır (2003), Lübnan (2007) ve İsrail (2010) ile imzaladığı MEB anlaşmalarıyla Kıbrıs sorunun mahiyeti ve derinliği köklü bir değişime uğramıştır. Bu anlaşmalar yoluyla Kıbrıs Türk tarafının siyasi eşitliği ve meşru hakları göz ardı edilmiş ve adadaki kapsamlı çözüm hedefi de büyük bir çıkmazın içine sürüklenmiştir.”¹⁶⁴ Bu süreç, hem Türkiye’nin hem de KKTC’nin hak iddialarını doğrudan etkileyerek, Kıbrıs sorununu enerji üzerinden uluslararası alana taşıyan yeni bir jeopolitik dinamik yaratmıştır. Özellikle GKRY’nin uluslararası enerji şirketleriyle yaptığı ruhsat anlaşmaları, bölgedeki enerji denkleminde küresel aktörleri de dâhil etmiş ve Kıbrıs meselesini artık Doğu Akdeniz enerji güvenliği bağlamında yeni bir uluslararası rekabet alanı haline getirmiştir.

Bu dönüşüm, aynı zamanda AB’nin enerji arz güvenliği stratejileri, ABD’nin bölgedeki denge politikaları ve İsrail-Yunanistan-GKRY eksenli ittifak ağlarının oluşumu gibi dış etkenlerle de doğrudan bağlantılıdır. GKRY’nin AB üyesi olması, enerji kaynaklarının Avrupa pazarına taşınması hedefini meşrulaştırıcı bir unsur olarak kullanılırken, Türkiye ve KKTC’nin bölgedeki enerji faaliyetleri bu denklemin dışında bırakılmaya çalışılmıştır. Böylelikle Kıbrıs meselesi, AB’nin enerji güvenliği ve Doğu Akdeniz’deki jeopolitik rekabet stratejilerinin merkezine yerleşmiştir.

Türkiye açısından ise bu yeni dönem, Kıbrıs meselesine yönelik yaklaşımın yeniden tanımlanmasını zorunlu kılmıştır. Türkiye, Mavi Vatan doktrini çerçevesinde hem kendi kıta sahanlığı haklarını hem de KKTC’nin deniz yetki alanlarını koruma hedefiyle sismik araştırma ve sondaj faaliyetlerini hızlandırmıştır. Türkiye-KKTC arasında imzalanan ruhsatlandırma anlaşmaları, Kıbrıs meselesine enerji temelli bir karşı tez ve ekonomik egemenlik boyutu kazandırmıştır. Kıbrıs Sorunu artık yalnızca bir iki toplumlu siyasi anlaşmazlık değil, Doğu Akdeniz enerji paylaşımı, deniz yetki alanlarının belirlenmesi ve uluslararası enerji hatlarının kontrolü üzerinden şekillenen bir jeopolitik rekabet eksenidir. Bu durum, Kıbrıs meselesinin çözümünü daha karmaşık hale getirirken, aynı zamanda adayı Doğu Akdeniz enerji jeopolitiğinin merkezine yerleştirmiştir.

¹⁶⁴Arı ve Caşın, a.g.e., s. 55.

4.3.2. NATO ve AB Çerçevesinde Kıbrıs'ın Güvenlik Rolü

Kıbrıs Adası, tarihsel olarak Doğu Akdeniz'deki deniz ulaşım yolları, enerji geçiş hatları ve askeri üsleriyle NATO ve AB'nin güvenlik mimarisinde stratejik bir konuma sahiptir. Ancak bu önem, özellikle 2004 yılında GKRY'nin AB'ye tam üyeliğiyle yeni bir jeopolitik boyut kazanmıştır. Kıbrıs'ın AB üyesi olması, bir yandan birliğin Doğu Akdeniz'deki jeopolitik görünürlüğünü artırmış, diğer yandan da Türkiye'nin AB ile güvenlik ve enerji alanlarındaki ilişkilerini derinden etkilemiştir.

“AB, Akdeniz'e olan ilgisini, Küresel Akdeniz Politikası dâhilinde ikili anlaşmalar çerçevesinde uygulamaya dökmüştür. Üzerinde yoğunlaşılacak sorunlu alanlar arasında tercihli ticaret, finansal ve ekonomik iş birliği ile göç bulunmaktadır.”¹⁶⁵ “AB, Akdeniz bölgesinde güvenlik tehditlerinin ortadan kaldırılması ve refahın sağlanması için ise Akdenizli ülkelerle olan ilişkilerine ortaklık kavramını Barselona Deklarasyonu ile yerleştirmiştir. 27-28 Kasım 1995'de Barselona'da toplanan Avrupa-Akdeniz Konferansı'nda kurulmuş ortaklık, Akdeniz bölgesindeki ülkelere karşılıklı yarar sağlamak ve bölgede ortak çıkarlara hizmet eden düzenli bir diyalog zinciri oluşturmak için resmi olarak kurulmuştur.”¹⁶⁶ GKRY'nin AB üyeliği, esasen çözülmemiş bir ulusal sorun üzerinde şekillenmiş bir üyelik olması bakımından Avrupa bütünleşmesinin temel prensiplerinden biri olan sınır anlaşmazlığı olmayan devletler ilkesine aykırı bir örnek teşkil etmiştir. Böylece “AB Kıbrıs sorunu üzerindeki tarafsızlığını kaybederken, soruna taraf olan aktör sayısı da yükselmiş ayrıca barış ve çözüm getiren aktör olma fırsatı AB tarafından göz ardı edilmiştir.”¹⁶⁷ Yine “Kıbrıs'lı Türklerin AB vatandaşlığı ve Schengen Anlaşması konusundaki yaşadığı sıkıntılardan dolayı Kuzey Kıbrıs, AB çizgisinden uzaklaşarak, Türkiye'nin yardımıyla uluslararası alanda tanınmak için çaba göstermektedir.”¹⁶⁸ GKRY, bu üyelik ile Türkiye ve KKTC'nin Doğu Akdeniz'deki enerji faaliyetlerine yönelik diplomatik baskı aracı kazanmış, AB içinde alınan kararlarla Türkiye'nin sondaj faaliyetlerine yönelik yaptırım süreçlerinin başlatılmasına öncülük etmiştir. Böylelikle Kıbrıs, AB'nin enerji güvenliği politikalarıyla dış politika hedeflerinin kesiştiği bir stratejik platform haline gelmiştir. Bu sebeple “Türkiye, GKRY'ni tanımaması sebebiyle, GKRY'nin AB Konseyi Başkanlığı'nı üstlendiği 2012

¹⁶⁵ Arı ve Caşın, a.g.e., s. 147.

¹⁶⁶ Michelle Pace, “The Ugly Duckling of Europe: The Mediterranean in the Foreign Policy of the European Union”, *Journal of European Area Studies*, 10 (2), 2002, s.197. https://www.researchgate.net/publication/261688893_The_Ugly_Duckling_of_Europe_The_Mediterranean_in_the_Foreign_Policy_of_the_European_Union (Erişim Tarihi: 04.11.2025)

¹⁶⁷ Altuğ Günar, “Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin (Kıbrıs Cumhuriyeti'nin) Avrupa Birliği Üyeliğinin Kıbrıs Sorununa Etkisi”, *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi*, 37, 2020, s.113-114, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1169676> (Erişim Tarihi: 04.11.2025)

¹⁶⁸ Salihoğlu, a.g.e., s.48.

yılında üyelik müzakerelerini geçici olarak askıya almıştır.”¹⁶⁹ AB’nin enerji politikaları bağlamında GKRY’nin konumu, birliğin Rusya’ya bağımlılığını azaltma hedefi ve Doğu Akdeniz gazının Avrupa pazarlarına taşınması stratejisi açısından önemli görülmektedir. Özellikle EastMed Boru Hattı Projesi kapsamında Yunanistan, GKRY ve İsrail arasında kurulan enerji ittifakı, AB tarafından desteklenmiş, bu süreç Türkiye’nin bölgesel enerji merkezine dönüşme hedefiyle doğrudan rekabet içerisine girmiştir. Türkiye’nin enerji diplomasisi, bu çerçevede AB tarafından çoğu zaman jeopolitik tehdit veya rekabet unsuru olarak algılanmıştır.

NATO boyutunda ise Kıbrıs meselesi, Türkiye–Yunanistan dengesinin en hassas kırılma noktalarından birini oluşturmaktadır. “Kıbrıs Barış Harekâtı sonrasında NATO’nun askeri kanadından ayrılan Yunanistan’ın, 1980 yılında Türkiye’nin veto hakkını kullanmamasıyla tekrar dönüşü gerçekleşmiştir.”¹⁷⁰ Ancak NATO müttefikliği zemininde iki ülke arasındaki iş birliği, Ege ve Doğu Akdeniz’deki deniz yetki alanı ve hava sahası anlaşmazlıkları nedeniyle sıklıkla kesintiye uğramaktadır. Kıbrıs meselesi, bu dengeyi doğrudan etkileyen unsurlardan biridir. GKRY’nin AB üyesi olmasına karşın NATO’ya üye olmaması, Türkiye’nin ise AB üyesi olmamasından kaynaklı olarak AB-NATO arasındaki kurumsal iş birliğini tıkayan yapısal bir soruna dönüşmüştür. Özellikle AB’nin kendi barış gücü operasyonlarında NATO’nun varlıklarından yararlanabilmesini sağlayan Berlin Plus düzenlemeleri çerçevesinde, yapılacak operasyonlarda Kıbrıs meselesi nedeniyle Türkiye-GKRY arasındaki tanıma krizi kurumsal düzeyde iş birliğini engellemektedir. Bu durum, NATO ve AB’nin Doğu Akdeniz’de koordineli güvenlik stratejileri geliştirmesini zorlaştıran kalıcı bir yapısal engel oluşturmuştur. AB’nin “Akdeniz’in güvenliğiyle ilgili olarak gerçekleştirdiği ilk girişim, 1994’te amacı bölgesel güvenlik ve istikrara katkıda bulunmak, karşılıklı anlayışı başarmak, diyalog ülkeleri arasında NATO hakkındaki yanlış anlaşmaları yok etmek olan Akdeniz Diyalogu’nu başlatması olmuştur. Akdeniz Diyalogu, NATO üyesi olmayan yedi ülkeyi (İsrail, Ürdün, Mısır, Tunus, Cezayir, Fas ve Moritanya) kapsamaktadır.”¹⁷¹ NATO’nun, Akdeniz’in güvenliğine olan ilgisi 2010 yılında Arap Baharı süreciyle ise daha da artmıştır.

Türkiye açısından Kıbrıs’ın bu güvenlik denklemindeki rolü, sadece ulusal güvenliğin değil, aynı zamanda enerji arz güvenliği ve bölgesel caydırıcılığında bir parçası haline gelmiştir. “Türkiye Doğu Akdeniz konusunda NATO üyesi olmanın bilinciyle hareket ederken, bir yandan da ulusal çıkarlarını en üst düzeyde, fakat

¹⁶⁹Salihoğlu, a.g.e., s.41.

¹⁷⁰Arı ve Caşın, a.g.e., s. 130.

¹⁷¹Arı ve Caşın, a.g.e., s. 137.

öncelikle ulusal güvenliğini gözeterek gerçekleştirmek zorundadır. Bu çerçevede diğer uluslararası aktörlerin yanı sıra NATO'nun da ulusal güvenliğine hanel getirecek uygulamalarını, yine müttefiklik unsurunu ve ahlakını gözeterek sınırlandırmalı ve önlemelidir.”¹⁷² Bu ikili denge, Türkiye'nin hem güvenlik mimarisindeki rolünü hem de bölgesel enerji diplomasisini doğrudan etkilemektedir. Kıbrıs Adası günümüzde AB ve NATO güvenlik mimarilerinin kesiştiği, ancak kurumsal kopuklukların belirginleştiği bir stratejik coğrafya haline gelmiştir. GKRY'nin AB üyeliği ve bu üyeliğin enerji politikalarına yansması, Türkiye'nin hem Avrupa enerji sistemine entegrasyonunu zorlaştırmakta, hem de NATO içinde iş birliği kanallarını sınırlamaktadır. Bu çerçevede Kıbrıs, Doğu Akdeniz'in güvenlik, enerji ve diplomatik dengelerini şekillendiren çok katmanlı bir jeopolitik düğüm noktası olma niteliğini sürdürmektedir.

4.3.3. Doğu Akdeniz’de Enerji Temelli İttifalar: GKRY-Yunanistan-İsrail Üçgeninin Türkiye’ye Etkileri

Doğu Akdeniz’de 2000’li yılların sonlarından itibaren keşfi yapılan doğalgaz rezervleri, bölgedeki güç dengelerini köklü biçimde değiştirmiştir. Bu süreçte GKRY, Yunanistan ve İsrail arasında gelişen enerji temelli iş birliği, yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda jeopolitik bir ittifak halini almıştır. Üçlü iş birliği, EastMed Boru Hattı Projesi, 2016-2022 yılları arasındaki üçlü zirveler ve ortak savunma tatbikatları gibi mekanizmalar üzerinden kurumsallaşarak, bölgedeki enerji arz güvenliği ve deniz yetki alanı düzenlemelerinde yeni bir güç bloğu oluşturmuştur.

GKRY–Yunanistan–İsrail eksenini, AB’nin Doğu Akdeniz enerji stratejisi ile de uyum içinde hareket etmekte, böylece hem Avrupa’nın Rusya’ya bağımlılığını azaltmayı hem de Türkiye’yi bölgesel enerji denkleminin dışında bırakmayı amaçlamaktadır. İsrail’in enerji ihracatında, GKRY üzerinden Avrupa pazarına erişim planı, Türkiye’nin jeoekonomik konumunu zayıflatabilecek bir alternatif güzergâh olarak öne çıkmıştır. Bu ittifak, yalnızca enerji alanında değil, savunma iş birliği yönüyle de güçlenmiştir. Ortak tatbikatlar ve askeri teknoloji paylaşımı, Doğu Akdeniz’de Türkiye karşısında bir caydırıcılık aracı olarak konumlandırılmaktadır. Aynı zamanda ABD ve AB’nin bu üçlü yapıya verdiği dolaylı destek, Türkiye’nin Doğu Akdeniz’deki diplomatik yalnızlığını derinleştiren bir unsur haline gelmiştir.

Buna karşılık Türkiye, KKTC ile deniz yetki alanı anlaşmaları, Libya Mutabakatı ve Mavi Vatan doktrini çerçevesinde kendi stratejik alanını genişletmeye çalışmakta, GKRY–Yunanistan–İsrail hattına karşı dengeleyici bir jeopolitik mimari

¹⁷²Arı ve Caşın, a.g.e., s. 142.

kurma çabasını sürdürmektedir. Bu bağlamda söz konusu ittifak, Doğu Akdeniz’de enerji paylaşımının ötesinde, bölgesel güç rekabetinin yeni eksenlerinden biri olarak Türkiye’nin dış politika önceliklerini doğrudan etkilemektedir.

4.3.4. Türkiye’nin Bölgesel İttifaklara Karşı Stratejik Esneklik Politikası

Doğu Akdeniz’de oluşan çok aktörlü ve çıkar temelli ittifak yapıları Türkiye’nin bölgesel konumunu yeniden tanımlamasını zorunlu kılmıştır. Bu süreçte Türkiye, uluslararası alanda sıklıkla dile getirilen yalnızlaşma söyleminin ötesine geçerek, stratejik esneklik ve çok kutuplu diplomasi anlayışı temelinde yeni bir dış politika vizyonu geliştirmiştir. Türkiye’nin bu politikası, tek yönlü ittifak ilişkilerine bağımlı olmadan, farklı güç merkezleriyle eşzamanlı ve değişken temelli iş birlikleri kurma stratejisine dayanmaktadır. Bu bağlamda, Rusya ile enerji ve savunma alanlarında pragmatik iş birliği, Azerbaycan ve Orta Asya ülkeleriyle TDT üzerinden bölgesel dayanışma, Katar ve Körfez ülkeleriyle ekonomik ortaklıklar ve Afrika ile artan diplomatik etkileşim Türkiye’nin çok katmanlı dış politikasının yansımalarıdır.

Doğu Akdeniz özelinde ise Türkiye, bölgesel ittifaklara karşı jeopolitik manevra alanını genişletmek amacıyla hem KKTC ile kurumsallaşmış enerji ve güvenlik iş birliklerini derinleştirmekte hem de Libya, Mısır ve İsrail gibi aktörlerle dönemsel normalleşme süreçleri yürüterek diplomatik kanalları açık tutmaktadır. Bu yaklaşım, Türkiye’nin yalnızca tepkisel değil, proaktif bir denge politikası izlediğini göstermektedir. Stratejik esneklik politikası, Türkiye’nin dış politikasında denge kavramını öne çıkarmaktadır. Bu anlayış, Türkiye’nin NATO üyesi olarak Batı ittifakıyla bağlarını korurken aynı zamanda Rusya, Çin ve bölgesel aktörlerle çok yönlü ilişkiler geliştirme çabalarını meşrulaştırmaktadır. Böylelikle Türkiye, hem enerji güvenliği, hem deniz yetki alanları, hem de ekonomik çıkarlar bağlamında esnek bir diplomasi aralığı yaratmaktadır. Türkiye’nin Doğu Akdeniz’de izlediği stratejik esneklik politikası, yalnızca mevcut ittifaklara karşı bir savunma refleksi değil, aynı zamanda çok kutuplu uluslararası sistemde özerk hareket kabiliyetini koruma stratejisidir. Bu yaklaşım, Türkiye’nin bölgesel izolasyondan ziyade jeopolitik çeşitlilik ve diplomatik denge üzerine kurulu bir güç mimarisi inşa etme çabasını temsil etmektedir.

Bu süreçler içerisinde “TDT üyesi ve gözlemci ülkelerden Kazakistan, Türkmenistan ve Özbekistan’ın 2023–2024 döneminde GKRY’ne büyükelçi

atamaları”¹⁷³, Türkiye açısından diplomatik bir hassasiyet yaratmıştır. Bu durum, Türkiye’nin Doğu Akdeniz’de yürüttüğü KKTC merkezli politikaların, kardeş ve müttefik ülkeler nezdinde tam anlamıyla karşılık görmediğini göstermiştir. Söz konusu atamalar, Türkiye’nin KKTC’nin meşruiyetini güçlendirme stratejisiyle çelişen bir adım olarak değerlendirilmiş ve Türkiye bu gelişmeyi bir kırılma unsuru olarak değil, TDT içindeki koordinasyon mekanizmalarının güçlendirilmesi gerekliliğinin bir göstergesi olarak yorumlamıştır.

4.3.5. Enerji Diplomasisi Yoluyla Barış Arayışları: “Energy for Peace” Yaklaşımı

Doğu Akdeniz’de keşfi yapılan hidrokarbon rezervleri, bölgenin jeopolitik dinamiklerini derinden dönüştürmüş, enerji kaynakları, çatışma unsuru olmanın yanı sıra, bölgesel barışın ve ekonomik entegrasyonun aracı olabilecek bir potansiyel taşımaya başlamıştır. Bu bağlamda geliştirilen “Energy for Peace (Enerji Yoluyla Barış)” yaklaşımı, enerji kaynaklarının yalnızca ekonomik bir unsur değil, aynı zamanda uzlaş, güven inşası ve karşılıklı bağımlılığa dayalı barışın temel bileşenlerinden biri haline gelebileceği fikrine dayanmaktadır.

Energy for Peace yaklaşımı, enerji diplomasisini klasik jeopolitik rekabetin ötesine taşıyarak, ortak üretim, ortak paylaşım ve ortak altyapı modelleri üzerinden iş birliği zemini oluşturmayı hedefler. Bu anlayışa göre, Doğu Akdeniz’deki enerji zenginlikleri, tek taraflı egemenlik iddialarıyla değil, çok taraflı müzakere mekanizmaları ve bölgesel dayanışma çerçevesinde değerlendirilmelidir. Özellikle Türkiye, KKTC, İsrail, Mısır, Lübnan ve Yunanistan gibi kıyıdaş ülkeler arasında enerji temelli ortaklıkların geliştirilmesi, uzun vadede hem ekonomik kalkınmayı destekleyecek hem de bölgesel istikrara katkı sunacaktır.

Energy for Peace yaklaşımının uygulanabilirliği aynı zamanda uluslararası hukukun daha esnek ve kapsayıcı yorumlanmasını gerektirmektedir. Deniz yetki alanları uyuşmazlıklarının çözümü, yalnızca hukuki normların katı biçimde uygulanmasıyla değil, ortak fayda ve adil paylaşım ilkeleri doğrultusunda siyasi çözüm mekanizmalarının işletilmesiyle mümkün olabilecektir. Özellikle karşılıklı tanınma sorunlarının bulunduğu Kıbrıs bağlamında, çok taraflı enerji konsorsiyumları, tarafların statüye ilişkin pozisyonlarını zedelemeyen iş birliğine katılmalarını sağlayabilecek pratik bir model sunmaktadır. Bu model, uluslararası ilişkiler literatüründe “pragmatik

¹⁷³Kazakistan, Türkmenistan ve Özbekistan Kıbrıs Cumhuriyeti’ne Neden Elçi Atadı?, *BBC News*, 8 Nisan 2025, <https://www.bbc.com/turkce/articles/cnv5z8p402go> (Erişim Tarihi: 18.10.2025)

iş birliği” olarak tanımlanan, statü ihtilaflarının çözümünü beklemeden iş birliği kanallarını aktif tutmayı mümkün kılan yaklaşımla örtüşmektedir. Bu yönüyle enerji diplomasisi, siyasi çözümlerin henüz mümkün olmadığı durumlarda dahi taraflar arasında etkileşim, diyalog ve müzakere zemini yaratabilen bir barış inşa aracı niteliği taşımaktadır.

Doğu Akdeniz’de enerji aracılığıyla barış arayışlarının bir diğer boyutu, bölgesel enerji altyapılarının karşılıklı bağımlılık yaratma kapasitesidir. Ortak boru hattı projeleri, çok taraflı LNG terminalleri ve bölgesel enerji merkezleri, devletlerin uzun vadeli ekonomik çıkarlarını birbirine bağlayarak çatışma riskini azaltabilmektedir. Bu kapsamda geliştirilecek teknik iş birliği mekanizmaları, yalnızca ülkeler arası ilişkileri güçlendirmekle kalmayacak, aynı zamanda özel sektör, enerji şirketleri ve uluslararası finans kuruluşlarının bölgesel entegrasyona aktif katılımını sağlayacaktır. Enerji ekonomisinin çok aktörlü yapısı düşünüldüğünde, ekonomik karşılıklı bağımlılık zemini ne kadar genişlerse, bölgedeki siyasi gerilimlerin rasyonelleşmesi de o ölçüde mümkün olacaktır. Bu durum, Doğu Akdeniz’de enerji diplomasisinin yalnızca devletler arası bir süreç değil, aynı zamanda bölgesel bir ekonomik ekosistem inşa etme girişimi olduğunu ortaya koymaktadır.

Türkiye açısından ise enerji diplomasisi, Doğu Akdeniz’de çatışma yönetimi ve güven artırıcı önlemler bakımından önemli bir stratejik araçtır. “Türkiye, Doğu Akdeniz’deki enerji potansiyelinin çatışma üretmesini arzulamamaktadır. Aksine iş birliği için bir araç haline getirilmesi gerektiği görüşündedir. Kazan-kazan prensibi çerçevesinde bütün tarafların fayda sağlayacağı bir konsorsiyum oluşturulmasını savunmaktadır.”¹⁷⁴ Bu model, enerji hatlarının ve LNG terminallerinin rekabet yerine iş birliği ekseninde planlanmasını öngörür. Energy for Peace yaklaşımının yansımaları, enerji arz güvenliği, deniz yetki alanlarının ortak yönetimi, çevresel sürdürülebilirlik ve ticari entegrasyon alanlarında görülebilir. Bu kapsamda, Türkiye’nin önerdiği Doğu Akdeniz Enerji İş Birliği Platformu veya Bölgesel Enerji Forumu benzeri çok taraflı mekanizmalar, hem siyasi diyalogun hem de teknik koordinasyonun kurumsallaşmasına hizmet edebilir.

Bunların yanında, bölgedeki mevcut gerilimler ve deniz yetki alanlarına ilişkin hukuki uyuşmazlıklar, Energy for Peace yaklaşımının hayata geçirilmesini zorlaştırmaktadır. GKRY’nin tek taraflı MEB ilanları, enerji şirketlerine verdiği ruhsatlar ve dışlayıcı politikalar, Türkiye ve KKTC’nin katılımını engellemekte,

¹⁷⁴İsmail Kavza, “Türkiye, Doğu Akdeniz’de Bir Adım Önde”, *Kriter*, 42, 2020, <https://kriterdergi.com/dosya-turkiyenin-libya-hamlesi/turkiye-dogu-akdenizde-bir-adim-onde> (Erişim Tarihi: 18.10.2025)

bölgesel enerji paylaşımını zorlaştırmaktadır. Buna karşın Türkiye, enerji diplomasisini çatışma değil, etkileşim zemini olarak değerlendirmekte, bu yönüyle enerji kaynaklarının böl-yönet değil, birleştir-yönet anlayışıyla ele alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Energy for Peace paradigması, Doğu Akdeniz’de enerji kaynaklarının rekabetten ziyade karşılıklı güven, ekonomik karşılıklı bağımlılık ve barış temelli bir bölgesel düzenin inşası için kullanılabileceğini göstermektedir. Enerji diplomasisi bu anlamda, sadece ekonomik değil, jeopolitik istikrarın da aracı olarak değerlendirilmelidir.

Son olarak, Energy for Peace yaklaşımının sürdürülebilirlik boyutu, Doğu Akdeniz’e yönelik barış ve iş birliği vizyonunun uzun vadeli başarısı açısından kritik önemdedir. Bölgedeki enerji projelerinin çevresel etkileri, iklim odaklı enerji dönüşümü ve yenilenebilir enerji kaynaklarının entegrasyonu, bölgesel iş birliği süreçlerinde göz ardı edilmemesi gereken yeni parametrik unsurlar olarak öne çıkmaktadır. Hidrokarbon kaynaklarının kullanımında çevresel standartların yükseltilmesi, yenilenebilir enerji yatırımlarında ortak platformların kurulması ve deniz ekosisteminin korunmasına yönelik çok taraflı programlar, hem enerji sektörünün geleceğe uyumlu hale gelmesini sağlayacak hem de bölgesel güven inşasına katkıda bulunacaktır. Bu bağlamda Energy for Peace, yalnızca mevcut hidrokarbon potansiyelinin yönetilmesine değil, aynı zamanda Doğu Akdeniz’de sürdürülebilir bir enerji düzeninin kurulmasına yönelik stratejik bir çerçeve sunmaktadır. Bu çerçevenin başarısı ise, bölge ülkelerinin rekabet merkezli söylemlerden sıyrılarak enerji kaynaklarını bir gerginlik unsuru değil, bir istikrar ve refah paydası olarak görmelerine bağlıdır.

5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu çalışma, Doğu Akdeniz bağlamında Türkiye'nin enerji, güvenlik ve deniz yetki alanlarına ilişkin stratejik yaklaşımını bütüncül bir perspektifle ele alarak, bölgedeki rekabetin niteliğine ilişkin kapsamlı bir analiz ortaya koymuştur. Elde edilen bulgular, Doğu Akdeniz'de yaşanan mücadelenin yalnızca enerji kaynaklarının paylaşımına indirgenemeyeceğini, bunun aynı zamanda bölgesel düzenin yeniden şekillenmesi, uluslararası hukuk normlarının farklı biçimlerde yorumlanması, güvenlik mimarilerinin dönüşümü ve ulusal egemenlik anlayışlarının yeniden tanımlanması süreciyle doğrudan bağlantılı olduğunu göstermektedir. Bu yönüyle çalışma, Doğu Akdeniz'i dar anlamda bir enerji havzası değil, çok katmanlı bir jeopolitik rekabet alanı olarak konumlandırmaktadır.

Tezin temel analitik katkılarından biri, Türkiye'nin Doğu Akdeniz politikasını açıklarken enerji, güvenlik ve hukuk boyutlarını birbirinden bağımsız değil, karşılıklı etkileşim içinde ele alan bir çerçeve sunmasıdır. Bu çerçeve, Türkiye'nin deniz yetki alanlarına ilişkin yaklaşımının yalnızca teknik veya hukuki bir mesele değil, ekonomik kalkınma hedefleri, enerji arz güvenliği, askeri caydırıcılık ve diplomatik müzakere süreçleriyle bütünleşmiş bir strateji olduğunu ortaya koymaktadır. Mavi Vatan doktrini bağlamında geliştirilen sismik araştırma ve sondaj faaliyetleri, millî gemiler aracılığıyla sahadaki fiili varlık, KKTC ile yapılan ruhsatlandırma anlaşmaları ve Libya ile imzalanan Deniz Yetki Alanları Mutabakatı, Türkiye'nin bölgedeki iddialarının söylemsel düzeyde kalmadığını, somut ve kurumsallaşmış bir devlet politikası haline geldiğini göstermektedir.

Araştırmanın ortaya koyduğu bir diğer önemli analiz, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de izlediği stratejinin kısa vadeli kriz yönetimine dayalı reaktif bir yaklaşım olmadığıdır. Aksine Türkiye, bölgesel gelişmeleri orta ve uzun vadeli bir perspektifle ele almakta, değişen uluslararası sistemde ulusal çıkar tanımını yeniden yorumlayarak enerji güvenliğini, savunma politikalarını ve dış politikayı eşgüdüm içinde yürütmektedir. Bu durum, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki konumlanışını geçici ittifaklara veya konjonktürel gelişmelere değil, daha geniş bir jeopolitik rasyonaliteye dayandığını göstermektedir.

Tezin ulaştığı temel çıkarımlardan biri, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki stratejik konumunun belirlenmesinde Kıbrıs ekseninin merkezi bir rol oynadığıdır. Ancak bu rol, yalnızca siyasi veya tarihsel bağlar çerçevesinde açıklanamaz. Kıbrıs, Türkiye açısından

deniz yetki alanlarının şekillenmesi, enerji kaynaklarına erişim, askeri güç projeksiyonu ve bölgesel ittifak dengeleri bakımından stratejik bir kaldıraç işlevi görmektedir. GKRY'nin AB üyeliği üzerinden elde ettiği uluslararası meşruiyet avantajı ve KKTC'nin dışlanmasıyla oluşan hukuki ve siyasi asimetri, Türkiye'nin Doğu Akdeniz politikasında Kıbrıs'ı vazgeçilmez bir parametre haline getirmiştir. Bu bağlamda çalışma, Kıbrıs'ın Türkiye açısından yalnızca bir dış politika sorunu değil, bölgesel düzenin sürdürülebilirliği açısından kritik bir jeopolitik unsur olduğunu ortaya koymaktadır.

Analizler ayrıca Türkiye–KKTC ilişkilerinin salt tarihsel veya ideolojik bağlara indirgenemeyeceğini göstermektedir. Ortak ruhsatlandırma faaliyetleri, enerji yönetimi arayışları ve askeri konuşlanma pratikleri, bu ilişkinin enerji güvenliği ve bölgesel denge politikalarının zorunlu bir sonucu olarak şekillendiğini ortaya koymaktadır. Bu durum, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki stratejisinin hem meşruiyet hem de operasyonel kapasite açısından Kıbrıs üzerinden güç kazandığını ortaya koymaktadır.

Geleceğe yönelik çıkarımlar açısından bakıldığında, Doğu Akdeniz'deki mevcut dinamiklerin uzun vadede de rekabet, güç projeksiyonu ve sınırlandırma tartışmalarını gündemde tutacağı anlaşılmaktadır. Bu çerçevede çalışma, Türkiye açısından uluslararası hukuk argümanlarının güçlendirilmesi, dışlayıcı bölgesel ittifaklara karşı esnek ve çok taraflı diplomatik kanalların geliştirilmesi ve deniz güvenliği ile enerji arz güvenliğinin sürdürülebilir biçimde sağlanmasının stratejik öncelikler olduğunu ortaya koymaktadır. Bu unsurlar, Türkiye'nin bölgedeki hareket alanını koruyabilmesi ve stratejik özerkliğini sürdürebilmesi açısından belirleyici olacaktır.

Sonuç olarak bu tez, Doğu Akdeniz'deki enerji ve jeopolitik rekabeti çok boyutlu bir analiz çerçevesinde ele alarak literatüre önemli bir katkı sunmaktadır. Çalışmanın temel argümanı, Türkiye'nin Doğu Akdeniz politikasının rastlantısal veya kısa vadeli gelişmelere bağlı olmadığı, aksine bölgesel jeopolitiğin yapısal zorunlulukları, ulusal güvenlik kaygıları ve enerji politikalarının tutarlılığı doğrultusunda şekillenen uzun vadeli bir stratejik perspektife dayandığıdır. Bu yönüyle tez, hem mevcut durumu açıklayan hem de geleceğe yönelik stratejik değerlendirme ve çıkarımlar sunan bütüncül bir akademik çerçeve ortaya koymaktadır.

KAYNAKÇA

- Alasya, F. H. (1988). *Tarihte Kıbrıs*. Lefkoşe: Türk Kültür. Derneği Yayınları.
- Altun, Y. ve Atun, A. (2019). “Ortadoğu ve Doğu Akdeniz’de Dengeler Değişiyor”. *TURAN-SAM*. 10 (39) s. 10. 03.11.2025 tarihinde https://www.researchgate.net/profile/Ahmet-Ikiz-2/publication/311809012_DEMOKRAT_PARTI_DONEMI_TURK_DIS_POLITIKASI/links/5e09dcde299bf10bc383092a/DEMOKRAT-PARTI-DOENEMI-TUERK-DIS-POLITIKASI.pdf adresinden erişildi.
- Akşam* (2018). “İlk Milli Hava Füzeleri Gökdoğan ve Bozdoğan’ın Yerden Balistik Atışları Başarıyla Gerçekleştirildi”. 10.09.2025 tarihinde <https://www.aksam.com.tr/guncel/ilk-milli-hava-fuzeleri-gokdogan-ve-bozdoganin-yerden-balistik-atislari-basariyla-gerceklestirildi/haber-720094> adresinden erişildi.
- Alhas, M. A. (2019). “Energy Resources in Eastern Mediterranean: an Overview”. *Anadolu Ajansı* – AA. 24.06.2025 tarihinde <https://www.aa.com.tr/en/economy/energy-resources-in-eastern-mediterranean-an-overview/1504786> adresinden erişildi.
- Aydemir, M. (2021). “Libya Deniz Kuvvetleri TSK'nın Eğitim ve Danışmanlığı ile Profesyonelleşiyor.” *Anadolu Ajansı* – AA. 28.11.2025 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/libya-deniz-kuvvetleri-tsknin-egitim-ve-danismanligi-ile-profesyonellesiyor/2450690> adresinden erişildi.
- Anadolu Ajansı* – AA (2025). “Şehit Yüzbaşı Cengiz Topel Akdeniz Fırtınası - 2025 Tatbikatı Sadrazamköy’de Devam Ediyor”. 28.11.2025 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/sehit-yuzbasi-cengiz-topel-akdeniz-firtinasi-2025-tatbikati-sadrazamkoyde-devam-ediyor/3684888> adresinden erişildi.
- Arı, T. ve Caşın, M. H. (2021). *Doğu Akdeniz Uluslararası Güç Mücadelesinin Yeni Arenası*. İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık.
- Arslan, İ. M. (2020). “52 Yıldır Çözülemeyen Düğüm: Kıbrıs Meselesi”. *Anadolu Ajansı* - AA. 27.10.2025 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/52-yildir-cozulemeyen-dugum-kibris-meselesi/2014857> adresinden erişildi.
- Avcı, S. (2020). “‘Asrın Projesi’ Askılı Boru Sistemiyle Anadolu’dan KKTC’ye Su Taşıyor.” *Anadolu Ajansı* – AA. 01.11.2025 tarihinde

- <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/asrin-projesi-askili-boru-sistemiyle-anadoludan-kktcy-su-tasiyor/2011317> adresinden erişildi.
- Aydın, A., Duzcu, M. (2021). *Doğu Akdeniz’de Yeni Güç Mücadelesi: Enerji, Güvenlik ve Diplomasi*. İstanbul: Çizgi Kitabevi Genişletilmiş 2. Baskı.
- Aytekin, H. (2000). Kıbrıs’ta *Monarga (Boğaztepe) Ermeni Lejyonu Kampı*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Barış, U. (2019). “ABD Senatosu Kritik Doğu Akdeniz Tasarısını Onayladı”. *Kıbrıs Postası*. 01.10.2025 tarihinde <https://www.kibrispostasi.com/c37-DUNYA/n306469-abd-senatosu-kritik-dogu-akdeniz-tasarisini-onayladi> adresinden erişildi.
- BBC News (2020). “Sevilla Haritası Nedir?”. Yunanistan’ın Tezini Dayandırdığı, ABD’nin 'Hukuki Önemi Yok' Dediği Harita”, 10.06.2025 tarihinde <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-54244760> adresinden erişildi.
- BBC News (2025). “Kazakistan, Türkmenistan ve Özbekistan Kıbrıs Cumhuriyeti’ne Neden Elçi Atadı?”. 18.10.2025 tarihinde <https://www.bbc.com/turkce/articles/cnv5z8p402go> adresinden erişildi.
- Bilgin, M. (2015). “Turkey’s Energy Strategy: Synchronizing Geopolitics and Foreign Policy with Enerhy Security”. *İnsight Turkey*. 17 (2). s. 67-81. 03.11.2025 tarihinde <https://www.insightturkey.com/author/mert-bilgin/turkeys-energy-strategy-synchronizing-geopolitics-and-foreign-policy-with-energy-security> adresinden erişildi.
- British Petroleum (BP). (2019). “BP Statistical Review of World Energy”. 01.06.2025 tarihinde <https://www.bp.com/content/dam/bp/business-sites/en/global/corporate/pdfs/energy-economics/statistical-review/bp-stats-review-2019-full-report.pdf> adresinden erişildi.
- Braudel, F. (1995). *Akdeniz ve Akdeniz Dünyası*. (Çev. M. Ali Kılıçbay). İstanbul: İmge Kitabevi.
- Budak, Ö. (2016). *Sömürgecilikten Jeopolitiğe*. Ankara: Öztepe Matbaacılık.
- Bugün Kıbrıs. (2025). “Türkiye’nin Doğu Akdeniz’deki Enerji Potansiyeli Tehdit Altında: Riskli Politika ve Devre Dışı Kalma İhtimali”. 01.06.2025 tarihinde <https://bugunkibris.com/2025/05/16/turkiyenin-dogu-akdenizdeki-enerji-potansiyeli-tehdit-altinda-riskli-politika-ve-devre-disi-kalma-ihhtimali/> adresinden erişildi.
- Can, F. (2009). “Doğu Akdeniz’de Ne Kadar Doğalgaz Rezervi Var?”, *EuroNews*. 03.11.2025 tarihinde <https://tr.euronews.com/2019/12/31/dogu-akdeniz-ne->

- kadar-dogal-gaz-rezervi-var-en-buyuk-payi-hangi-ulkeler-alacak adresinden erişildi.
- Çarık, Ş. (2021). *Doğu Akdeniz’de Rekabet: Savunma, Diplomasi, Enerji*. İstanbul: Yılmaz Basım.
- Çelikpazu, H. ve Tağma, K. (1983). *Günümüze Kadar Taktik ve Strateji Anlayışı*. Ankara: Harp Akademileri Yayınları.
- Çetin, S. F. (2025). “Denizkurdu - I / 2025 Tatbikatı Başladı”. *Anadolu Ajansı – AA*. 28.11.2025 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/denizkurdu-i-2025-tatbikati-basladi/3709242> adresinden erişildi.
- Deniz Haber Ajansı* (2019). “Exxon Mobil, Kıbrıs’ta Doğalgaz Bulduğunu Açıkladı”. 28.11.2025 tarihinde <https://www.denizhaber.net/exxon-mobil-kibrista-dogalgaz-buldugunu-acikladi-haber-87049.htm> adresinden erişildi.
- Deniz Haber Ajansı* (2025). “Yeni Sondaj Gemimiz West Draco Akdeniz’de”. 25.09.2025 tarihinde <https://www.denizhaber.net/yeni-sondaj-gemimiz-west-draco-akdenizde-haber-121722.htm> adresinden erişildi.
- Denktaş, R. (1996). *Rauf Denktaş’ın Hatıraları*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Dumlu, H. (2022). “Kıbrıs’taki İngiliz Üslerinin Jeopolitik ve Jeostratejik Açıdan Önemi”. *Journal of Anglo-Turkish Relations*. 3 (1). s. 135. 04.11.2025 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1943892> adresinden erişildi.
- Dünya Gazetesi*. (2009). “KKTC’nin Kuruluşunun 26. Yılı”. 29.11.2025 tarihinde <https://www.dunya.com/dunya/kktc039nin-kurulusunun-26-yili-haberi-96658> adresinden erişildi.
- Ellinas, C., Roberts, J ve Tzimitras, H. (2016). “Hydrocarbon Development in the Eastarn Mediterranean: The Case for Pragmatism”. *Atlantic Council*. s.3. 04.11.2025 tarihinde <https://www.atlanticcouncil.org/in-depth-research-reports/report/hydrocarbon-developments-in-the-eastern-mediterranean/> adresinden erişildi.
- Ekathimerini*. (2019), “Cyprus, France Reportedly Agree On Use of Naval Base”. 01.11.2025 tarihinde <https://www.ekathimerini.com/news/240536/cyprus-france-reportedly-agree-on-use-of-naval-base/> adresinden erişildi.
- Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı (ETKB)*. (2019). “Güneydoğu’da Gaz, Trakya’da Petrol Bulundu”. 01.06.2025 tarihinde <https://enerji.gov.tr/haber-detay?id=494> adresinden erişildi.

- ENİ. (2018). “Zohr Ramp-Up: Eni Start-Up The Second Production Unit”. 01.11.2025 tarihinde <https://www.eni.com/en-IT/media/press-release/2018/04/zohr-ramp-up-eni-start-up-the-second-production-unit.html> adresinden erişildi.
- Escobar, P. (2015). “Syriya: Ultimate Pipelineistan War”. *Counter Punch*. 20.06.2025 tarihinde <https://www.counterpunch.org/2015/12/08/syria-ultimate-pipelineistan-war/> adresinden erişildi.
- European Commission. (1997). “Euro-Mediterranean Partnership: Implementation of the Multilateral Aspects of the Barcelona Declaration”. 03.11.2025 tarihinde https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/memo_97_36 adresinden erişildi.
- European Union. (1972). “Commission Memorandum on a Community Policy for a Development Cooperation”. 03.11.2025 tarihinde <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/bc0461df-94fd-4eb9-b7f6-ddef10d05aef> adresinden erişildi.
- Fırat, M. M. (2009). *Türk Dış Politikası*. İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Firik, K. M. (2022). “KKTC'deki "Kanlı Noel" Katliamının Tanıklarına Göre Yaşanan "Soykırım" Denemesiydi”. *Anadolu Ajansı – AA*. 26.10.2025 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/kktcddeki-kanli-noel-katliaminin-taniklarina-gore-yasanan-soykirim-denemesiydi/2768002> adresinden erişildi.
- Gazioğlu, A. C. (1994). *Kıbrıs'ta Türkler*. Kıbrıs: Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi Yayınları.
- Genç, D. (2019). “Mavi Vatan’daki Dev Tatbikat Göz Kamaştırdı”. *Anadolu Ajansı - AA*. 01.11.2025 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/mavi-vatandaki-dev-tatbikat-goz-kamastirdi/1411433> adresinden erişildi.
- Güner, A. (2020). “Güney Kıbrıs Rum Yönetimi’nin (Kıbrıs Cumhuriyeti’nin) Avrupa Birliği Üyeliğinin Kıbrıs Sorununa Etkisi”. *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi*. 37. s.113-114. 04.11.2025 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1169676> adresinden erişildi.
- Gürdeniz, C. (2020). *Mavi Vatan’ın Güney Cephesi Doğu Akdeniz*. Ankara: Pankuş Yayınları.
- Gürdeniz, C. (2025). “Mavi Vatan’dan Açık Denizlere-1”. *Deniz Bülten*. 28.11.2025 tarihinde <https://www.denizbulten.com/mavi-vatandan-acik-denizlere-i-58509h.htm> adresinden erişildi.

- Haber Kıbrıs*. (2019). “Geçitkale’ye İHA ve SİHA’lar Konuşlandırılıyor”. 21.10.2025 tarihinde <https://haberkibris.com/gecitkale-havaalani-ihave-siha-ussu-oluyor-2019-12-13.html> adresinden erişildi.
- Havadis*. (2019). “Rumların İsrail ile Yaptığı İHA Anlaşması Bu Karara Neden Oldu”. 21.10.2025 tarihinde <https://www.havadiskibris.com/rumlarin-israil-ile-yaptigi-ihaa-nlasmasi-bu-karara-neden-oldu/> adresinden erişildi.
- Hess, A. C. (1970). “The Evolution of the Ottoman Seaborne Empire in the Age of the Oceanic Discoveries 1453–1525”. *The American Historical Review*, 75(7), 1892–1919. 03.11.2025 tarihinde <https://alatinacolonias2013.wordpress.com/wp-content/uploads/2013/05/andrew-c-hess-the-evolution-of-the-ottoman-seaborne-empire-in-the-age-of-the-oceanic-discoveries-1453-1525.pdf> adresinden erişildi.
- Horden, P. ve Purcell, N. (2000). *The Corrupting Sea: A Study of Mediterranean History*. Oxford: Blackwell.
- Hürriyet*. (2012). “KKTC’de Petrol Arama Çalışmaları Başlıyor”. 01.11.2025 tarihinde <https://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/kktcde-petrol-arama-calismalari-basliyor-20426323> adresinden erişildi.
- Halon, E. (2020). “İsrail Starts Exporting Natural Gas to Egypt, Energy Ministers Say”. *The Jerusalem Post*. 20.06.2025 tarihinde <https://www.jpost.com/breaking-news/israel-starts-exporting-natural-gas-to-egypt-energy-ministers-say-614214> adresinden erişildi.
- İGİ Poseidon*. (2018). “Eastmed: A Direct Link to New Sources for Europe”. 02.06.2025 tarihinde <https://igi-poseidon.com/eastmed/> adresinden erişildi.
- Ortaylı, İ. (2025). “Yunanistan’ın Bitmeyen Hayali: Megali İdea”. *Hürriyet*. 29.11.2025 tarihinde <https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/ilber-ortayli/yunanistanin-bitmeyen-hayali-megali-idea-42831823> adresinden erişildi.
- İnalcık, H. (1996). *The Ottoman Empire: The Classical Age 1300–1600*. London: Phoenix Press.
- İnat, K., Ataman, M. ve Duran, B. (2020). *Doğu Akdeniz ve Türkiye’nin Hakları*. İstanbul: SETA Kitapları.
- İşeri, E., Andrikopoulos, P. (2013). “Energy Geopolitics of the Eastern Mediterranean: Will Aphrodite’s Lure Fuel Peace in Cyprus?” *Middle Eastern Analysis* 5 (51). s.37-46. 03.11.2025 tarihinde https://www.researchgate.net/publication/332683661_Energy_Geopolitics_of_the_Eastern_Mediterranean_Will_Aphrodite's_Lure_Fuel_Peace_in_Cyprus_Dogu_Akdeniz'in_Enerji_J

- eopolitigi_Afroditi'n_Cazibesi_Kibris'ta_Barisi_mi_Tesvik_Edecek adresinden erişildi.
- Karagöl, T. E. ve Özdemir, Z. B. (2017). *Türkiye'nin Enerji Ticareti Merkezi Olmasında Doğu Akdeniz'in Rolü*. Ankara: SETA Vakfı.
- Karahasan, S. (2018). "Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de Kararlı Duruşu Sürüyor". *Hürriyet*. 10.09.2025 tarihinde <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/turkiyenin-dogu-akdenizde-kararli-durusu-suruyor-40751082> adresinden erişildi.
- Kavaz, İ. (2021). "The Energy Equation in the Eastern Mediterranean". *İnsight Turkey*. 23 (1). s.139-160. 04.11.2025 tarihinde <https://www.insightturkey.com/articles/the-energy-equation-in-the-eastern-mediterranean> adresinden erişildi.
- Kavza, İ. (2020). "Türkiye, Doğu Akdeniz'de Bir Adım Önde". *Kriter*. 42. 18.10.2025 tarihinde <https://kriterdergi.com/dosya-turkiyenin-libya-hamlesi/turkiye-dogu-akdenizde-bir-adim-onde> adresinden erişildi.
- Keser, U. (2012). "Doğu Akdeniz'de Güvenlik ve Kıbrıs Adasının Stratejik Pozisyonu". *Atılım Sosyal Bilimler Dergisi*, 57-80. 01.10.2025 tarihinde <https://library.dogus.edu.tr/mvt/pdf.php> adresinden erişildi.
- Kıbrıs Manşet*. (2018). "AA Analiz: Doğu Akdeniz'e Sahildar Ülkeler Arasında Türkiye Aleyhine Büyüyen Gruplaşma, Türkiye'yi Oyunbozan, Agresif ve Yalnız Ülke Konumuna İtmeye Çalışmaktadır". 30.04.2025 tarihinde <https://www.kibrismanset.com/aa-analiz-dogu-akdenize-sahildar-ulkeler-arasinda-turkiye-aleyhine-buyuyen-gruplasma-turkiyeyi-oyunbozan-agresif-ve-yalniz-ulke-konumuna-itmeye-calismaktadir> adresinden erişildi.
- Kıbrıs Postası*. (2023). "Rum Milli Muhafız Ordusu ile Yunan Silahlı Kuvvetleri'nden Ortak Eğitim". 01.11.2025 tarihinde https://www.kibrispostasi.com/c58-GUNEY_KIBRIS/n473486-rum-milli-muhafiz-ordusu-ile-yunan-silahli-kuvvetlerinden-ortak-egitim adresinden erişildi.
- Kısacık, S. ve Erenel, F. (2019). "Doğu Akdeniz Güvenlik Algılamaları Bağlamında, Kalıcı Yapılandırılmış İşbirliği Savunma Anlaşması (The Permanent Structured Cooperation – PESCO) ve Enerji Güvenliği Meselelerinin Avrupa Birliği-Türkiye İlişkilerine Olası Yansımalarını Anlamak". *Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi*. 2 (1). s. 68. 04.11.2025 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/856440> adresinden erişildi.
- Kıbaroğlu, M. (2009). *Eastern Mediterranean Countries and Issues*. Ankara: Foreign Policy Institute.

- KKTC Dışışleri Bakanlığı. “Dış Temsilciliklerimiz”. 29.10.2025 tarihinde <https://mfa.gov.ct.tr/tr/konsolosluk-bilgisi/dis-temsilciliklerimiz/> adresinden erişildi.
- Kozanhan, K. M. (2019). “Güç Kavramı ve Donanmaların Yumuşak Güç Unsuru Olarak Diplomaside Kullanılması”. *Mavi Vatan’dan Açık Denizlere Dergisi*. 1. (2). s. 22-29. 29.10.2025 tarihinde https://www.msu.edu.tr/mavivatandanacakdenizleredergisi/mavivatan2_dergi.pdf adresinden erişildi.
- Kötek, S. (2014). “İsrail’in Gazze Doğalgazına İhtiyacı Var Mı?”, *Enerji Günlüğü*. 03.11.2025 tarihinde <https://www.enerjigunlugu.net/israilin-gazze-dogalgazina-ihtiyaci-var-mi-9381yy.htm> adresinden erişildi.
- Kranz, M. (2019). “Russia Expands Ties in Lebanon’s Oil, Gas Sector”. *Al-Monitor*. 22.06.2025 tarihinde <https://www.al-monitor.com/originals/2019/04/lebanon-american-russia-influence-energy-sectors.html> adresinden erişildi.
- Kundakçı, H. (2020). *Kıbrıs’ta Barış için Savaş*. İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Küçük, F. (2002). *Mücadelemizin Görkemli Günleri*. Der. Altay Sayıl. KKTC Dışışleri ve Savunma Bakanlığı.
- MaviVatan.Net. (2020). “Türk Mukavemet Teşkilatı (TMT)”. 22.10.2025 tarihinde <https://mavivatan.net/turk-mukavemet-teskilati-tmt/> adresinden erişildi.
- Bilgen, E. M. (2024). “Türkiye ve Somali Deniz Güvenliği Anlaşması”. *MaviVatan.Net*. 28.11.2025 tarihinde <https://mavivatan.net/turkiye-somali-deniz-guvenligi-anlasmasi/> adresinden erişildi.
- MaviVatan.Net. (2025). “Mavi Vatan – 2025 Tatbikatı”. 28.11.2025 tarihinde <https://mavivatan.net/mavi-vatan-2025-tatbikati/> adresinden erişildi.
- Mearsheimer, J. J. (2009). Reckless States and Realism, *International Relations*. 23 (2). s. 241-256. 07.01.2026 tarihinde <https://www.mearsheimer.com/wp-content/uploads/2019/06/Reckless-States-and-Realism.pdf> adresinden erişildi.
- Morgenthau, J. H. (1949). “The Struggle for Power and Peace”. *Politics Among Nations*. New York: Alfred A. Knopf, s. 4-8. 07.01.2026 tarihinde [http://slantchev.ucsd.edu/courses/ps240/04%20Conflict%20with%20States%20as%20Unitary%20Actors/Morgenthau%20-%20Politics%20among%20nations%20\(selected%20chapters\).pdf](http://slantchev.ucsd.edu/courses/ps240/04%20Conflict%20with%20States%20as%20Unitary%20Actors/Morgenthau%20-%20Politics%20among%20nations%20(selected%20chapters).pdf) adresinden erişildi.
- Midkiff, A. (2012). “Shifting Dynamics in the Eastern Mediterranean: The Devolving Relationship Between Greece and İsrail”. *Perspectives on Business and*

Economics. 30. s.46. 04.11.2025 tarihinde <https://files.core.ac.uk/download/pdf/228652355.pdf> adresinden erişildi.

Mütercimler, E. (2017). *Kıbrıs Barış Harekâtının Bilinmeyen Yönleri: Satılık Ada Kıbrıs*, İstanbul: Afra Yayınları.

Naval News. (2020). “Defense Cooperation Agreement Between Cyprus and France Comes Into Force”. 01.11.2025 tarihinde <https://www.navalnews.com/naval-news/2020/08/defense-cooperation-agreement-between-cyprus-and-france-comes-into-force/> adresinden erişildi.

Noi U. A. (2018). “Analysis - Gas For Peace or War İn Eastern Mediterranean?”. *Anadolu Ajansı – AA*. 03.11.2025 tarihinde <https://www.aa.com.tr/en/analysis-news/analysis-gas-for-peace-or-war-in-eastern-mediterranean/1089967> adresinden erişildi.

NTV. (2019). “KKTC Geçitkale Havalimanı'na İlk İHA İndi”. 21.10.2025 tarihinde <https://www.ntv.com.tr/turkiye/kktc-gecitkale-havalimanina-ilk-ih-indi,HHh0cYRUWU-5BLPC6qHARQ> adresinden erişildi.

NTV. (2021). “EOKA ve Enosis Ne Anlama Geliyor?”. 20.10.2025 tarihinde <https://www.ntv.com.tr/turkiye/eoka-ve-enosis-ne-anlama-geliyor,ofsWoZaSi02EJQRRCBCWUw> adresinden erişildi.

Offshore-Technology. (2019). “Aphrodite Gas Field”. 03.11.2025 tarihinde https://www.offshore-technology.com/projects/aphrodite-gas-field/?utm_source=&utm_medium=20-48313&utm_campaign=&cf-view adresinden erişildi.

Oil Price. (2019). “Who Are The Biggest Winners İn The East-Med Gas Game?”. 31.05.2025 tarihinde <https://oilprice.com/Energy/Crude-Oil/Who-Are-The-Biggest-Winners-In-The-East-Med-Gas-Game.html> adresinden erişildi.

Orhun, Ç. F. (2019). “Reasons Leading to the Cyprus Peace Operation And Development in the Cyprus Problem After the Operation”, *ASOS*, 7 (93). s. 412-413. 04.11.2025 tarihinde <https://asosjournal.com/DergiTamDetay.aspx?ID=15000> adresinden erişildi.

Özersay, K. (2019). *Kıbrıs Sorunu: Hukuksal İnceleme*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi. 32. 04.11.2025 tarihinde <https://ataum.ankara.edu.tr/wp-content/uploads/sites/209/2018/07/Kibris-Sorunu-Hukuksal-Inceleme.pdf> adresinden erişildi.

- Özdemir, Ç. (2018). Rusya'nın Doğu Akdeniz Stratejisi. *SETA Yayınları*. 230. 22.06.2025 tarihinde <https://media.setav.org/tr/dosya/2018/01/rusya-nin-dogu-akdeniz-stratejisi.pdf> adresinden erişildi.
- Putten, F. P. (2016). "Infrastructure and Geopolitics: China's Emerging Presence in the Eastern Mediterranean". *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*. 18 (4).
- Salihoğlu, K. C. (2020). *Küresel Güç Odağında Kıbrıs Sorunu ve Bölgesel Enerji Denklemi: Doğu Akdeniz'de Satranç*. İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Seçkin, B. (2020). "İrini Operasyonu, Türk Gemisine Yönelik Denetimin Türkiye'nin İzni Olmadan Yapıldığını Kabul Etti". *Anadolu Ajansı – AA*. 24.10.2025 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/irini-operasyonu-turk-gemisine-yonelik-denetimin-turkiyenin-izni-olmadan-yapildigini-kabul-etti/2053409> adresinden erişildi.
- Seren, M. (2017). "Turkey's Quest for a National Missile Defense System: Prospects and Challenges". *SETA Analiz*. 26. 04.11.2025 tarihinde <https://media.setav.org/en/file/2017/04/turkeys-quest-for-a-national-missile-defense-system.pdf> adresinden erişildi.
- Sönmezoğlu, F. (1989). "Kıbrıs Sorununda Tarafların Tezleri". *Türk Dış Politikasında Sorunlar*. Ed. Esat Çam, İstanbul: Der Yayınları.
- Sputnik News*. (2019). "Türkiye, Doğu Akdeniz'deki Doğalgaz Arama Sahasını Genişletti". 02.09.2025 tarihinde <https://anlatilaninotesi.com.tr/20190108/turkiye-dogu-akdenizdeki-dogalgaz-arama-sahasini-genisletti-1036983670.html> adresinden erişildi.
- Stanic, A. ve Karbuz, S. (2020). "The Challenges Facing Eastern Mediterranean Gas and How International Law Can Help Overcome Them". *Journal of Energy and Natural Resources Law*. s.1-35. 04.11.2025 tarihinde <https://repository.bilkent.edu.tr/server/api/core/bitstreams/4d997e1c-1eee-4694-8207-16583c31f4a6/content> adresinden erişildi.
- Stratejik Ortak*. (2019). "S-300 ve S-400'ü Olan Ülkeler". 11.09.2025 tarihinde <https://stratejikortak.com/2019/11/s300-s400-kullanan-ulkeler.html> adresinden erişildi.
- Stratejik Ortak*. (2023). "Gambot Diplomasi ve Türkiye". 17.11.2025 tarihinde <https://stratejikortak.com/2023/04/gambot-diplomasi-ve-turkiye.html> adresinden erişildi.
- Şimşek, U. (2025). "MSB: (GKRY'nin İsrail'den Savunma Sistemi Tedariki) KKTC'nin Güvenlik ve Huzuru İçin Gerekli Tüm Tedbirler Alınmaktadır". *Anadolu*

- Ajansı – AA.* 01.11.2025 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/msb-gkrynin-israilden-savunma-sistemi-tedariki-kktcnin-guvenlik-ve-huzuru-icin-gerekli-tum-tedbirler-alinmaktadir/3691171> adresinden erişildi.
- Pace, M. (2002). “The Ugly Duckling of Europe: The Mediterranean in the Foreign Policy of the European Union”. *Journal of European Area Studies*, 10 (2). s.197. 04.11.2025 tarihinde https://www.researchgate.net/publication/261688893_The_Ugly_Duckling_of_Europe_The_Mediterranean_in_the_Foreign_Policy_of_the_European_Union adresinden erişildi.
- Pipes, D. (1990). *Greater Syria: The History of an Ambition*. Londra: Oxford University Press. 15.
- Reuters. (2019). “Lebnon Warns Neighbors Against Using Disputed Territory for EastMed Gas Pipeline?”. 21.06.2025 tarihinde <https://www.reuters.com/article/world/lebanon-warns-neighbours-against-using-disputed-territory-for-eastmed-gas-pipeli-idUSKCN1QO1IX/> adresinden erişildi.
- Şençelebi, C. (2015). “European Union and Mediterranean: Before and After the Arab Spring”. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*. 14 (1). 04.11.2025 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/847438> adresinden erişildi.
- Sezer, K. (2018). “Ada’ya Acil Deniz Üssü”. *Yeni Şafak*. 21.10.2025 tarihinde <https://www.yenisafak.com/gundem/adaya-acil-deniz-ussu-3392187> adresinden erişildi.
- Tamçelik, S. (2009). *Kıbrıs’ta Güvenlik Stratejileri ve Kriz Yönetimi*. Ankara: ODTÜ Yayıncılık.
- Tapia, S. F. (2019). “Geopolitics of Gas and Militarization in the Eastern Mediterranean”. *Spanish Institute for Strategic Studies Analysis*. 5. 04.11.2025 tarihinde https://www.ieee.es/Galerias/fichero/docs_analisis/2019/DIEEEA05_2019FEL_IPE-Mediterraneo_ENG.pdf adresinden erişildi.
- Tarhan, M. ve Hanedar, F. (2019). “ABD-GKRY Savunma Anlaşması Bölgesel Güvenlik Kaygılarını Derinleştiriyor”. *Anadolu Ajansı – AA.* 01.10.2025 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/abd-gkry-savunma-anlasmasi-bolgesel-guvenlik-kaygilarini-derinlestiriyor/3328674> adresinden erişildi.

- T.C. Dışişleri Bakanlığı.* “Kıbrıs Meselesinin Tarihçesi, BM Müzakerelerinin Başlangıcı”. 21.10.2025 tarihinde https://www.mfa.gov.tr/kibris-meselesinin-tarihcesi_-bm-muzakerelerinin-baslangici.tr.mfa adresinden erişildi.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı.* “Türk Devletleri Teşkilatı”. 28.10.2025 tarihinde <https://disiliskiler.ktb.gov.tr/TR-132189/turk-devletleri-teskilati.html> adresinden erişildi.
- T.C. Millî Savunma Bakanlığı Kara Kuvvetleri Komutanlığı.* “Kara Kuvvetleri Komutanlığı Tarihçesi”. 21.10.2025 tarihinde <https://www.kkk.tsk.tr/kkksablonmaster/header/kurumsal/tarihce.aspx> adresinden erişildi.
- Telci, İ. N. ve Yorulmaz, R. (2020). *Uluslararası Siyasette Doğu Akdeniz*. Ankara: Ortadoğu Yayınları.
- Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı - TPAO.* “TPAO Faaliyet Alanları – Deniz”. 28.11.2025 tarihinde <http://www.tpao.gov.tr/deniz> adresinden erişildi.
- Türkiye Uluslararası İlişkiler ve Stratejik Analizler Merkezi (TÜRKSAM).* (2020). “Yunanistan’ın EastMed Blöfü ve Türk Akımı”. 01.06.2025 tarihinde <https://www.turksam.org/detay-yunanistan-in-eastmed-blofu-ve-turk-akimi-10-aralik-2020> adresinden erişildi.
- UN Secretary-General.* (1994). “Report of the Secretary-General on the United Nations Operation in Cyprus”. 680. 21.10.2025 tarihinde <https://docs.un.org/en/S/1994/680> adresinden erişildi.
- U.S Geological Survey.* (2010). “Assessment of Undiscovered Oil and Gas Resources of the Nile Delta Basin Province, Eastern Mediterranean”. 2010-3027. 03.11.2025 tarihinde <https://pubs.usgs.gov/fs/2010/3027/pdf/FS10-3027.pdf> adresinden erişildi.
- URL-1. 26.05.2025 tarihinde <https://gazetesanal.com/dogu-akdeniz-vekalet-arenasi/> adresinden erişildi.
- URL-2. 02.06.2025 tarihinde <https://stratejikortak.com/2020/01/dogu-akdenizde-gaz-yataklari.html> adresinden erişildi.
- URL-3. 20.06.2025 tarihinde <https://stratejikortak.com/2021/03/dogu-akdenizde-enerji-guvenligi-ve-transfer-rotalari.html> adresinden erişildi.
- URL-4. 31.05.2025 tarihinde <https://mavivatan.net/dogu-akdeniz-gaz-forumu-ve-turkiyenin-durumu/> adresinden erişildi.
- URL-5. 28.07.2025 tarihinde <https://www.memurlar.net/haber/1023119/dogu-akdeniz-gazinda-abd-ile-is-birligi.html> adresinden erişildi.

- URL-6. 12.08.2025 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/info/infografik/14890> adresinden erişildi.
- URL-7. 20.09.2025 tarihinde <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-53727232> adresinden erişildi.
- URL-8. 16.10.2025 tarihinde <https://tasam.org/tr-TR/Icerik/56676/turkiye-libya-deniz-yetki-siniri-anlasmasi-ve-turkiyenin-dogu-akdenizdeki-pozisyonu> adresinden erişildi.
- URL-9. 24.10.2025 tarihinde <https://stratejikortak.com/2017/03/kibris-mi-kktc-mi.html> adresinden erişildi.
- URL-10. 02.11.2025 tarihinde <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/kktcde-sirada-deniz-ussu-mu-var-41401806> adresinden erişildi.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1988). *Osmanlı Tarihi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Ülger, K. İ. (2002). *Avrupa Birliği Kıskaçında Kıbrıs Meselesi*. Ankara: Ahsen Yayıncılık.
- Yaycı, C. (2019). *Libya Türkiye'nin Denizden Komşusudur*. İstanbul: ASAM Yayınları.
- Yaycı, C. (2019). *Sorular ve Cevaplar ile Münhasır Ekonomik Bölge (MEB) Kavramı*. İstanbul: Deniz Kuvvetleri Komutanlığı.
- Yaycı, C. (2021). *Doğu Akdeniz'in Paylaşım Mücadelesi ve Türkiye*. İstanbul: Girdap Kitap.
- Yellice, G. (2017). "The American Intervention in the 1964 Cyprus Crisis and the Greek Political Reaction (Şubat-Ağustos 1964)". *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*. 17 (35). 01.10.2025 tarihinde <https://ataturkilkeleri.deu.edu.tr/wp-content/uploads/2018/03/Gurhan-YELLICE-1.pdf> adresinden erişildi.

ÖZGEÇMİŞ

Lise eğitimimi 2009-2013 yılları arasında Ankara ili Keçiören ilçesinde Keçiören Lisesi'nde tamamladım. 2014 yılında Sivas Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri bölümüne başladım, fakat ikinci sınıfta üniversiteden ayrıldım. 2019 yılında Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesi Kamu Yönetimi bölümünden, 2023 yılında ise İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi Adalet bölümünden mezun oldum. Üniversite eğitimim boyunca çeşitli konferans, kongre, kariyer günleri vb. etkinliklere katıldım. Siyaset Bilimi, Dış Politika ve Diplomasi, Avrupa Birliği konularında sertifikalar aldım.